

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 24.

Lördagen den 18 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till herr **Lövgren** som anförde: Herr talman! Ledamoten av kammaren herr Wallén gjorde vid slutet av förmiddagens plenum en anmärkning mot min anmärkning i början av detta plenum. Jag var tyvärr icke närvarande, men av referat, som jag fått, framgår, liksom även av herr Walléns egen utsago, att han bestrider, att hans stenografiska referat var borta ur justeringsrummet i förmiddags. Till det skall jag bara be att få säga, att jag i går eftermiddag sporde en av andra kammarens kanslis tjänstemän om formerna för en anmärkning till protokollet, och gemensamt med denne tjänsteman konstaterade jag i justeringsrummet, att protokollet icke fanns på sin plats. I förmiddags gick jag i god tid ned till riksdagen samt var icke mindre än tre gånger inne i justeringsrummet och konstaterade samma faktum. Innan plenum började, hade jag en överläggning dels med talmannen och dels med sekreteraren för att vara fullkomligt på den säkra sidan. Här står påstående mot påstående, och kammarens ledamöter få välja, vilkendera de vilja tro. Jag försäkrar, att det är korrekt och riktigt, som jag här har refererat saken.

Vidare skall jag be att få säga, att den omständigheten, att det stenografiska referatet icke fanns i justeringsrummet, var en bisak. Huvudsaken var den anmärkningen, som jag gjorde till protokollet i förmiddags och som jag till alla delar vidhåller vara riktig; och att alltså herr Walléns påstående gentemot mig föregående måndag är oriktigt, det vidhåller jag till alla delar. Ty vad man än skall kunna säga, men det skall man icke kunna säga gentemot mig, att jag på något sätt eller vid något tillfälle har gått in för att fördärva den ekonomiska ställningen för lantbrukets folk. Det var huvudsaken i min anmärkning. Eftersom det var så brådskande på måndagen, att jag icke ville förlänga debatten, då regeringen måste expediera det ärende, som då behandlades och som var av brådskande natur, tillät jag mig göra anmärkningen i förmiddags. Jag vill icke, att man skall göra bisak till huvudsak i denna fråga utan att anmärkningen skall vara vad den är, en protest mot den demagogi, som här drives från herr Walléns sida. —

Herr *talmannen* avbröt här talaren samt yttrade: Jag vill påpeka för talaren, att det här gäller endast justeringen av protokollet.

Herr *Lövgren* fortsatte:

— Sedan, herr talman, skall jag icke tillägga något mer, men jag är glad och nöjd över det tillfälle, som beretts mig att konstatera faktum.

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 24.

Vidare yttrade:

Herr Skoglund: Herr talman! Jag har icke anledning att lägga mig i den tvist, som råder mellan herr Lövgren i Nyborg och herr Wallén angående uttalanden som gjorts, men jag anser mig här böra omtala, att jag för någon dag sedan var inne i justeringsrummet, och under det att jag var sysselsatt med att justera ett anförande, var herr Wallén och en annan ledamot av kammaren där, och herr Wallén höll på med att justera det protokoll, som här är omdiskuterat. Då förde han icke bort det därifrån utan lade det till handlingarna där. När jag i dag hörde herr Lövgren göra den anmärkning, som han gjorde vid plenums början, då erinrade jag mig just den saken, gick omedelbart in i justeringsrummet och fann, att herr Walléns anförande låg där det borde ligga. Det enda oriktiga var, att det icke låg i sin rätta ordningsföljd. Jag vill minnas, att om det var nr 9, så låg det icke i den ordningen, utan det låg i början av handlingarna. Det är bara det, jag har velat ha sagt. I övrigt vad angår herr Walléns justering av protokollet vill jag icke yttra mig därom.

Herr Werner i Höjen: Herr talman! Jag anser det vara min skyldighet att inför kammaren förklara, att jag tillsammans med konsul Wallén vid tidpunkt som av honom uppgivits var inne i kammarens justeringsrum och tillsammans med honom genomgick ifrågavarande protokoll, att det vid det tillfället fanns tillgängligt i justeringsrummet, att samtliga konsul Walléns anföranden justerades av honom i min närvaro, att vi lämnade justeringsrummet gemensamt och att protokollen då lägo kvar i justeringsrummet. Jag har endast velat lämna dessa uppgifter för att få klarläggga förhållandena.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 39, angående fraktlindring för kalk m. m.

Ang. fraktlindring för kalk m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 98 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till fraktlindring för kalk anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra förslagsanslag av 475,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) motionen I: 139 av herrar *L. Gunnar Bodin* och *Roos*, likalydande med motionen II: 288 av herr *Svedman m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen ville godkänna statsverkspropositionen, punkt 98, angående lindring av fraktkostnaderna å järnväg för kalk m. m. för jordbrukets behov med den ändring, att fraktlindringen utsträcktes till att gälla även för frakt sjöledes med eller utan kombination med järnvägsfrakt, att utgå i huvudsak efter samma grunder som angåves för frakt å järnväg, varvid sjöfrakten ansåges böra beräknas efter Sveriges segelfartygsförenings för närmast föregående år gällande tariff, såvida ej Kungl. Maj:t funne anledning beträffande beräkningen av sjöfrakten annorlunda förordna, samt med villkor för fraktlindringens åtnjutande, att kalkpriset vid köparens järnvägsstation eller hamnplats, sedan fraktlindringen frändragits, per ton ren kalk (CaO) efter avdrag för svavelsyrad kalk ej överstege ett av statlig myndighet fixerat skäligt pris samt att eventuellt uppstående besparing å kalkfraktlindringsanslaget finge efter kungl. lantbruksstyrelsens förslag användas för utförande av önskvärda kalkningsförsök och för kalkanvändningspropaganda; samt

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

2) motionen II: 261 av herr *Andersson* i *Lindome m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte till fraktlindring för konstgödsel anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionerna I: 139 och II: 288 till fraktlindring för kalk anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra förslagsanslag av 475,000 kronor, att utgå enligt nu gällande grunder för sådan fraktlindring;

2) att motionen II: 261 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade emellertid fogats reservation av herrar *Johansson* i *Uppmälby*, *Sederholm*, *Carl E. Eriksson*, *von Stockenström*, *Granath*, *Olsson* i *Rödningsberg* och *Björk*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionerna I: 139 och II: 288 till fraktlindring för kalk anvisa för budgetåret 1933/1934 ett extra förslagsanslag av 300,000 kronor;

2) att motionen II: 261 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Svedman**: Herr talman! Kungl. Maj:t har i år i likhet med en rad föregående år hos riksdagen begärt ett anslag för fraktlindring vid transport av kalk för jordbrukets behov. Hittills har dock endast sådan kalk, som fraktas med järnväg, blivit föremål för dylik fraktlindring. Det måste emellertid betraktas som ett intresse för en varas distribution, att icke begränsning sker beträffande transportmedlen för varans forsling. Därför har vid årets riksdag väckts en motion i bägge kamrarna, vari föreslås sådan ändring av bestämmelserna för statens kalkfraktlindringsbidrag, att detta utsträcker att gälla även för frakter sjöledes med eller utan kombination med järnvägsfrakt, med villkor för fraktlindringens utgående att kalkpriset vid köparens järnvägsstation icke överstiger ett av statens myndigheter fixerat skäligt pris.

Åkerjorden i vårt land är i stor omfattning så belägen, att den icke ligger på stort avstånd från vår långsträckt kust från Tornedalen till Svinesund. Detta gör, att man från kusternas hamnar har en lätt förbindelse med en stor, ja, kanske den största delen av Sveriges åkerjord. Icke minst är detta förhållandet med Norrlands jord, som framför allt är i behov av att tillföras kalk, som väl får anses vara vårt bästa jordförbättringsmedel. Norrlands myrjordar, för att icke tala om de många norrländska kolonaten, äro i behov av kalk och måste sålunda ha intresse av att vägen till dem för denna jordbrukskalk blir den möjligaste bekväma.

Här gäller icke något nytt anslag och icke heller någon ökning av ett anslag, utan det gäller endast att för det syfte, för vilket anslaget utgår, få använda en större eller mindre del. Att statens fraktlindringsbidrag hittills ej, som avsett varit, förbilligat jordbrukskalken i önskad grad, framgår därav, att enligt lantbruksstyrelsens och Sveriges geologiska undersöknings till 1932 års riksdag avgivna utredning har av ett beräknat årligt behov av 628,000 ton kalk numera mindre än en fjärdedel tillförts jorden och att användandet under de senare åren varit i stadigt avtagande till men för jordens avkastning och produktionskostnaderna samt givetvis även till men för kalkindustrin och de i denna industri sysselsatta arbetarna.

Om nu fraktlindring erbjödes även för sjöledes fraktad kalk, skulle den billiga och högklassiga kalken från Gotland bli tillgänglig för hela det svenska

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)
jordbruket. Gotlands kalk innehåller 92 à 94 procent ren kalk, då däremot kal-
ken från Västergötland, som nu dominerar marknaden för jordbrukskalken,
innehåller föga mer än 70 procent ren kalk. Det vill säga, att en del onödiga
biprodukter och för jorden värdelösa beståndsdelar komma i åtnjutande av det
fraktbidrag, som hittills utgått för jordbrukskalken. Man beräknar, att man
per år kan leverera omkring 75,000 ton väl bränd och högprocentig kalk från
de gotländska kalkverken. Det finns givetvis även andra orter av Sveriges kalk-
stensförande områden, särskilt inom Södermanland, Dalarna och Bergslagen,
där förutsättningar äro för handen för ökad produktion av billig kalk, icke
minst i Södermanland, där bland annat Oaxens kalkbruk för sin avsättning är
hänvisad huvudsakligen till sjöfarten, och detta kalkverk bedriver ju egen
rederirörelse.

Bland de många näringsgrenar, som under rådande ekonomiska omständig-
heter har det svårt är också som bekant sjöfartsnäringen. Det bör alltså vara
ett rent sjöfartsintresse att här utsträcka bestämmelserna om fraktbidraget för
kalk även till sjöfrakter. En massa små fartyg om 100 till 200 ton skulle kom-
ma att få sysselsättning, därest detta skedde, och jag skulle tro, att järnvä-
garna icke skulle få sina inkomster på kalkfrakter nämnvärt minskade, ty sä-
kerligen bleve förbrukningen av jordbrukskalk i avsevärd grad ökad.

Nu säger utskottet: »Även om vissa skäl onekligen kunna tala för en ut-
sträckning av statsbidraget att gälla även sjötransporter av kalk, synes utskot-
tet dock svårigheten överhuvud taget att vid sådan befraktning, där man är i
avsaknad av fasta frakttaxor, erhålla ett godtagbart fraktrabattsystem utgöra
hinder för realiserande av motionärernas förslag.» Ja, vad beträffar den om-
ständigheten, att frakttaxor icke skulle finnas för sjöfrakter, ber jag att få
hänvisa till det förhållandet, att för varje år fastställas gemensamt av Sveriges
segelfartygsförening och Finlands segelfartygsförbund frakttaxor att gälla
under seglationsåret, vilka taxor förbundens medlemmar följa, och till den sven-
ska föreningen höra praktiskt taget alla svenska motorseglare och segelfartyg,
d. v. s. sådana fartyg, som särskilt skulle komma i fråga vid transport av
kalk från Gotland till det övriga Sverige. Fraktsatserna från Gotland för kalk
ställa sig mellan 4: 50 och 6:— kronor per ton. Till sydliga norrlandsham-
nar upp till Söderhamn är frakten per ton 4: 50 och till de längst upp i norr
belägna hamnarna, d. v. s. Luleå, Salmis och Kalix, 6 kronor. Därmed kan
gotländsk kalk erbjudas i norrländska hamnar för cirka 20 kronor per ton. Det
hinder, som utskottet här har anfört gentemot ett bifall till motionen, har för
länge sedan övervunnits i Danmark. Sedan 1927 betalar Danmark ut frakt-
bidrag för kalk, som fraktas sjöledes, och samma fraktlindring för dessa sjö-
transporter utgår, oavsett om frakten är reglerad genom tariff eller icke. Vad
som går för sig i Danmark, borde med litet god vilja kunna tillämpas även här
i Sverige.

Jag skall därför, herr talman, be att få framställa ett yrkande, som i någon
mån skiljer sig från motionens formulering, och jag anhåller att få hemställa,
att kammaren måtte besluta, att det anslag till lindring av fraktkostnaderna
för kalk för jordbrukets behov, som av riksdagen må komma att beviljas, måtte
avse jämväl frakt sjöledes med eller utan kombination med järnvägsfrakt, att
på sätt och villkor, som Kungl. Maj:t må bestämma, utgå i huvudsak efter
samma grunder som för frakt å järnväg.

Häruti instämde herrar *Liedberg, Leffler, Nilsson* i Karlstad, *Olsson* i Stax-
äng, *Gardell* i Gans och *Andersson* i Lindome.

Herr **Johansson** i Uppmålby: Herr talman, mina herrar! Detta är en fråga,
som för varje år kommer tillbaka i jordbruksutskottet och om vilken det alltid

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

uppstår en strid. Jag skulle kunna önska inför vår herre, att denna kalken gånge ifrån oss.

Jag tänker icke här hålla något längre anförande, ty jag anser det lönlöst att göra det. Men jag kan icke uraktlåta att i alla fall säga några ord.

Det kanske hade varit några utsikter att segra, ifall vårt yrkande blivit utskottets i stället för reservationens. I utskottet var det åtta mot åtta, och det var den avlagda sedeln, som föllde utslaget i fråga om vilka som skulle utgöra utskottets majoritet och vilka som skulle bliva reservanter. Det är en gammal erfarenhet, jag har, att i de flesta fall utskottet segrar. Alltså har denna reservation icke några utsikter, och då är det icke lönt att lägga ned något större arbete med att stå och prata åtskilliga timmar i denna sak. Jag har i alla fall ansett, att jag skulle föra fram en reservation, och jag har gjort det av två skäl.

Det ena skälet är, att vi redan i fjol stodo på den linjen, att man skulle söka få bort dessa s. k. banavgifter, på vilka statsbidrag utgår. I fjol var utskottet enigt om att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning att detta skulle tagas bort. Men då inträffade den olyckan, att kamrarna stannade i olika beslut och det blev gemensam votering. Därigenom bortföll motiveringen, och det blev alltså ingen skrivelse om denna sak. Det andra skälet är, att vi senare komma till en punkt, som jag förut talat om, nämligen punkten 81, där det kommer att krävas en ökning på denna huvudtitel med 165,000 kronor. Men det kan hända, att västgötarna och smålänningarna också då vilja följa Kungl. Maj:t och lägga på jordägarna att betala dagtraktamentena till lantmätnarna, och då går det ihop. Men det ha de icke velat vara med om förut, utan då skulle det bli en omvändelse i sista ögonblicket för att rädda kalken.

Nu vill jag säga, att vi icke som reservanter gått emot anslaget eller gjort något försök att säga, att det icke är till nytta för jordbruket, att det finns. Hade vi gått på den linjen, hade vi naturligtvis yrkat avslag på det hela. Men vi ha gått på den linjen att försöka begränsa anslaget till 300,000 kronor, och det har som sagt varit av dessa skäl, som jag fortfarande anser, att vissa västgötabruk, på grund av att statsbidraget utgår även på banavgifter, äro bättre ställda än andra bruk, som ligga vid statsbanorna. Jag har haft den uppfattningen hela tiden. Den kan jag icke släppa. Det är orsaken till att jag gått på en reservation. Det har varit omöjligt, sedan vi blivit reservanter — reservanterna få ju utan hjälp från utskottet skriva sin reservation — att gå på annan linje än att överlämna åt Kungl. Maj:t att närmare utforma det. Vi hava emellertid angivit några direktiv för att inom ramen av anslaget kunna utforma detsamma. Men nu finner jag av den siste ärade talarens anförande, att han också är inne på en felaktig väg, som jag antar, att herr statsrådet kommer att säga, att jag också är, nämligen att han också vill, att man skall utreda och klara upp frågan om fraktlindring för kalk från Gotland och överlämna det till Kungl. Maj:t. För min personliga del tror jag, att om icke fraktlindringen för kalk funnes, skulle den gotländska kalken stå sig mycket bra i konkurrensen. Det är en av vårt lands förnämsta kalksorter. Om man ser t. ex. på dess procent av ren kalk, är den värd några kronor mera per ton än västgötakalken, som har ett par, tre hundra kilo på varje ton, som är odugligt. Och även detta odugliga, som icke har någon nytta för jordbruksändamål, få de köpa, och staten betalar fraktbidrag. Jag är icke alls ledsen, om gotlänningarna segra och få Kungl. Maj:t att giva direktiv, hur det hela skall ordnas. Men som motionen var lagd förut, nämligen att fraktbidraget skulle utgå efter av en enskild förening utfärdade frakttariffer, är det så, att även om den har frakttariffer, är det icke Kungl. Maj:t, som fastställt dessa, vilket är fallet i fråga om järnvägarna, även enskilda järnvägar. Det gjorde, att vi

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)
icke vågade oss på att tillstyrka, att man skulle gå in för denna fraktlindring, allra helst som riksdagen tre eller fyra gånger — tre tror jag det är — avslagit framställningar härom just på grund härav. När vi började titta efter, vad riksdagen förut beslutat, funno vi, att riksdagen alltid sagt, att det kunna vi icke göra, därför att dessa tariffer icke äro fastställda av Kungl. Maj:t.

Ja, som saken ligger till och efter det första kammaren fattat beslut är det inga stora utsikter. Men det är ett gammalt ordspråk, som säger, att man bör vara envis i det sista. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Alltsedan år 1908 har riksdagen årligen beviljat anslag för lindrande av fraktkostnaderna för jordbrukskalk. Under budgetåren 1926—1927 till och med 1931—1932 har årligen anvisats ett anslag för ifrågavarande ändamål av 600,000 kronor. Vid 1932 års riksdag framlade den då sittande regeringen förslag, att detta anslag skulle sänkas till 250,000 kronor. Riksdagen följde emellertid icke regeringens förslag utan biföll med stor majoritet ett yrkande, att anslaget skulle utgå med samma belopp som förut. Jag tillåter mig citera några rader av det utlåtande, som jordbruksutskottet 1932 avgav. Jordbruksutskottet anförde därvid bland annat, att de föreslagna skärpta grunderna komme att beröra de delar av näringslivet, vilka vore avhängiga av att jordbruket kunde tillgodose sitt normala behov av jordbrukskalk, ävensom att varje mera betydande rubning inom produktion och transportväsen under rådande krisläge lätt kunde medföra ekonomiska och sociala verkningar, som i väsentlig grad skulle motverka den fördel för det allmänna, som en anslagsbesparing i och för sig skulle medföra.

Detta utskottsutlåtande bifölls av riksdagen. Nu har regeringen i årets statsverksproposition föreslagit ett anslag av 475,000 kronor, vilket anslag av jordbruksutskottets majoritet tillstyrkts. Då jag förstär, att den ärade talesmannen för reservanterna, herr Johansson i Uppmälby, tydligen förlorat hoppet att få andra kammaren att bifalla reservationen, ger detta mig anledning att söka koncentrera min framställning i största utsträckning. Jag erinrar bara om några sakförhållanden. Det torde väl vara ostridigt, att anslaget för fraktlindring för kalk är av synnerligen stor betydelse för landets lantbruk. Den utveckling av nya betesvallsanläggningar, som i stor utsträckning ägt rum i skilda delar av landet under de senare åren, är i största utsträckning i behov av kalk och att för ett fullföljande av detta arbete med åstadkommande av kulturbeten är det i de kalkfattiga delarna av landet av största betydelse, att anslaget till fraktlindring ej beskäres allt för hårt. Då fraktkostnaderna för kalk som bekant ställa sig rätt dryga, har jag för min del funnit, att det bidrag från det allmännas sida, som utgår till frakterna, har kommit väl till nytta och varit av stor betydelse för jordbruket.

Nu har det riktats anmärkning — icke i debatten men förut — mot det förevarande anslaget, att det icke kommit enbart jordbrukarna till godo, utan det har sagts, att det åtminstone till någon del kommit kalkindustrien och därmed indirekt kalkbruksarbetarna till godo. Ja, herr talman, även om detta skulle vara riktigt — jag skall icke bestrida det, ty det kan möjligen förhålla sig så — vill jag dock säga, att i dessa tider, då vi tydligen få leta med ljus och lykta efter möjligheter att få anställning för de arbetslösa, om det då till äventyrs skulle kunna visas, att det anslag till kalkfraktsbidrag, som riksdagen anvisat, icke fullt helt kommit lantbruket till godo, utan måhända en mindre del åtminstone på indirekt sätt kommit kalkindustrien och

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

kalkarbetarna till fördel, tycker jag, att detta är i och för sig icke något att anmärka på. Om det allmännas bidrag till kalkfrakterna sänkes, kommer tvivelsutan förbrukningen av kalk för lantbruket att minskas. Vad blir då följden? Jo, följden blir även minskade avsättningsmöjligheter för kalkindustrien. Tvivelsutan får man därvidlag räkna med ökad arbetslöshet.

Jag anser sålunda, herr talman, saken motiverad ur två synpunkter. Dels är detta anslag av obestridligt värde för lantbruket, och dels ger det ett litet handtag åt kalkindustrien och de vid kalkindustrien anställda arbetarna. Vid sådant förhållande finner jag, att de rent sakliga motiv för regeringens förslag, som utskottet tillstyrkt, äro synnerligen starka.

Herr Svedman har nyss talat för sin motion om att bidraget till kalkfrakter skulle få användas även för sjöfrakter. Jag har i princip ingenting emot, om detta kunde ske. Men på sakens nuvarande stadium har likväl icke jordbruksutskottet kunnat gå in för detta speciellt gotländska önskemål. Frågan är icke tillräckligt utredd och befinner sig icke i det skick, att man på förslag i en enskild motion kan gå in för en dylik åtgärd. Jag ber dock få framhålla, att om regeringen finner lämpligt att upptaga frågan till prövning om huruvida kalkfraktsbidrag bör utgå även vid sjötransporter och vid en dylik prövning ett ändamålsenligt system för beräkningen av fraktbidraget kan åstadkommas, har jag för min del ingenting att invända däremot. På sakens nuvarande stadium tror jag dock icke, att andra kammaren för sin del bör bifalla det yrkande, som herr Svedman nyss framställde.

Jag slutar med att uttala den förhoppningen, att andra kammaren för sin del kommer att fatta samma beslut som första kammaren under förmiddagen fattat, nämligen att bifalla jordbruksutskottets betänkande.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Vi hörde, hurusom jordbruksutskottets ärade ordförande redan från början tillkännagav, att han icke önskade tala om kalken. Han ville, att den skulle »gå ifrån oss». Men för året kan hans önskan icke effektueras.

Jag vill endast understryka, vad den föregående talaren varit inne på, att då vi vid fjolårets riksdag gingo in för större anslag än regeringen föreslagit, berodde det dels på sociala skäl och dels på att i det svåra läge, som jordbruket hade att kämpa med, ville vi icke beröva dessa lantbrukare, som behöva köpa kalk, denna lilla lindring, som de förut haft i fråga om frakterna. Jag tror också, att då saken nu ligger så till, som här är omvittnat, att första kammaren redan gått in för utskottets förslag, så är det ingen anledning att här uppehålla någon längre debatt i denna fråga.

Jag skall endast be att få säga några ord i fråga om gotlandskalken. Det var en representant för denna industri — om man kan kalla det så — som var uppe här i riksdagen och talade med några av oss i utskottet. Den mannen framhöll, att bara Gotlandskalken finge fast fot på fastlandet, skulle i framtiden kalken bliva så ofantligt billig i landet, att inga fraktbidrag ens skulle behövas. Jag sade: kunna icke herrarna, som äro intresserade, söka åstadkomma detta utan fraktbidrag? Ty är det på det sättet, att ni i framtiden kunna producera kalk så billigt, att vi slippa ifrån alla kalkfraktstillskott från statens sida, kunde det väl gå för sig redan nu. Av hela resonemanget kunde jag icke finna annat, än att det gick ut på, att i händelse gotlänningarna skulle kunna åstadkomma kalken billigare än västgötarna, innebure det att *överflytta* en viss arbetslöshet från Gotland till fastlandet. Ty ser man efter, hur det förhåller sig beträffande de västgötska kalkbruken, finner man, att avsättningsmöjligheterna sjunkit år från år och att det icke är rådligt att

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

uppamma en dylik industri i en annan del av landet, som gör det svårare att i fortsättningen existera både för denna industri och för andra industrier av samma slag. Jag tror för min del icke, att det är något egentligt statsintresse, om man ser det ur det helas synpunkt, att nu bevilja fraktbidrag även för den gotländska kalken.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Alla vi, som äro lantbrukare, veta så väl, vilken stor betydelse kalken har för vårt jordbruk. Ja, för vissa jordarter är den rent av *oumbärlig* för att man skall få några skördar. Nu har här framkommit ett förslag till ekonomiskt stöd åt jordbrukarna så att de i dessa ekonomiskt svåra tider kunna köpa kalk. Det är glädjande, att så har skett. Jag skall också i likhet med herr Andersson i Löbbo vilja säga, att det är ju dock icke enbart en jordbruksfråga, utan man kan också säga, att det är en arbetslöshetsfråga. Ty i händelse icke våra kalkbruk kunna få avsättning för kalken, måste de ju sluta med sin tillverkning. Då blir ju följden, att en hel del arbetare ytterligare bliva sysslösa, vilket väl icke kan vara meningen i en tid som denna.

Det, som emellertid är mest *anmärkningsvärt* i detta utskottsutlåtande, är att bland reservanterna befinner sig landshövding Sederholm, lantbruksakademiens preses, alltså en av lantbrukets högsta beskyddare i detta land. När det är fråga om att lämna lantbruket ett så befogat stöd som det här ifrågasvarande, då har denne person reserverat sig. Jag må verkligen säga, att inför detta förhållande hava vi lantbrukare verkligen all anledning att utropa: Gud bevare oss för sådana beskyddare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Nilsson** i Landeryd: Herr talman! Att döma av det livliga deltagandet från Jönköpingsbanken i debatten kunde man få det intrycket, att det gällde ett stort intresse för denna bygd. Men detta är icke huvudanledningen, utan det är så, att vi äro åtskilliga i jordbruksutskottet från detta län.

Denna fråga är av ganska stor betydelse icke bara för Småland utan för hela landet. Jag skall i det avseendet inskränka mig till att instämma i vad herr Andersson i Löbbo yttrade.

Varför jag begärde ordet var endast att jag inom utskottet har yrkat bifall till herr Svedmans m. fl. motion, ehuru jag icke reserverat mig emot utskottets utlåtande. Jag anser nämligen, att det är orättvist mot kalkproducenterna på Gotland, att de skola vara utsatta för den handikapp, som ligger i att man får lasta kalken på fartyg och transportera den sjövägen till fastlandet och lasta ur den, innan man kan få fraktlindring. Det synes vara en gärd av rättvisa och billighet mot Gotlands kalkindustri, att den får denna lindring även beträffande sjöfarten. Det har framhållits av utskottets ärade ordförande, av vilken hög kvalitet den gotländska kalken är. Det är givet, att det vore värdefullt, om denna kalk kunde komma jordbruket till godo lika väl som annan.

Det nämndes av herr Carlström nyss, att en representant för Gotlands kalkindustri framhållit, att om man finge fraktlindring till en början, kunde man konkurrera, och det bleve ofantligt billig kalk. Det ansåg han vara ett underligt resonemang. För min del finner jag det icke anmärkningsvärt eller underligt, därför att Gotlands kalkindustri behöver bliva inarbetad på marknaden. Blir den inarbetad, kan man tänka sig, att man kan leverera till relativt skapliga pris, när man fått produktionen i gång, så att man kan få sälja

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

större mängder. Åtminstone för min del anser jag, som jag nämnde nyss, att det vore rättvist mot den industrien, att den får det bidrag, som fraktlindring till sjöss innebär, och jag vill tillägga, att det upplysts, att i Danmark lär man tillämpa en dylik fraktlindring på sjöfrakter.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Svedman m. fl. väckta motionen, eller till det yrkande han här framställt.

Herrar *Jönsson* i Boa och *Johansson* i Krogstorp instämde häruti.

Herr Brännström: Herr talman! Det har ju varit så, att statsbidrag till fraktlindring för kalk har varit en åtgärd, som i mycket stor utsträckning kommit norrlänningarna tillgodo, och vi hava varit mycket tacksamma för det. Det är allmänt känt, att den norrländska jorden, särskilt de norrländska myr- och mossmarkerna, är synnerligen kalkfattig. Nu är det emellertid så — vi hoppas det och som västerbottning hoppas jag det livligt — att den dag skall komma, då man kan bli självförsörjande även i Norrland i fråga om kalk. Jag kan ju få berätta, att under senaste året har man genom undersökningar kommit underfund med en mycket stor kalkfyndighet i Burträsk. Denna kalkfyndighet, som är vederbörligen undersökt och till vilken är anlagd en dyrbar väg, är det fråga om att exploatera av ett bolag, som består av jordbrukare i bygden. Det har sökt ett statslån från kalklänfonden, och denna ansökan ligger inne hos lantbruksstyrelsen. I samband därmed har till lantbruksstyrelsen inlämnats en inlaga från aktiebolaget Nordsvenska och Strå kalkbruk, som vill förhindra att ett lån lämnas till det nybildade bolaget, som nu skall exploatera dessa fyndigheter. Det anföres i den inlagan, att det finnes redan i Västerbotten två kalkbruk, Nordsvenska kalkbruket och Bergsholmens, och det påstås att dessa kunna tillgodose behovet inom åtminstone den norra länsdelen, och därför motsätta de sig eller skulle helst se, att ett tredje kalkbruk icke inrättas.

Med utgångspunkt från vad jag sade, att dessa fraktlindringsbidrag hava varit och äro i den dag som är till mycket stort gagn för Norrland och även för det län jag representerar, måste det dock sägas, att nog är det från vår synpunkt dock önskligt, att de förefintliga kalktillgångarna kunna exploateras, och att vi kunna göra oss oberoende av import från andra delar av landet, så mycket mera som detta också givetvis måste innebära, att då skulle statens uppoffringar här i detta avseende kunna minskas. Men då jag icke förty nu går att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, gör jag det dels av den anledningen att ännu så länge äro förhållandena inom en del andra norrländska län nog sämre, särskilt är Norrbotten sämre ställt än Jämtland och Västerbotten, och ännu har icke denna kalkbruksverksamhet kommit så i gång, att man är oberoende. Därtill kommer också ytterligare ett skäl. Det är nämligen samma ägare till de kalkbruk, som förse kanske största delen av våra bygder, nämligen Strå kalkbruk och Nordsvenska kalkbruket, och då är det även om anslaget möjligen i framtiden kan minskas, alltjämt av betydelse, att detta finnes i prisreglerande syfte.

Med dessa upplysningar och med den motivering, som anförts, ber jag, som saken nu ligger, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Gardell i Gans: Herr talman! Då beträffande den av herr Svedman väckta motionen jordbruksutskottet icke kunnat taga ställning till densamma på grund av saknaden av fasta taxor, skulle jag vilja hemställa, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville undersöka på vad sätt

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)
jordbrukarna kunde få den billigaste kalken, så att det kan bli största möjliga nytta av bidraget till kalkfrakterna.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till herr Svedmans motion.

Herr **Andersson** i Lindome: Herr talman! Förutom anslag till fraktlindring av kalk har under de två senaste åren förefunnits även ett anslag till fraktlindring för konstgödsel. Vid uppgörande av innevarande års stat har regeringen icke upptagit ett dylikt anslag, och därför har jag väckt en motion om anslag härtill även för nästa budgetår. Jordbruksutskottet har emellertid enhälligt ställt sig på regeringens sida och icke på något sätt beaktat motionen i fråga. Jag har naturligtvis, herr talman, under sådana förhållanden icke något yrkande, men jag har velat till kammarens protokoll få antecknat mitt beklagande över att icke denna fraktlindring även under det kommande budgetåret kan komma jordbrukarna tillgodo. Det är endast detta jag velat hava antecknat till kammarens protokoll, och jag skall icke draga upp någon debatt i saken, ty det tjänar ingenting till. Jag skall därför nöja mig med att säga, att jag får vara belåten om blott fraktlindring i kalkfrågan blir ordnad på sätt som utskottet föreslagit, till vilket förslag jag också ber att få yrka bifall.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Man torde hava på känn här, att denna kammare i likhet med första kammaren kommer att bifalla utskottets förslag, och därför bör det icke vara någon anledning att offra många ord vidare på denna debatt. Jag vill emellertid säga, att jag tycker, att det skulle vara synnerligen egendomligt, om riksdagen eller i varje fall denna kammare skulle gå in för att följa reservanternas förslag. Skulle kammaren göra det, då skulle det giva vid handen, att när Kungl. Maj:t ena året föreslår i öster, då svarar riksdagen i väster. I fjol hade vi ett förslag, som gick ut på ett mindre anslag till fraktlindring på jordbrukskalk. Då gick riksdagen in för det högre anslaget. I år, när Kungl. Maj:t följt riksdagens ståndpunkt från föregående år, vill man ånyo taga under övervägande det lägre anslaget. Jag vill säga, att det icke är lätt att vara Kungl. Maj:t i dessa frågor, om riksdagen skulle uppträda så.

Men jag begärde egentligen icke ordet för att säga detta, utan det var med anledning av herr Svedmans yrkande. Jag vill tillåta mig att säga ett par ord därom. Jag ansåg, att jag i utskottet borde böja mig för den synpunkten, att det var svårt att gå in för fraktlindringsbidrag jämväl för gotlandskalk med hänsyn till att man icke hade taxor fastställda för dessa sjöfrakter. När jag emellertid hörde utskottets ärade ordförande ge uttryck åt att han för sin del icke hade någon erinran emot herr Svedmans yrkande, som ju innebar att Kungl. Maj:t skulle få i sin hand att pröva, huruvida och under vilka former man skulle kunna ge bidrag även för gotlandskalken, vill jag säga, att jag för min del gärna biträder det av herr Svedman här gjorda yrkandet. Jag är för min del mycket väl införstådd med att särskilt de av våra jordbruk, som äro belägna i kusttrakterna, icke hava så lätt som andra att få en billig kalk från västgotakalkbruken. Dessutom är det alldeles ovedersägligt, som här anförts från åtskilliga håll, att gotlandskalken har ett betydligt högre jordförbättringsvärde än vad västgotakalken i allmänhet visat sig hava.

På dessa grunder, herr talman, tillåter jag mig att dels yrka bifall till utskottets hemställan och dels också till det av herr Svedman under överläggningen gjorda yrkandet.

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! Vi äro väl alla tämligen överens om, att det skall beviljas ett anslag till fraktlindring för kalk, och nu gäller det ju att först avgöra huvudfrågan, huru stort detta belopp skall vara. Här finns Kungl. Maj:ts förslag på 475,000 kronor och reservationen på 300,000 kronor. Jag tycker, att det nu är det väsentligaste och det viktigaste att avgöra den saken. Jag skulle därför vilja hemställa till alla, som vilja vara med om och inse betydelsen av att fraktlindring för kalk alltjämt kommer till stånd att biträda vad Kungl. Maj:t, som kan överblicka de budgetära förhållandena, ansett sig kunna föreslå, nämligen 475,000 kronor.

Nu kommer ju, efter vad jag förstått, herr talmannen att framställa proposition i detta ärende sålunda, att han först gör proposition på beloppet, nämligen om detta skall bli 475,000 eller 300,000 kronor, och då vill jag för min del säga, att det är synnerligen angeläget att kammarens ledamöter bifalla det högre beloppet eller det förslag, som blivit framställt av Kungl. Maj:t och som också utskottsmajoriteten förordat. Sedermera kommer den andra frågan, motionen om att gotlandskalken skall gå med i fraktlindringen. Därvidlag har det varit svårt att på grund av motionen beräkna fraktbeloppet. Enligt det yrkande, som herr Svedman gjort, förstär jag, att för det första skulle detta ingå i det anslag som blir bestämt av riksdagen, och att för det andra Kungl. Maj:t skulle bestämma fraktbeloppet. Under sådana förhållanden vill jag säga, att det förefaller mig, som om något hinder icke funnes att i den formen bifalla herr Svedmans yrkande, ty då lägger man i Kungl. Maj:ts hand att bestämma beloppet av själva frakten, försävt Kungl. Maj:t träffar något avgörande beträffande dessa sjöfrakter. Men detta är, herr talman, icke för mig huvudsaken. För mig är huvudsaken den, att kammaren beslutar sig för det högre beloppet, 475,000 kronor.

Med herr Lindman förenade sig herrar andre vice talmannen *Magnusson* och *Persson* i Fritorp.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Kungl. Maj:ts ståndpunkt till denna fråga har ju närmast varit dikterad därav att jordbrukets kalkförsörjning i grund och botten är en grundförbättring, och att grundförbättringar i dessa tider tillhöra de ting som jordbrukarna måste sätta i andra hand, då det gäller jordbruksdriften. Men då å andra sidan på många jordar det är omöjligt att få en tillfredsställande produktivitet utan att förse jorden med kalk, är det ju skäl att statens bidrag för detta ändamål icke minskas i nuvarande tid. Därtill kommer, som också under debatten här understruktits, att dessa fraktlindringsbidrag hava fått en viss betydelse för kalkindustrin, framför allt i Västergötland. Och jag tror alla äro ense därom, att den tid, som vi nu befinna oss i, är den minst lämpliga, då det gäller att göra omläggning inom kalkindustrin, och att det alltså kan finnas skäl att icke vidtaga någon sådan omändring just nu.

Vad sedan beträffar det förslag, som här ställts av herr Svedman, så må det förlätas, om jag lägger mig i denna diskussion om en motion, men då herr Svedmans förslag innebär, att Kungl. Maj:t skulle försöka att bestämma några taxor för sjöfrakterna, då alltså förslaget icke är lagt så, att på Kungl. Maj:t skulle få ankomma att pröva huruvida och på vad sätt detta skulle ske, utan det närmast är en uppmaning till Kungl. Maj:t att under alla förhållanden genomföra ett sådant fraktlindringsbidrag även vid sjötransporterna, måste jag ställa mig betänksam. Denna fråga har ju dock ofta varit föremål för undersökningar och överväganden, och det har ännu icke lyckats att finna någon hållfast grund för ett sådant fraktlindringsbidrag. Under sådana

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)
omständigheter tycker jag, att det är litet väl djärvt av andra kammaren att nu utan vidare besluta, att ett sådant bidrag skall utgå, innan man vet, att det kan finnas någon lämplig grund härför.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag begärde ordet huvudsakligen på grund av herr Lindmans yrkande. Här skulle nu först och främst ställas proposition på frågan om beloppet, och sedan skulle det ställas proposition på frågan, huruvida detta anslag skulle utgå även för gotlandskalk. Enligt utskottsmajoritetens förslag skulle det utgå efter nu gällande grunder, och om i det föreslagna beloppet, 475,000 kronor, skulle inrymmas även fraktbidrag för Gotland, måste det förutsättas, att antingen västgötabrukens produktion av kalk minskas i motsvarande grad, eller också, att anslaget överskrides. Enligt reservanternas förslag lägges det i Kungl. Maj:ts hand att fastställa detta. Men anslaget på 475,000 kronor är ett förslagsanslag och kan överskridas huru mycket som helst. Jag vet, att det tidigare förekommit anslag på en halv miljon kronor, som överskridits med över en miljon kronor. Men det kan komma ett »dagen efter» nästa år, då det kanske icke är så lätt att skaffa täckning för det belopp, varmed anslaget överskridits. Jag ställer mig tveksam rörande denna sak.

Medan jag har ordet, herr talman, vill jag också säga det, att jag har den uppfattningen, att det vore till stor nytta, om gotlandskalken kunde komma hit över till fastlandet. Intressenterna på Gotland hava räknat med att med nuvarande möjlighet till biltransport kunna utestänga västgötakalken på ett område av fem mil från kusten utefter hela sträckan från Luleå till Bohuslän. Huruvida västgötarna känna sig tilltalade av detta är en sak, som jag icke lägger mig i. Det tilltalar emellertid mig, därför att jag vet, att gotlandskalken är en mycket bättre vara. Men jag vet icke, huruvida det är möjligt för Kungl. Maj:t att få de anslagna medlen att räcka till bidrag efter de grunder, som redan äro bestämda, varför det måste bli ännu svårare, om bestämmelserna på förslaget sätt skulle utvidgas. Det får väl emellertid bliva Kungl. Maj:ts sak att försöka klara upp.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, och jag lovar herrarna, att jag icke heller skall besvära med någon votering.

Herr **Svedman**: Ett villkor för den framställning, som gjorts i motionen om att fraktlindringsbidrag även måtte utgå till sjöfrakt av kalk för jordbrukets behov, innebär, att en statlig myndighet, i detta fall lantbruksstyrelsen, skulle fixera priset på kalken. Sedan herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uttalat sin tveksamhet beträffande det av mig formulerade yrkandet, skall jag be att i någon mån få omformulera detta och, herr talman, hemställa, att kammaren måtte besluta, att det anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk för jordbrukets behov, som av riksdagen må komma att beviljas, måtte avse jämväl frakt sjöledes med eller utan kombination med järnvägsfrakt, om och i den mån Kungl. Maj:t finner skäl därtill föreligga, och därvid utgå i huvudsak efter samma grunder som för frakt å järnväg.

Jag tar för givet, att de av kammarens ärade ledamöter, som instämt i mitt föregående yrkande, ingenting hava emot att instämma i denna omformulering.

Herr **Nilsson** i Landeryd: Herr talman! Jag skall be att få instämma i den omformulering av sitt yrkande, som herr Svedman här gjort.

Ang. fraktlindring för kalk m. m. (Forts.)

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Jag ber att även få instämman i den omformulering av sitt yrkande, som herr Svedman här gjort.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Herr talmannen tillkännagav, att han ämnade giva propositioner särskilt beträffande vart och ett av de båda momenten av utskottets hemställan i förevarande punkt.

Rörande mom. 1) yttrade herr talmannen härefter, att han komme att framställa propositioner först å framkomna yrkanden angående beloppet av det anslag till fraktlindring för kalk, varom vore fråga, samt därefter beträffande de grunder, enligt vilka förslaget skulle utgå.

I enlighet härmed gav herr talmannen nu propositioner, dels att kammaren med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte bevilja det av utskottet i förevarande punkt tillstyrkta anslaget av 475,000 kronor till fraktlindring för kalk under nästkommande budgetår, dels ock att kammaren måtte för nämnda ändamål bevilja det anslag av 300,000 kronor, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter framställde herr talmannen beträffande grunderna för anslaget propositioner, dels att kammaren måtte bifalla vad utskottet i förevarande punkt föreslagit eller att anslaget skulle utgå enligt nu gällande grunder, dels ock att anslaget skulle utgå enligt berörda grunder med det tillägg, som under överläggningen senast föreslagits av herr Svedman; och fattade kammaren härutinnan beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Slutligen blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. 2) av kammaren bifallen.

Vid härefter skedd föredragning av *punkten 40*, angående anslag till bekämpande av växtsjukdomar, erhöles ordet av

Ang. bekämpande av växtsjukdomar.

Herr Johansson i Uppmälby som anförde: Herr talman! På denna punkt har i första kammaren vidtagits en ändring i motiveringen. Jag ber med anledning därav få yrka, att motiveringens sista stycke, som börjar med orden »För egen del» och slutar med orden »bekämpande av växtsjukdomar», må utbytas mot följande: »För egen del har utskottet icke något att erinra mot att Kungl. Maj:t medgives rätt att, i den mån anslag för dylikt ändamål efter prövning i varje särskilt fall, såväl beträffande redan igångsatta liksom ännu ej påbörjade åtgärder, kan finnas böra utgå, bereda erforderliga medel från anslaget till bekämpande av växtsjukdomar.»

Jag ber att få yrka bifall till denna av första kammaren redan beslutade ändring i utskottets motivering.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels ock på bifall till berörda hemställan men med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Johansson i Uppmälby; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkten 44.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkten 46.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 47 och 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Lades till handlingarna.

Punkterna 64—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. rese-
ersättningar
vid lant-
måteriväsen-
det.*

Härefter föredrogs *punkten 81*, angående reseersättningar vid lantmåteriväsendet; och yttrade därvid:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Vid det ärende, som omförmäles under ifrågavarande punkt, har Kungl. Maj:t föreslagit, att utbetalandet av traktamentsersättning till lantmätare vid lantmåteriförrättningar skall överflyttas från staten till sakägarna. Detta Kungl. Maj:ts förslag är givetvis motiverat av den statsfinansiella situationen och de svårigheter, som staten i det avseendet för närvarande lider av. Besparingarna skulle komma att innebära en minskad nettoutgift för statsverket med 400,000 kronor, alltså en högst betydande besparing. Denna besparing har nu jordbruksutskottet icke ansett lämplig. Jordbruksutskottet har för sin ståndpunkt anfört huvudsakligast två skäl. För det första har utskottet anfört, att när för något mer än tio år sedan dessa kostnader överflyttades från sakägarna till staten, bör däri ligga en utfästelse från statsmakterna, att dessa kostnader skola åvila statsverket. För det andra anser jordbruksutskottet, att denna överflyttning skulle bliva särskilt betungande för jordbrukarna i de svåra tider, varunder jordbruket för närvarande arbetar.

I dessa avseenden tillåter jag mig anföra följande. Det är ju dock för det första icke så, att jordbrukaren och jordägaren i alla fall är samma person. För det andra skall man väl ändå göra klart för sig, att när en lantmåteriförrättning tillgripes, d. v. s. när delning av jord sker, så sker det

Ang. reseersättningar vid lantmäteriväsendet. (Forts.)

i sammanhang med en markförsäljning, där köpeskillingen i allmänhet är av den storleksordning, att traktamentsersättningen i jämförelse därmed spelar en mycket underordnad roll. Man kan väl därför knappast säga, att ett överflyttande till sakägarna av dessa traktamentsersättningar skulle komma att innebära något försvärande moment för den affärsverksamhet, som jorddelningen förutsätter. Därtill kommer dessutom, att det ju är förutsatt, att för sådana jordägare, för vilka lantmäterikostnaderna äro betungande, skall statsbidrag utgå med 50 % av kostnaderna. Det är alltså på det sättet, att man aldrig tänkt sig annat än att i sådana fall, där dessa kostnader äro betungande för vederbörande, staten skall träda emellan för att lindra dessa kostnader. Jag måste under sådana omständigheter för min del anse, att jordbruksutskottets skäl på denna punkt icke kan vara bärande. Dessa kostnader betyda för varje enskild jordägare ganska litet, men för staten blir det ju sammanlagt ganska betydande belopp. Den besparing, som här är ifrågasatt, är dock av den storleksordning, att man icke så lätt kan komma förbi den.

Nu kan man ju säga, att staten har en gång tagit dessa kostnader från sakägarna, och då bör däri ligga en utfästelse från staten, att den skall bära dessa kostnader. Men jag menar, att icke kan väl varje beslut, som från statsmakternas sida fattas under en helt annan ekonomisk situation än den nuvarande, tagas till intäkt för att statens utgifter fortfarande skola bibehållas. Jag anser därför, att det ligger ingenting oegentligt i att man i den brydsamma tid, vari vi nu befinna oss, gör denna besparing för statsverket.

Jag måste för min del beklaga, att utskottet på denna punkt icke funnit sig kunna följa Kungl. Maj:t. Och jag vill tillägga, att här har ju utskottet förmenat, att en liten del av dessa besparingar, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, skall vinnas genom en sänkning av lantmätarnas traktamenten. Jag har redan i förmiddags här konstaterat, att det torde bli omöjligt för Kungl. Maj:t att på den vägen uppnå ens den besparing, som från utskottets sida ifrågasatts.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! När den nu gällande lantmäteritaxan antogs, vilken medförde för sakägarna en höjning av taxan med 20 %, var jag övertygad om, att den icke skulle ha antagits, därest man icke den gången hade överflyttat traktaments- och reseersättningen från sakägarna till statsverket. Men trots att detta den gången blev riksdagens beslut, anser jag, att man icke kan hålla på, att detta beslut skall stå orubbat i all evighet, utan att man kan ändra det. Jag anser emellertid, att en överflyttning i detta fall icke bör komma i fråga. Härom vittna ju även de många motioner, vilka väckts i denna fråga och vilka gå ut på att bibehålla den ordning, som varit, nämligen att statsverket skall betala dessa kostnader, ävensom de motioner, som gå ut på en höjning av det gamla anslaget för detta ändamål till 800,000 kronor. Utskottet har emellertid icke yrkat bifall till dessa motioner utan nöjt sig med det förslag, som här föreligger.

Beträffande frågan om nedsättning av dagtraktamentena för lantmätarna skall jag icke nu upprepa vad som tidigare anförts i denna sak. I den frågan har andra kammaren redan fattat beslut i vad det gäller lantbruksingenjörerna under punkt 2 i detta betänkande, och jag antar, att det blir samma beslut här. Även nu upprepade herr statsrådet, att regeringen icke är övertygad om att den kan effektuera detta beslut. Jag beklagar, om så skulle vara förhållandet, men upprepar vad jag sade vid behandlingen av punkt 2, nämligen att det vore i alla fall märkvärdigt, om regeringen, sedan riksdagen två eller tre gånger å rad givit bestämda direktiv, icke skulle anse sig vara bunden därav.

Ang. reseersättningar vid lantmäteriväsendet. (Forts.)
 Man får väl då nästa år föra in detta i utlåtandets kläm, så att det blir absolut säkert, att det är riksdagen, som beslutar i frågan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld**: Jag hörde verkligen i förmiddags, att utskottets ärade ordförande talade om, att från min sida skulle uttalats något hot. Men jag tror väl, att kammarens ledamöter hålla med mig om, att hotaren är utskottets ärade ordförande. Det är väl ändå så, att utskottet med avsikt givit sitt utlåtande en sådan formulering, att Kungl. Maj:ts rörelsefrihet icke därigenom har blivit kringskuren. Och jag föreställer mig, att om riksdagen på allvar vill gå in för att reglera traktamentena, besparingstraktamentena, och alltså icke längre tillåta Kungl. Maj:t prerogativ på den punkten, så får väl detta ske i samband med en allmän revision av dessa traktamenten. Det går väl icke att göra det genom att utan vidare plocka ut denna grupp befattningshavare och säga, att riksdagen har beslutat, att det skall vara detta traktamente här, men samtidigt låta alla andra befattningshavargrupper besparingstraktamenten regleras av Kungl. Maj:t.

Jag tror ändå, att man från regeringens sida kan ta de hårda ord, som uttalats av herr Johansson i Uppmälby, med ett visst jämnmod.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 82—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Ang. bekämpande av nötkreaturstuberkulosen.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om åtgärder till bekämpande av nötkreaturstuberkulosen; och anförde därvid:

Herr **Brännström**: Herr talman! Då jag deltagit i den utredning, som åberopas såväl i motionen som i utskottets förevarande utlåtande, har jag ansett mig berättigad säga några ord i denna fråga.

Jag vill då först påpeka, att detta är enligt mitt sätt att se en mycket stor fråga. Det har gjorts beräkningar om att lantbruksnäringens årliga förluster på grund av nötkreaturstuberkulos kan beräknas till ungefär 30 miljoner kronor. Därtill kommer kanske också någonting annat, som är av en rätt stor betydelse, nämligen att det land, till vilket en av våra största animaliska exportprodukter, nämligen smöret, går, är synnerligen lyhört i fråga om vilka åtgärder, som vidtagas till bekämpande av nötkreaturstuberkulosen. Jag skulle kanske icke ha begärt ordet i denna fråga, om det icke varit på det sättet, att jag måste konstatera, att det ser ut, som om jordbruksutskottets intresse för frågan fått en annan inställning år 1933, än det hade 1929 och 1931.

Jag beklagar om denna min uppfattning är riktig. När jag fick jordbruksutskottets utlåtande och läste det, tänkte jag, att det ser ut som om det skulle varit chefens för lantbruksstyrelsens tuberkulosavdelnings ande, som vilar över detta utlåtande i motsats mot vad det varit tidigare. Det torde kanske komma att invändas, att vad jag nu sagt om utskottets inställning till frågan icke är riktigt och att det fortfarande skulle förefinnas samma intresse. Men som belägg för vad jag här sagt får jag anföra vad utskottet sade 1931. Utskottet yttrade: »Utskottet understryker vikten av att staten med hänsyn till de synnerligen stora värden, som det härvidlag gäller såväl från jordbruksnäringens som från folkhälsans synpunkt, skänker ett verksamt stöd åt bemö-

Ang. bekämpande av nötkreaturstuberkulosen. (Forts.)

danden i sådant avseende. I överensstämmelse härmed anser utskottet, att förevarande fråga tränger till en snar lösning och att det med hänsyn härtill varit önskvärt, om proposition i ärendet kunnat föreläggas innevarande års riksdag.» Utskottet uttalade vidare en förväntan, att Kungl. Maj:t ett kommande år skulle framlägga förslag i ämnet. Men vad säger utskottet i år? Jo, utskottet säger, att utskottet anser, att det är frågans finansiella betydelse, som gör, att man icke kan tillstyrka förslaget; men utskottet säger vidare: att utbryta de delar, som motionären här har föreslagit, det går heller inte an. Utskottet säger vidare, att förslaget behöver en grundlig överarbetning och att medicinalstyrelsens förslag om en ny epizootilag, där detta skulle inrangeras, också utgör enligt utskottets sätt att se hinder för att man nu skulle vilja vidtaga någon som helst åtgärd. Jag nämnde här, att jag hade den tanken att över utskottets utlåtande av år 1933 vilade föredragandens för tuberkulosärenden i lantbruksstyrelsen ande. Jag vill inför kammaren betyga, att ett av de största hindren mot åtgärder i antytt syfte, förebyggande av denna förödande kreaturssjukdom, är striden om vilken som skall handhava detta, striden om den centrala ledningen. Ärendena äro som bekant nu förlagda till lantbruksstyrelsen, och det är chefen för nämnda avdelning, som krampaktigt vill fasthålla vid, att den centrala ledningen skall ligga hos lantbruksstyrelsen. Detta till trots att alla utredningar, som igångsatts, kommit till den uppfattningen, att den centrala ledningen bör ligga hos medicinalstyrelsen. Jag vågar påstå, att hur många utredningar, som i framtiden än må göras, så kommer varje utredning att komma till det enda riktiga resultatet, nämligen, att den centrala ledningen bör ligga hos medicinalstyrelsen.

Sedan vi avlämnat vårt betänkande, har veterinärväsendet förstatligats, och det utgör ytterligare ett kraftigt skäl för att den centrala ledningen bör ligga hos medicinalstyrelsen. Jag beklagar, att en sådan strid om en enligt mitt sätt att se oväsentlig del skall kunna föranleda, att åtgärder icke vidtagas i den sak, som det här gäller.

Nu förstår jag mycket väl, att den statsfinansiella ställningen har gjort det omöjligt, trots de önskingar som framställts från riksdagen om ett framläggande av ett förslag, att i år komma fram med förslag i ämnet. Motionären har beaktat detta, och han har undvikit att komma med ett förslag, som skulle kosta avsevärda pengar, men det är åtskilligt i motionärens förslag, som icke behöver kosta pengar, åtminstone icke avsevärt, men ändå skulle bli en kraftig åtgärd för bekämpande av denna sjukdom. Jag menar då avspärningen av åtminstone övre delen av Norrland och av Gotland, vilka landsdelar äro relativt fria från tuberkulosmitta. Denna avspärning skulle icke behöva kosta avsevärda pengar utan helt obetydligt, om man icke samtidigt ginge in för ett utrotande av tuberkulosen inom de avspärrade områdena. Den kommitté, vars ordförande jag hade förtroendet att vara, har visserligen också föreslagit ett utrotande av sjukdomen inom dessa områden, men det är icke så avhängigt av en avspärrningsåtgärd utan detta utrotande kan på grund av det svåra statsfinansiella läge, vari vi befinna oss, få anstå.

När man ifrån utskottets sida ställer i tvivelsmål, huruvida denna avspärning skulle vara så nödvändig, vill jag för kammaren framhålla, att i detta land för cirka 75 år sedan nötkreaturstuberkulosen var relativt okänd. Det var på grund av import av nötkreatur till landerierna, som smittan infördes i landet, och sjukdomen har tagit en utbredning, som torde vara ganska väl känd. I den dag som är kan man säga att i södra och mellersta delarna av landet reagerar vart tredje nötkreatur vid tuberkulinundersökning och är alltså icke fritt för smitta. Om vid den tidpunkten vidtagits åtgärder mot ett utbredande, hade det var synnerligen klokt. Detsamma gäller i dag Gotland och

Ang. bekämpande av nötkreaturstuberkulosen. (Forts.)

hela övre Norrland. Våra förfäder kunna ursäktas, ty för 75 eller 80 år sedan hade icke forskningen nått så långt, att den kände medel och vägar i kampen mot denna sjukdom, men det kunna icke vi undskylla oss med. Jag vägar försäkra, att det även från statsmakternas synpunkt skulle varit en god affär, om man velat avspärra de ännu relativt fria områdena. För framtiden skulle det vara en god affär och vittna om framsynthet hos dem, som nu ha att bestämma i detta avseende.

En annan fråga, som motionären även framhållit, är frågan om auktionshandel med nötkreatur. Av alla utredningar, som haft något att göra med denna sak och alla yttranden, som framkommit, har framgått, att en av vägarna, på vilka smittan spritts, och kanske den väg, på vilken den största smittofaran förekommit, varit just auktionshandeln. Nu har man velat söka få en spärr mot detta. Lagen om köp och byte av lös egendom stadgar i 42 §, att vid köp kan köparen tala å fel i godset, och det innebär enligt prejudikat, att, om man köper ett nötkreatur, som visar sig behäftat med den sjukdom, varom här är fråga, kan köpet återgå. Men det gäller icke om djuret säljes å auktion. Man vet, att i mellersta och södra delarna av landet är det just vid kreatursauktionerna de största nötkreatursaffärerna göras. I 48 § stadgas inte förty, att vid inköp av lös egendom på auktion gäller icke köpelagens föreskrift om återgång av köpet. Nu har det ju ansetts, att man icke bör röra vid köpelagen, och det är därför vi inom kommittén föreslagit en särskild förordning, där man skulle eliminera bort den olikhet, som förefinnes mellan dessa bestämmelser och alltså skapa en garanti mot att denna smittoväg genom auktioner alltjämt skulle stå öppen.

Utskottet säger, att lantbruksstyrelsen har, sedan hushållningssällskapen blivit hörda, gjort en del vägande invändningar mot förslaget. Jag måste säga, att det är väl ganska sällsynt, att ett utskottsbetänkande har passerat instanserna hos hushållningssällskapen och fått ett så enhälligt mottagande som just det förslag, som framlagts i denna fråga. Beträffande den centrala ledningen ha alla Sveriges hushållningssällskap uttalat sig för att ledningen skall ligga hos medicinalstyrelsen. Jag anser det vara uppenbart, att det är just frågan om den centrala ledningen, som utgör det förnämsta hindret och i väsentlig mån åtminstone bidrager till lantbruksstyrelsens obenägenhet för att vara med om omedelbara åtgärder. Utskottet anför också som ett skäl, att, sedan medicinalstyrelsen har framlagt ett förslag om epizootilag, borde det här ha tagits på en gång och inordnats i detta. Under utredningen hade man tillgång till medicinalstyrelsens förslag och hela tiden avsåg man, att vad man här skulle föreslå skulle kunna inordnas som ett kapitel i den epizootilag, som man någon gång i framtiden kommer att få. Det utgör enligt mitt förmenande ej heller något hinder, utan det synes mig, som om jordbruksutskottets inställning till frågan nu skulle varit en helt annan än tidigare, och det är det jag beklagar.

Jag förstår full väl, att det finns ingen anledning att göra något yrkande. Jag ser att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är närvarande i kammaren, och med anledning därav vill jag erinra om att hans namn finnes under utskottets utlåtande av år 1931. Jag hoppas, att i detta fall ingen åsiktsförskjutning hos honom ägt rum i denna fråga, och därför hoppas jag också, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet kommer att ställa sig välvillig och snart nog enligt riksdagens förut uttalade önskan ägnar denna sak sin uppmärksamhet och framlägger ett förslag i denna för landet och lantbruksnäringen synnerligen viktiga fråga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden

nr 31, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående köttbesiktning och slakthus;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av saluvärdet vid vissa försäljningar av kronoegendom;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av viss ändring av den mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutade konventionen angående ordnandet av det samfällda laxfisket i Torne och Muonio älvar; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden till Kiruna municipalsamhälle.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgärder till motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m.

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 375, hade herr *Pehrsson* i Göteborg *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en allsidig undersökning, huruvida och på vad sätt den antireligiösa propagandan i vårt land, särskilt bland barn och ungdom, samt andra i samma riktning verkande företeelser måtte kunna motarbetas och förhindras, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föränleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föränleda.

Häremot hade emellertid reservation avgivits av herrar *Olsson* i Staxäng, *Hagberg* i Malmö, *Jacobsson* och *Nyblom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en allsidig undersökning, huruvida och på vad sätt den antireligiösa och kulturförödande propagandan i vårt land, särskilt bland barn och ungdom, måtte kunna motarbetas och förhindras, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föränleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits: yttrade:

Herr *Olsson* i Staxäng: Herr andre vice talman! Då jag står som reservant och motionär i denna fråga, så vill jag för kammaren framföra de skäl, som givit oss anledning till denna motion. Det var icke med någon större åtrå, som vi gingo till ett motionerande i denna sak. Vi visste ju, att vi med en sådan motion skulle stöta en hel del människor. Vi voro beredda på att bliva beskyllda för andlig efterblivenhet och intolerans o. s. v. Det skälet vädde åtminstone för mig synnerligen litet, men det var ett annat skäl, som gjorde, att jag var synnerligen betänksam mot att väcka en dylik motion och det var riksdagens egen inställning till religiösa och sedliga frågor under senare tid. Men denna antireligiösa propaganda har dock tagit sådana former, att vi kunde icke undgå väcka en motion om en utredning av just denna sak. Det är icke min mening, herr andre vice talman, att frossa på dessa händelser, som inträffat. Det bjuder mig synnerligen emot. Material saknas

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 inte, men jag skall nu inskränka mig till att bara omnämna några enstaka exempel på olika områden, där denna religiösa propaganda har kommit till synes.

Om jag då börjar med den agitation, som har bedrivits bland barnen, så ha vi ju fått bevittna en så pass sorglig händelse som att lärare på folkskolans område, visserligen utom skolan, bedrivit en öppen och uppenbar kamp mot kristendomen. Nu är jag beredd på att bliva beskylld för att vilja inkräkta på människors tankefrihet, men låt oss lugnt och sansat tänka oss in i vad en sådan lärares arbete mot religionen kan leda till. Jo, den möjligheten, att, om han på dagen helt pliktskyldigt står i skolan och undervisar barnen i kristendom, så kan han på kvällen, kanske till och med inför samma barn, stå och förneka just det, som han på dagen undervisat i. En sådan sak är ju ytterligt allvarlig, och man förstår ju också, att det måste leda till att förtroendet för lärarens undervisning i skolan undergrävas. Vi ha ju också påtagliga bevis på en sådan sak från Norrland förra året. Det synes mig därför, som om man från samhällets sida måste försöka att förhindra en dylik sak, och mig synes det, som om det skulle vara möjligt att få till stånd en klarare utformning av folkskolestadgans 32 §, som ju särskilt också berör lärares vandel. Skulle en blivande kommitté kunna få fram ett annat medel, så för all del inte mig emot.

Denna agitation bland barnen tycker jag får sin mest skrämmande form i den s. k. pionjärrörelsen. Det pågår en sådan organiserad verksamhet sedan flera år tillbaka, där barnen dragas in, bearbetas icke minst genom anordnande av samkväm eller utgivande av en särskild barntidning, där man på ett försåtligt och lömskt sätt undergräver vördnaden för kristendomsundervisningen, för kyrkans verksamhet i form av söndagsskolor och dylikt. Sedan, när barnen äro säkra anhängare, skola de användas som agitatorer bland andra barn, bland sina kamrater, ja, till och med i sina hem hos sina föräldrar. Man har så skickligt organiserat det hela, så att, om föräldrarna förbjuda barnen att tillhöra denna verksamhet, slippa barnen att i hemmen agitera utan skola endast tillhöra pionjärrörelsen.

Det är med glädje, som jag kan nämna, att det i utskottet rådde en mycket stor enighet, när det gällde att utdöma denna art av gudlöshetspropaganda. Men känna vi fullt vårt ansvar, om vi stanna vid bara att under beklagande konstatera detta, visserligen i fördömande ordalag? Ty jag vet knappast något, som är så upprörande, som att på detta sätt på ett tidigt stadium förgifta barnens ju alltid mer än äldre människors känsliga sinnen, genom ett systematiskt undergrävande och uppryckande av vad som för dem börjat bli va högt och heligt i den kristendomsundervisning, de fått i folkskolan. Jag anser, att knappt i någon punkt finnas större skäl att låta en tvekan för ett ingripande från statens sida vika än just på denna punkt. Denna agitation, denna gudlöshetspropaganda rör sig fram efter en mycket bred front. Man spårar den såväl i vår press som i vår litteratur. Bara under ett enda år voro omkring 50 artiklar av antireligiös karaktär införda i Ny Dag, och en hel del småskrifter givas ut, som ha ett klart antireligiöst syfte och en antireligiös prägel. Jag vill vidare erinra om att det anordnas offentliga tillställningar, där man håller antireligiösa föredrag. Där ha uppförts sketcher, som gått mycket långt i sitt förhållande av kristendomen. Vad sägs om följande program, som förekom vid ett familjesamkväm i en norrländsk stad, jag tror det var förliden juldag, det har sagts, att tillställningen kom till stånd trots magistratens förbud. Där var det först julpredikan, och sedan uppfördes en sketch, som hette »Det heliga korståget». Bland deklamationerna förekommo förlöjliganden av så allvarliga ämnen som Jesu jordafärd,

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
och de avslutades med »Helig, helig». Man har påpekat, att man ju har ordningsstadgan för rikets städer, där bestämmelser finnas, som skulle kunna förhindra sådana föreställningar såsom stridande mot allmän lag och sedlighet. Man kan starkt ifrågasätta, om icke denna ordningsstadga också borde omfatta bestämmelser mot föreställningar, som äro uppenbart mot religionen kränkande.

Herr talman! Jag har här nu berört bara några enstaka exempel. När jag så gjort så får man därav icke draga den slutsatsen, att den antireligiösa propagandan skulle uppträda mera sporadiskt och lokalt. Så är icke fallet. Jag kan nämna, att vad pionjärrörelsen beträffar, har en hel del nya föreningar kommit till stånd under den sista tiden, och gudlöshetspropagandan har också, som jag nyss nämnde, gått framåt på en mycket bred front och under skilda företeelser. Då jag samtidigt här omnämnt vissa åtgärder gentemot densamma, så är det icke berättigat att därpå bygga sin avslagsinställning eller fälla motionen därför att dessa åtgärder skulle vara olämpliga, ty jag förutsätter givetvis, herr andre vice talman, att om en utredning kommer till stånd, den även skall utreda möjligheten av åtgärder utöver lagstiftningsåtgärder.

Utskottets utlåtande inbjuder verkligen till en granskning, men jag kommer att avstå därifrån icke minst av hänsyn till vår synnerligen aktade utskottsordförande, som inom utskottet i debatten om denna sak utmärkte sig för synnerlig klarhet, en klarhet som jag tyvärr saknar i utskottets utlåtande. Jag skall bara inskränka mig till att citera en enda sats. Det heter där bl. a.: »Det är först och sist fråga om en god kulturvård i vidsträcktaste bemärkelse av vårt folk och särskilt vår ungdom. I ett sådant kulturvårdande värv har en vidsynt kristendomsförkunnelse, ett upplyst skolväsende, en vederhäftig press och skiftande samhällseliga välfärdsåtgärder en uppgift att fylla, som icke kan övertagas av rent fiskala åtgärder.» Jag vill bara såsom min mening framhålla, att jag tycker att denna sats är ganska brokig och säkerligen också mycket tänjbar. Särskilt slutet av satsen tycker jag hänger fullkomligt i luften. Ty vem har väl sagt, att de nämnda åtgärderna skola övertagas av rent fiskala åtgärder? Så står det icke i motionen, så har det icke sagts från vårt håll i utskottet. I motionen talas det ju om att genom statsmaktens klara och bestämda ställningstagande mot den antireligiösa propagandan bör ett gott stöd lämnas åt alla de goda krafter inom folket, som vilja värna den uppväxande ungdomen och genom positiva åtgärder arbeta för dess sedliga och religiösa fostran och därmed främja de ungas, hemmens och folkets välfärd. Vad kristendomsförkunnelsen beträffar, anser jag, att den är huvudmedlet mot gudlöshetspropagandan, men jag tycker, att utlåtandets uttryck »vidsynt kristendomsförkunnelse» kan giva anledning till en ganska ingående diskussion. Min uppfattning är, att man får vara klar i den saken, så att man icke inom kristendomens ram drager in vad som helst, och det som icke är kristendom.

Herr andre vice talman! Jag vill till slut framhålla något, som förresten förut sagts här i riksdagen vid ett annat tillfälle av en annan person, nämligen att det är ett obestriddigt faktum, att religionen är garantin och grunden för en allmän laglydnad. När så är fallet — det är min uppfattning — kan det icke anses otillbörligt, att man begär en utredning för att få fram åtgärder mot den gudlöshetspropaganda, som undergräver religionen, vilken ju är livsnerven i nationens liv.

Jag ber, herr andre vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Lindman, Bengtsson* i Kullen,

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
Petersson i Lerbäcksbyn, Westerdahl, Gustafson i Kasenberg, Werner i Höjen, Aronson, Brämström, Nilsson i Antnäs, Hansson i Vännäsby, Arnemark, Ossbahr, Thorell, Jacobsson, Petersson i Broaryd, Lundell, Andersson i Leabo, Johansson i Krogstorp, Hagberg i Malmö och Lithander, fröken Wellin samt herrar Andersson i Lindome, Hansson i Rubbestad, Hillgård, Hansson i Hönö, Persson i Falla, Johansson i Tväråselet och Meyerhöffer.

Vidare anförde:

Herr Mosesson: Herr talman! Liksom reservanternas talesman yttrade sig lugnt och sakligt i förevarande fråga, som ju är en brännbar fråga, skall jag försöka att göra vad på mig ankommer för att debatten icke skall dragas ned till ett plan, där det är fråga om partipolitik eller utfall mot oliktankande.

Det är ju riktigt, såsom herr Olsson i Staxäng nämnde, att det rått enighet inom utskottet därom, att gentemot den antireligiösa propaganda, som förekommer bland barn och ungdom, vi icke ha några som helst sympatier eller några ursäktande ord, utan tvärtom anse den vara en farlig företeelse, en företeelse, som man bör utdöma och bekämpa. Vad är det då som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt?

Nu kan det sägas — och jag förmodar att det kommer att sägas — att den reservation, som föreligger och som utmynnar i en begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t, är så hovsamt avfattad, att man bör kunna gå med på den. Ja, den är hovsamt avfattad, men jag skulle till de många äldre kamrater här i riksdagen, som genom instämmande yrkat bifall till reservanternas framställning, vilja rikta den frågan, huruvida det brukar vara vanligt, att riksdagen går till Kungl. Maj:t och begär en utredning på så lösa grunder, som dem man åberopar i reservationen. Det är väl icke vanligt eller — får jag använda det uttrycket — värdigt att skriva till Kungl. Maj:t och klaga och säga: det finns en del missförhållanden på detta område; riksdagen vill fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den saken och ber Kungl. Maj:t utreda, om det förhåller sig på detta sätt och i så fall hur det onda skall kunna botas. Riksdagen brukar ju anvisa de vägar, på vilka en utredning skall föras för att man skall nå det resultat, som man vill vinna. I den delen finns också i motionen, huru vagt den än är skriven, åtskilligt som jag strax skall fästa uppmärksamheten på och som utsäger något mera än det reservanterna kommit med i sitt korta yrkande.

Vad är det man vill med reservationen? Herr talman, jag kommer nu till den punkt, där skiljegränsen går mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Denna skiljegräns — jag upprepar det — markeras icke av någon olikhet i fråga om sättet att uppfatta den agitation det är fråga om, utan det hela är en bedömningsfråga, om man kan råda bot på okultur av detta slag och sådana osmakliga företeelser, som vi faktiskt veta förefinnas, om också sporadiskt, genom att, såsom i motionen är antytt, med hänvisning till Tyskland, vidtaga vad vi kallat fiskala åtgärder. När man hänvisat till vad som skett nyligen i Tyskland, skulle jag vilja be om svar på den frågan: har man gjort det därför att man ansett vad som skett i Tyskland föredömligt, eller vill någon göra gällande, att man hänvisat till åtgärderna där såsom icke föredömliga? Tager man sikte på de åtgärder i Tyskland för närvarande, som nu rikta sig även mot den där förekommande sorgliga antireligiösa och nedbrytande propagandan, anser jag att utskottet har rätt i sin mening, att vad man här med motionen vill, det är att Kungl. Maj:t skall utreda, om och på vad sätt man kan sätta den fiskala apparaten i verksamhet i syfte att råda bot på missförhållandena. Vad innebär detta kort sagt, mina herrar? Det blir då

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
fråga om censur, om förbud, det är fråga om dagsböter eller i svåraste fall — om staten icke skall stifta en lag, som från början bara blir en gest — frihetsstraff. Jag hoppas, att ingen i det följande påstår, att, därför att jag ryggar tillbaka för att gripa till sådana medel, jag önskar skydda dessa företeelser, som det är tal om. Utskottet har den meningen, att man måste sätta sin lit till den livskraft, som finns i samhällskroppen, när det gäller att borttaga dessa bölder på densamma. Finns icke en sådan livskraft hos organismen, mina herrar, då är det icke värt att tro, att hälsan kan återställas med några av de farliga och allvarliga plåster, som man här rekommenderar. Jag har i likhet med dem, som stå jämte mig för utskottets utlåtande, den meningen, att sådana former av mänsklig verksamhet som konst, religion, upplysningsväsende och dylikt utvecklas allenast i frihetens luft. Jag har personligen såsom kristen den uppfattningen, att kan icke evangeliet försvara sig självt, så är det icke värt, att vi försöka att försvara evangelium. Jesu Kristi evangelium är att likna vid ett lejon, som släppes löst. Sådant detta evangelium är oss givet i anda och sanning och omsatt i livet vet det nog att försvara sig. Men sker icke detta, utan måste man ha någon, som skall värna det, fruktar jag, att det icke blir mycket gott som åstadkommes.

Nu antydde herr Olsson i Staxäng, att man kunde gå till t. ex. 32 § i folkskolestadgan, som handlar om lärarnas vandel, och se till i vad mån man med tillhjälp av den paragrafen kan åstadkomma en rättelse i fråga om ett sådant missförhållande, som det, som nyligen omnämndes i tidningarna uppfifrån övre Norrland och som man i fjol fick uppmärksamheten riktad på genom en interpellation i första kammaren. Ja, herrarna veta att den lärare, som det därvidlag var fråga om, blev skild från sin tjänst. Men låt oss nu gå icke till sådana fall, då en lärare uppenbarligen i skolan bedriver antireligiös propaganda och betar sig olämpligt, utan låt oss gå till frågan om lärarnas vandel i allmänhet och ifrågasätta, att den skall synas i sömmarna. Vart komma vi då, mina herrar? Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att det här i landet har funnits en hel del gudfruktiga lärarinnor, som t. ex. tillhört en baptistförsamling och som av inskränkta och bigotta präster anklagats för att de icke ansetts i sin vandel, i söndagsskoleverksamheten eller eljest, ha befrämjat vad de skulle genom sin vandel befrämja i sin egenskap av lärarinnor. Det är ett tveeggat svärd detta — hur det verkar beror på vem som sköter det. För ett par år sedan hade domkapitlet i Västerås att taga ställning till ett överklagat val av en kyrkorådsledamot. Det var en notorisk fritänkare, en kommunist, som blivit vald, och valet hade överklagats. För kort tid sedan deklarerade domkapitlet i Härnösand, att en allmänt aktad baptist i en församling icke var lämplig att vara ledamot av ett förenat kyrko- och skolråd. Man ser sålunda, att när man kommer in på hithörande spörsmål, kan man komma till ungefär vad resultat som helst, beroende på olika uppfattning.

Det kan ju hända, herr talman, att de företeelser, som vi här beklaga, kunna få ännu en större omfattning. Vi veta i dessa allvarliga tider icke så mycket om huru framtiden kommer att gestalta sig. Hittills äro vi emellertid glada över, att de icke fått någon mera allmän utbredning än som skett. Jag har följt dem något ifrån den ståndpunkt och den anställning jag har. Den organisation jag tjänar har avskilt några av våra bästa män särskilt för att försöka förebygga den antireligiösa verksamheten, och jag anser, att om de uppbyggande krafterna i samhället, vare sig det härvidlag är fråga om de religiösa organisationerna eller om andra kulturfrämjande krafter, verkligen vilka göra sitt, och om vi tro på det sunda omdömet hos vårt folk, så kunna vi förvisso hoppas, att vi skola kunna råda bot även på dessa yttringar av

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 okultur. Kanna vi icke på detta sätt genom inre uppbyggande krafter göra det, då fruktar jag, att det icke är möjligt för oss att komma dem till livs genom dagsböter och annat sådant, vartill en utredning, om den komme till stånd, verkligen måste syfta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr andre vice talman, mina damer och herrar! Den siste ärade talaren, utskottets ordförande, hade huvudsakligen tvenne skäl för att han icke kunde följa reservanternas och motionärernas. Det första var, att det icke skulle varit riksdagen värdigt eller vanligt, om den utan att giva Kungl. Maj:t bestämda direktiv skulle komma och begära en utredning i ett ärende. I det fallet vill jag säga för min del, att gäller det livsviktiga angelägenheter, och det gör det här enligt mitt förmenande, då kan man, om man har förtroende till Kungl. Maj:t, lägga fram denna sak för Kungl. Maj:t och påvisa, att här är ett sådant läge, att det kräves åtgärder även från det allmännas sida. Reservanternas liksom motionärernas ha också begärt en »utredning, huruvida och på vad sätt den antireligiösa och kulturförödande propagandan i vårt land, särskilt bland barn och ungdom, må kunna motarbetas och förhindras».

Sedan gick den ärade talarens argumentering ut på att här gäller det icke att komma med fiskaliska åtgärder, med straffåtgärder. De kunde icke ersätta de positiva, och i utskottsutlåtandet heter det, att dessa åtgärder kunna icke övertaga denna uppgift. Skulle vi icke ur den debatt, som nu föres, kunna avföra detta hans stora huvudargument. Jag vet icke, att det finns någon av oss, som på något sätt har velat ersätta det positiva uppbyggande arbetet med fiskaliska åtgärder eller med andra statsåtgärder. Det är, som den förste ärade talaren nämnde, uttryckligt sagt i motionen att icke så är, och det är ingen av motionärerna, som har tänkt sig detta. Det djupaste korrektivet mot denna förhärjande andliga farsot ligger i en positiv sanering av själva folkandan. Det är endast det positiva uppbyggandet, som här förmår uträtta något väsentligt. Det är inifrån, som förnyelsen skall komma, och jag har också den bestämda övertygelsen, liksom den föregående talaren, att det bor mäktiga och starka religiösa och moraliska krafter i Sveriges folk, som helt visst skola övervinna även den olyckliga, förnedrande propaganda, som tränger sig över oss. Ett hänfört, vittomfattande arbete pågår också i vår kyrka bland barn och ungdom. Det är sålunda icke fråga om att statsmakarna skulle kunna skapa ett religiöst och sedligt tänke- eller handlingssätt. Det vi satt i fråga är, att ett värn *även* genom samhällliga åtgärder, där sådana på ett lämpligt sätt kunna användas, skulle kunna resas mot denna religiöst som kulturellt förgiftande pestsmitta.

När det uti motionen hänvisas till vad man i Tyskland har gjort, så innebär detta icke något bekännande till vad som nu sker i Tyskland. Denna motion har ingenting därmed att göra. Den avlämnades ju, innan de nuvarande politiska händelserna där började, men Tysklands åtgärder äro ett exempel på hur, där en sådan farsot — jag använder gärna detta uttryck — som denna får tränga igenom, den stund kommer, när *samhället finner sig nödsakat ingripa*. När den gamle rikspresidenten von Hindenburg utfärdade sitt dekret, var det ett vittnesbörd om, att det tyska folket hade vaknat till insikt om, vilken oerhörd fara för nationens framtid, som detta undermineringsarbete medförde. Den dag kan komma, mina herrar, om vi bagatellisera vad som här sker, då också det svenska folket vaknar och måste vidtaga åtgärder av helt annan art än som nu skulle vara behövliga. Det är bättre stämma i bäcken än i ån.

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

Sålunda: låt oss avföra dessa synpunkter ur debatten. Här gäller icke aningen—eller utan här gäller det både—och.

Det är åtskilligt i detta utskottsbetänkande, som lockar till granskning. Jag vill då särskilt fästa mig vid ett underligt uttryck: »Man får icke förbise, att uppfattningarna om vad som är att betrakta såsom neddragande på de religiösa livsvärdena äro skiljaktiga inom de religiösa kretsarna själva.» Jag protesterar emot att i fråga om den propaganda, som här föreligger, det skulle föreligga någon som helst skiljaktighet inom religiösa kretsar, och jag vill också säga, mina herrar: det är icke bara de religiösa kretsarna, det är så gott som allt Sveriges folk, som delar vår uppfattning om denna propaganda. Den siste ärade talaren sade, att man icke får göra partipolitik av denna fråga. Nej, så har icke heller skett. Det har varit en hjärtesak för oss av skilda partier, att föra fram den. Vi anse den vara en livssak för vårt folk.

Tillåt mig att hänvisa till några yttranden, som bestyrka vad jag här sagt. Jag går visserligen något tillbaka i tiden, men jag gör det därför, att de uttalanden, jag vill citera från tvenne göteborgare, de komma icke från det politiska läger, där jag är hemma, utan det är liberala män, men män som dock ha ett sådant namn såsom liberalismens förkämpar, att man kan icke helt enkelt skaka av sig deras mening, även om det är länge sedan den yttrades. Jag tänker på S. A. Hedlund, Handelstidningens chef. Han skrev en gång följande, och det är som vore det skrivet för i dag: »Jag ogillar ej ironien, jag vill även ge satiren dess fulla rätt, men jag avskyr det råa hänet, den fräcka hädelsen och allt, som väcker till liv hat och ondska i människans bröst, vare sig det kommer från gudsförsvarens eller gudsförnekarens läppar. Den oändlige och evige har därav varken nytta eller skada, men skadan drabbar människornas håg.» Också detta är gammal liberalism, väl värd att tagas i arv av arvtagarna!

Den andre mannen är Viktor Rydberg, han var också liberal. Viktor Rydberg förklarar, att »den världsliga lagen bör äga rätt att mellankomma i fall, där den enskildes tro kränkes och såras genom smädelser och hån»; och hans levnadstecknare Warburg förklarar, att han var av den meningen att »varje rå hädelse eller gäckeri, mot vilken religion det vara månne, protestantism, sekterism, katolicism, judendom, vore fördömlig». Verklig religionsfrihet, sann humanitet, som han förfäktar, kräva, att man icke skall vara tolerant mot dem, som smäda andras övertygelse. »Det kan hända», säger han, »att lagens intolerans är intolerans mot förföljelse, utövad av smädeskrivare.» Jag har citerat detta för att herrarna och damerna skola se vad två av den liberala åskådningens främste män ha sagt.

Jag behöver icke stanna därvid. Jag har nyss sagt, att denna uppfattning icke är bunden vid något parti. Jag vill citera en man, som i dag står i ansvarig ställning i alldeles särskild mening. Orden fälldes i ett tal, som hölls här i Stockholm den 4 september 1928: »Det moraliska och intellektuella förfall, som präglar den bolsjevikiska propagandan, är den farligaste pest, som någonsin hotat arbetarrörelsen.» Det gällde nämligen den då. Jag är övertygad om att han i dag såsom högste vårdare av den religiösa kulturen vid konungens rådsbord icke har något emot, att de orden upprepas här och att de också få gälla icke bara arbetarrörelsen utan gälla vårt folk i dess helhet, gälla vår västerländska kultur. Det är icke, mina herrar, ett enda folk-lager, som står bakom en sådan mening! Här sades för några dagar sedan — det får ju förlåtas mig som göteborgare, att jag gärna citerar göteborgare —, i tidningen Ny Tid, att »den bolsjevikiska antireligiösa propagandan är ytterst osmaklig; den trampar ned värden, vilka äro omistliga för många människor. Den bidrager till att förråa folk och till att taga bort respekten

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 för andras rätt till ett fritt andligt liv.» Så allmänlig är uppfattningen, att detta är något olyckligt och förnedrande!

I den siste talarens yttrande gick åtskilligt igen av vad jag finner i motiveringen till avslagsyrkandet i utskottsbetänkandet. Detta börjar sålunda: »I den mån en förråande propaganda» — — — sedan heter det, att den »uppträder mera sporadiskt och lokalt», och därför anser man icke det nu vara tid att ingripa däremot. Som läget synes vara, kommer väl kammaren antagligen icke att vilja besvara Kungl. Maj:t med en utredning. Jag tillåter mig därför att lämna några uppgifter om denna propagandas verkliga innebörd och omfattning i vårt land. Jag beklagar, att jag kommer att nödgas taga trycket och kammarens tålmod i anspråk genom att upprepa, var jag har varje uppgift ifrån, men det gör jag, för att man icke sedan skall försöka beslä mig med att ha kommit med lösa uppgifter.

Vi ha sagt i vår motion, att denna propaganda ledes ifrån främmande land, och att den har satt som medvetet mål att söka utrota kristen tro och livs-åskådning, framför allt hos det uppväxande släktet. Jag tror, att det kan vara nyttigt, att vi också få veta den grundsats, efter vilken detta går, och jag tillåter mig därför att citera kommissarien för ryska undervisningsväsendet, Lunatjarski: »Vi hata kristendomen och de kristna; även de bästa bland dem måste betraktas som våra värsta fiender. De predika kärlek till nästan och medlidande, vilket är motsatsen till våra principer. Den kristna kärleken är ett tjuder för utvecklingen till revolution. Ned med kärleken till nästan; vad vi behöva är hatet. Vi böra förstå att hata, det är endast till detta pris, som vi skola erövrå världen. Vi ha slutat med jordens konungar, låt oss nu sysselsätta oss med himlarnas konungar. Den antireligiösa striden bör ej vara begränsad, den bör föras i hela världen.» Det är detta det gäller. Kärleksbudet är hinderligt för kommunismens hatförkunnelse. En ny generation, som står i harnesk mot all religiös känsla och idealitet, skall skapas. Därför dragas barnen in i denna i djupaste mening kulturfientliga, andliga degeneration.

Denna över hela världen nående propaganda är organiserad från Ryssland. Den 1 april 1927 beslöt komintern att understödja den kommunistiska barnrörelsen. Den är organiserad på ett förträffligt sätt. Jag erkänner, att de äro mästare i organisation, och jag skall giva några upplysningar om hur denna organisation ser ut i vårt land. Målmedvetet uppfostras ledare för gudlöshetspropagandan bland de unga. För några år sedan startades en tidskrift för propagandaledare: »Proletär uppfostran.» Den har som ormen bytt skinn. Den hette en tid »Röd lärartidning.» Sedan någon tid bär den namnet »Bildningsarbetarnas organ för revolutionära lärare, arbetare, föräldrar och seminarieelever.» I första numret år 1929 talas om förberedelser till »den röda dagen». Det omtalas där huru kominterns sjätte kongress beslutat om barnförbundens deltagande i »den röda dagen». Denna proklamation slutar — jag citerar — »Den röda dagen måste vara en de proletära barnmassornas kampdag.» En internationell organisation. Internationella bildningsarbetare, Iba, håller världskongresser. Vid den 7:e världskongressen i Hamburg nyligen var även den svenska Iba-sektionen representerad, sedan den på ett sammanträde i Luleå utsett representant.

Det har redan talats om vissa lärares deltagande. Skulle också ett så flagrant fall som fallet i Lauker kunna avfärdas med att där ha laga åtgärder vidtagits — äro vi överens om att det var rätt? —, betyder detta dock icke annat än att ett av de mest utmanande fallen kommit till allmän kännedom, och man har kunnat ingripa. Det är dock att märka, att det föreligger också en svensk Iba-sektion, som satt sig samma uppgifter före.

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

Det har bildats ett »arbetarbarnens förbund», pionjärerna, som också jag skall nämna något om. Vid den internationella barnveckan, som hölls år 1925 i augusti och september proklamerades: »Bilda celler i alla skolor!» Jag vädjar till de herrar, som inom fackföreningarna ha att kämpa mot slik cellbildning, vad det kan betyda att vi få sådan organiserad i våra barnskolor runt om i landet. Det är ur barntidningen »Den unge kamraten» av den 27 augusti 1925, jag citerar detta. Denna agitation bland barn och av barn är organiserad in i detaljer. Man har t. ex. givit riktlinjer för bekämpandet av scoutrörelsen, som är »arbetarbarnens förbunds farligaste fiende». I första numret år 1929 av samma tidskrift har man fått en ingående instruktion för agitationen. Den skall ske genom personlig påverkan, genom deltagande i samkväm och demonstrationer, genom utdelande av flygblad och annan litteratur, genom barndelegationer till Ryssland och ständig förbindelse med de ryska pionjärerna o. s. v. Jag skall icke gå in närmare på hur »pionjärgrupper organiseras i skolklasserna»; det står i numret för november 1927 av »Den unge kamraten».

Det är »sporadiskt förekommande»! — — — Låt mig få nämna, vad kommunisterna själva berätta om rörelsens omfattning. Redan 1927 meddelas t. ex. att det finns en sådan pionjärvadning, som heter Spartakus, i Stockholm med 27 skolgrupper med 125 medlemmar. Dessutom i förstäderna, där den största gruppen har 25 medlemmar, i Gällivare, Blommensberg, Malmberget, i Solna, Bromma, Enskede, Bodafors och Lidingö. I ett annat tidsningsnummer uppmanar man de unga kamraterna i »Götet», d. v. s. Göteborg, till »revolutionärtävlan» och ger en vidlyftig »offensivplan för Göteborgs pionjärer». År 1929 uppgives de svenska pionjäernas antal till 2,500. Ensam i Kiruna och Malmberget uppgives antalet till 300. I detta sista nummer av »Den unge kamraten», som jag har här i min hand, meddelas, att under de sista månaderna bildats 14 nya sådana pionjärklubbar, i Kilafors, Polcirkeln, Malmberget, Forsbacka, Lottefors, Frånö, Svanö, Porjus, Toltorpsdalen, Seskarö, Östbydal, Arevaara, Ljusne och Sandarne. Mina herrar! Är detta, som sålunda synes förekomma vid så gott som varje större arbetsplats i vårt land, någonting sporadiskt, något, som man inte behöver fästa större avseende vid? Skulle det verkligen icke finnas anledning att göra en utredning över denna propagandas utbredning och omfattning?

Det finns även pionjärledarskolor. I februari 1929 t. ex. var det 14 pionjärledare från Sverige som deltog i en sådan skola i Ryssland. Även barnen ha sina »pionjärkongresser». Den första hölls i mars 1930.

Jag förstår, att jag tröttat kammaren med dessa uppgifter, men jag har lämnat dem, mina herrar, för att belysa utskottets tal om att här är det fråga om någonting sporadiskt, som man just inte behöver taga så stor hänsyn till.

Nu frågar jag mig: Kan det verkligen vara förenligt med vår undervisningsplan, att sådant pågår i våra skolor? När Värner Rydén utgav undervisningsplanen 1919, gav han målet för folkskolans undervisning i dessa ord: »Kristendomsundervisningen i folkskolan har till uppgift, att på ett sätt, som kan främja lärjungarnas religiösa och sedliga utveckling, giva dem en efter deras mottaglighet och behov anpassad kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling.» Skulle det icke vara skäl att undersöka, huru den gudlöshetspropaganda, som avser att helt förryeka denna undervisning, skulle kunna stävjas?

Den förste ärade talaren ville icke giva sig närmare in på, hur det på sina håll tillgår vid denna propaganda. Jag förstår det. Jag skulle inte heller gärna vilja göra det, men låt mig bara nämna några av de värsta och rääste yttringarna. Den man, som omtalat det, är doktor Karl Fries. Han har

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.) skrivit en offentlig artikel härom, och jag har även fått det bekräftat från annat håll. Veta herrarna, hur det kan tillgå? På flera platser ha »pionjærbarnen i tur och ordning kallats fram för att spotta på en Kristusbild, och slutligen fick ett av barnen slå sönder den med en käpp, varefter alla barnen tillsades att trampa på skärvorna. Det förekommer även, att pionjærna företaga demonstrationståg mot kyrkor och andra gudstjänstlokaler, varvid de få uttala hädelser och förbannelser, under det de med höjda knutna händer tåga förbi.»

Mina herrar! Skulle vi inte inför detta kunna säga, att nog vore det väl skäl att få en utredning till stånd. Vi äro så gott som allesammans övertygade om, att detta är något, som bör bekämpas.

När vi väckte denna motion, var det för att vi ville *skydda barnen*. Det är ju synnerligen olyckligt, att barnen i sina första barnår skola få sådana intryck. Vi veta allesammans, hurusom barnårens första intryck bliva kvar för livet, och vi äro säkerligen allesammans tacksamma för de lyckliga och goda barnminnen, som vi ha. Är det inte en förbrytelse emot barnen att på detta sätt förstöra deras sjäsliv och kasta dem in i hat och hets redan från de allra yngsta åren? Detta sjäsligt dödande gift verkar på det tidiga, psykologiskt ömtåliga barnastadiet förråande och upplöser ansvarskänslan mot medmänniskor och samhälle genom att vädja till människosjälens sämsta instinkter. Därför ligger i vår motion en vädjan att beakta *barnens rätt att få vara barn*. Denna barnens rätt, som vi säkerligen vilja tillämpa för våra egna barn, bör också göras gällande i fråga om »andras barn» genom att vi resa det värn, som från samhällets sida kan resas mot sådan propaganda.

Det gäller också att *skydda hemmen*, ty såsom den förste ärade talaren sade, även hemmen äro i fara. Denna cellbildning i skolorna förstör och fördärvar på många håll även hemlivet, och föräldrar klaga bittert över vad deras barn få lära sig i skolor, där cellbildningen förekommer.

Jag vill därför rikta en vädjan till fäder och mödrar, som ha känsla för barnen: Låt oss åtminstone försöka att göra något för att hejda och hämma de värsta yttringarna! Det är inte här fråga om religionsfrihet eller samvetsfrihet, det är fråga om barnens rätt att vara barn och att slippa dragas in i all denna förgiftning. Det är detta, som är syftet med motionen. Man har frågat, vad vi mena med motionen. Vi svara: *Skydda barnen, giv barnen barnets rätt*.

Det är med denna motivering, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Bergström: Herr talman! Den föregående talaren riktade emot utskottsmajoriteten en del anmärkningar, och jag skall här redan inledningsvis be att få taga upp en av dessa anmärkningar. Den gick ut på att utskottsmajoriteten skulle ha uppfattat motionärernas avsikter på ett oriktigt och ensidigt sätt.

Vi ha i utlåtandet pekat på, att man kommer säkrast till rätta med de missförhållanden, som det här är fråga om, genom en god kulturvård i vidsträcktaste bemärkelse. Nu säger herr Pehrsson i Göteborg, att motionärerna ingalunda ha velat ställa sina anspråk på eller sitt förslag om fiskala åtgärder kontra önskemålet om en kulturvård av denna beskaffenhet. Detta låter sig ju sägas, men jag ber att få fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på en sak i detta sammanhang, och det är den taktiska manöver, som reservanterna ha gjort för att förtaga detta intryck av motionen, nämligen att den ensidigt inriktar sig på fiskala åtgärder. Man har nämligen i reservationen fullkom-

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
ligt övergivit motionens egen formulering. Man säger ingenting om det hindenburgska dekretet såsom ett föredöme. Man rör sig med allmänna talesätt, som innebära allt och ingenting, och man kommer till sist med en kläm, som är tillräckligt vidlyftigt tilltagen för att kunna rymma ett helt knektvalde över vår andliga odling.

Varför ha reservanterna gjort denna manöver? Jo, helt enkelt för att skyla över den egentliga andan, den egentliga avsikten i motionen och giva möjlighet att i debatten här i kammaren föra detta tal, att naturligtvis vilja även vi dessa kulturfrämjande åtgärder, gärna utan de fiskala åtgärder, som motionärerna särskilt ha pekat på. Jag ber emellertid, att vi här skola göra klart för oss, att motionen i fråga är det dokument, som vi skola lägga till grund för vår prövning rörande de verkliga avsikterna med hela denna frågas framförande, och då får jag, liksom utskottets ordförande gjorde här nyss, erinra om att det är fråga om nya strafflagsparagrafer. Det är fråga om en polis-censur, en censur, som till och med skulle sträcka sig ut över åsiktsfrihet, ut över den gestaltande konsten och naturligtvis utöver religionsfriheten. Det är detta, som är det egentliga syftet, vilket klarast framstår, om man erinrar sig, att motionärerna pekat på Tyskland såsom ett föredöme i detta avseende. Jag skulle här vilja skjuta in en anmärkning i fråga om de tyska förhållandena. Inte kan man precis säga, att man i Tyskland med dess rigorösa åtgärder vunnit det syfte, som man eftersträvat. Det är väl ingen, som kan göra gällande, att den rörelse, som i dessa dagar blommar i Tyskland, har något med kristen livsåskådning att göra. Jag kan inte finna, att man har lyft de moraliska värden, som en god kristendom skänker ett folk, ett pinnhål högre i Tyskland genom det polisregemente, som man begåvat de religiösa strävandena med. Man har tvärtom sänkt dessa moraliska värden på ett betänkligt sätt.

Jag vill därefter påpeka, att motionen utan tvivel rör sig med en hel del överdrifter. När utskottsmajoriteten säger, att det här är fråga om en lokalt begränsad företeelse, har den fullgod grund för detta sitt påstående. Här finnas hela landsdelar, där en sådan verksamhet som den kommunistiska pionjärrörelsen är en fullkomligt obekant företeelse. Jag har sport omdömesgilla människor, som bo i de norra delarna av landet, rörande denna sak, och jag har genomgående fått den uppgiften, att visst förekommer denna tråkiga företeelse här och var, men den har ingalunda den omfattning, som man vill påstå. Man skall i detta sammanhang inte fästa allt för stort avseende vid de uppgifter, som herr Pehrsson i Göteborg nyss citerade ur Sillénkommunisternas egna rapporter. Vi känna ju till, att uppgifter från det hållet rörande verksamhetens omfattning på olika områden äro ganska fantasifulla och drivna i överkant för att så mycket säkrare kunna tjäna såsom underlag för den ekonomiska gottgörelsen österifrån.

Jag vill vidare peka på en annan sak i motionen, som enligt min uppfattning är av avgörande betydelse, när man skall gå att bedöma, huruvida man kan angripa en företeelse sådan som den påtalade och som den antireligiösa propagandan överhuvud taget med fiskala åtgärder. I motionen framhålles nämligen — och det har även påtalats av herr Pehrsson i Göteborg — att meningarna inom de religiösa kretsarna själva rörande de företeelser, som verka neddragande på de religiösa livsvärdena, äro synnerligen skiljaktiga. Utskottsmajoriteten fick på den speciella punkten en anmärkning av herr Pehrsson. Antingen har han emellertid missförstått, vad utskottsmajoriteten här velat säga ifrån, eller också har han avsiktligt rört ihop det ena med det andra. Det är att märka, att det råder icke några delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna om att den kommunistiska pionjärrörelsen, i den mån

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
den förekommer, är en förråande företeelse, som ingen av oss hyser någon som helst misskund med. Det är heller inte den kommunistiska pionjärrörelsen, som utskottsmajoriteten åsyftar med detta sitt uttalande, att meningarna rörande det, som verkar neddragande på de religiösa livsvärdena, äro skiljaktiga inom de religiösa kretsarna själva, utan detta vårt yttrande åsyftar uppfattningarna om vad som kan betraktas såsom antireligiöst i största allmänhet eller profanerande på de religiösa livsvärdena. Jag kan inte finna annat än att utskottsmajoriteten har fullt fog, när den hävdar, att här möta skiljaktiga meningar. Motionärerna ha ju själva antytt en omstridd teaterpjäs, förmodligen »Ångarna», och den har ju av en hel del religiöst intresserade människor be-tecknats såsom sårande för den religiösa känslan, neddragande på den religiösa uppfattningen och profanerande för de religiösa livsvärdena. Vad vi velat säga med detta är, att det å andra sidan finns religiöst intresserade människor, som inte velat dela denna uppfattning utan tvärtom hävdad, att just den ifrå-gavarande teaterpjäsen har uppbyggande moment. Jag har till och med hört religiöst intresserade människor hävda, att den har mycket av anda över sig.

Vad jag och utskottsmajoriteten i övrigt velat anknyta detta påpekande till, är, att när man inom de religiösa kretsarna själva har så delade meningar om vad som är antireligiöst eller profanerande för de religiösa livsvärdena, då kan man inte rimligen gå fram på lagstiftningens väg, då kan man inte rimligen komma med en rigorös poliscensur. Vem skall handhava denna poliscensur, vem skall utöva den? Skall det vara de kretsar av de religiöst intresserade, som ha en mera snäv, en mera oförstående syn på företeelser av detta slag inom konsten, eller skall det vara de mera vidsynta, de mera förstående? Ja, detta är en fråga, som anmäler sig. Det är uppenbart, att om man skall kunna på lagstiftningens väg komma åt missförhållandena, måste man väl ändå såsom utgångspunkt ha en något så när enhetlig uppfattning om vad som är vrängt, galet och osmakligt eller vad som är uppbyggande. Eljest hamnar man uppenbarligen i oreda, i ett godtycke, som kan förkväva och ödelägga mera av även de religiösa livsvärdena än den förmår att upprätthålla och skydda. Detta problem ligger uppenbarligen inte så enkelt till som en hel del av kammarens ledamöter vill göra gällande.

Jag skulle vidare vilja peka på, att dessa herrar, som nu eftersträva att utrusta kristendomen med poliskask, måste hysa en mycket stor misstro gentemot kyrkans — jag inbegriper i detta uttryck även de frireligiösa rörelsernas — möjligheter och förmåga att kunna hävda sig emot de onekligen plum-pa attacker mot de religiösa livsvärdena, som komma från speciellt sillén-kommunistiskt håll. Det förvånar mig, att man har denna misstro. Det förvånar mig därför, att kristendomen har dock här i vårt land liksom i många andra länder de allra rikligaste resurser till sitt förfogande, om den vill en verklig vakthållning kring de kulturvärden, som det här är fråga om. I statskyrkan har den en oerhörd tillgång, såväl personliga som materiella tillgångar, och i de frikyrkliga rörelserna finns det också rikliga tillgångar på både andliga och materiella medel, om man vill taga upp en kamp emot den råhet, som man påtalar från visst håll i detta sammanhang. Men det förut-sätter en sak, och det är att kyrkans förkunnelse får en mera vidsynt prä-gel än vad den haft tidigare. Den får kanske komma tiden och dess behov till mötes i högre grad än vad den hittills velat. Det behövs kanske mera av gärningskristendom än av skenkristendom, om man vill få en verklig, andlig och moralisk motvikt mot den förråelse, som man här fruktar. Har kyrkan i det avseendet fullgjort sina skyldigheter som tidens samvete? Det är en fråga, som jag riktar till var och en. Mig synes det, som om kyrkan har brustit i det stycket. Den har stått likgiltig, då folken ha drabbat sam-

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

man ute på slagfälten för att förgöra varandra, och där den icke stått likgiltig, har den många gånger sträckt sina händer välsignande över denna fördöelse. Efter världskriget ha svåra ekonomiska kriser gått fram över världen. Från kyrkligt håll har man, för all del, gjort en del för att mildra den nöd, som kommit ur denna kris. Man har icke, det vill jag inte säga, stått alldeles med armarna i kors, men man har dock varit ganska likgiltig inför de orsaker, varur kriserna och det därmed följande eländet stigit fram. Det är nog däri, som den officiella kyrkans maktlöshet är att söka, att den har försummat att följa med tidsutvecklingen och tjäna människorna, såsom det hade varit dess uppenbara plikt att göra.

Jag skulle här vilja göra en jämförelse. När man nu talar om den kommunistiska råheten på det religiösa livets område, så skall man samtidigt komma ihåg, att det är nog inte bara på det området, som man möter kommunistisk, och särskilt då sillénkommunistisk, råhet. Vi ha inom arbetarrörelsen mött samma råa, samma försimplande anda, som bara förfular och förpestar, där den sveper fram. Men inte ha vi socialdemokrater liksom nu kyrkans män för den skull sprungit till riksdagen och anhållit om skärpta strafflagsparagrafer och ökad poliscensur mot den kommunistiska verksamheten på detta område. Vi ha själva tagit upp kampen med detta sällskap, vi ha mött dem med intellektuella vapen, och man kan säga i dag, att det inte har lyckats dem att smitta ned den svenska arbetarklassen. Den står där i stort sett ren och oskärad av detta onda. Jag tror, att det beror till väsentlig del på att vi i stället för en vakthållning av polis med dragna sablar ha sört för en rent moralisk och intellektuell vakthållning mot dessa människor. Kyrkan och de religiöst intresserade kretsarna ha att gå samma väg, som vi ha fått göra inom arbetarrörelsen, och jag är förvissad om att det är den säkraste vägen, om man vill främja de religiösa livsvärdena överhuvud. All erfarenhet visar, att man ingenting vinner, om man söker förkväva en rörelse, som dock rör sig på det andliga livets plan, med lagstiftning och poliscensur. Sådana åtgärder giva lätt denna rörelse luft under vingarna, det blir till reklam för rörelsen. Jag tycker för min del, att den kommunistiska propaganda, som nu riktas mot det religiösa livet och som säkerligen med full rätt betecknas såsom rå, den skulle få en mycket god bundsförvant i en ökad poliscensur och i rigorösa fiskala åtgärder mot densamma.

Jag ber med dessa ord, herr andre vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Bergström, under vars yttrande herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, förenade sig herrar *Sjögren* och *Björk*.

Herr Hallén: Herr talman, mina damer och herrar! Var gång som jag läser eller möter uttryck av hån och smädelse mot religiösa livsvärden, pinar mig mitt samvete, och jag spørjer mig: Vad är det vi ha gjort, jag och alla andra människor, eftersom det är möjligt att andras sinnen kunna bli så förvildade? Prosten Pehrsson bladdrar i stället i strafflagen. Jag lyckönskar honom till en sådan suverän oberördhet av själarnas nöd!

Jag anser, herr talman, att när det är fråga om ett sådant här allvarligt, skrämmande faktum som en tilltagande antireligiös propaganda ute i landet, så är det absolut nödvändigt, att man söker komma det onda till livs genom att få fram orsakerna och källorna till allt detta. Men det är typiskt för det ytliga och perifera sätt, varpå man från en del håll tager på sådana här saker, att man icke tycks vilja tala om eller besinna sig på orsakerna. Ja, jag tvekar icke, herr talman, att säga, att jag tycker, att det skyntar åtskillig

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 fariseism i en sådan metod. Motionären skriver nämligen, som om den antireligiösa propagandan vore något slags i övrigt obegripligt, ondskefullt påhitt, som likt en blixt från klar himmel slår ned i den oskuldsfulla herdeidyllen och grumlar hjärtats frid av i dag. Man ser med andra ord alldeles bort ifrån hela den tragiska kulturkris, varur denna propaganda har utlöst sig såsom ett hysteriskt och desperat skrik, helt enkelt.

Med herr talmannens medgivande vill jag därför tillåta mig att söka ge en liten återblick på vad det är, som har samverkat till denna kris, i vilken vi nu faktiskt befinna oss.

I höstas gästades vårt land av en hel del av den andliga kulturens märkesmän. Där var bl. a. en professor Althaus, som besökte oss i anledning av Gustav Adolfs-jubiléet, och han yttrade i ett offentligt tal, att *vår tid upplever en religiös kris utan motstycke*. Det kan vara skäl i att se, vari denna bottnar, varifrån den härleder sig och i vad mån den till äventyrs äger ett intimt samband med de sorgliga förhållanden, som motionären påtalar. Jag skulle vilja säga, att denna religiösa kris, som går över hela kulturvärlden, den tror jag bottnar i dels teoretiska och intellektuella svårigheter för den religiösa tron, svårigheter större än någonsin i släktets historia, och vidare i en hel del praktiska, tragiska omständigheter, som medverka till ett snabbt avkristnande av vår kultur.

Först och främst måste man i fråga om de teoretiska hindren erinra om, hurusom genom hela utvecklingen av vår tekniska kultur många av förutsättningarna för ett religiöst tänkande hålla på att antingen försvinna eller försvagas. Redan Schleiermacher på sin tid definierade religionens väsen såsom känslan av beroende, och i våra dagar med den yppiga tekniska utveckling, som karakteriserar dessa, se vi huru denna känsla försvagas och hur en verklig förutsättning för religiöst tänkande överhuvud, åtminstone hos vissa människor, håller på att försvinna. Jag har emellertid icke tid att nu närmare gå in på detta kapitel och belysa det med praktiska exempel.

Vidare kan man erinra om, huru hela den naturvetenskapliga världsbild, som människorna mer eller mindre medvetet anammat, försvårar för oerhört många människor att äga och tillämpa en religiös världsförklaring och livs-åskådning. Men även där får jag på grund av tiden och förhållandena här i övrigt avstå ifrån att ge några belysande exempel. Man kan också hänvisa till, hurusom både i vårt land och andra länder det alltjämt bedrives i de allmänna skolorna en kristendomsundervisning, ofta så ohistorisk, så konfessionell och dogmatiskt bunden, trots alla reformer på detta område, att det från skolorna alltjämt gå ut tusentals människor, som faktiskt aldrig fått någon uppfattning om vad levande kristendom är. Detsamma gäller också i alla andra kulturländer.

Det är ju alldeles uppenbart, att om man vill söka dämna upp eller stävja den bittra anda mot kristendomen, som här är påtalad, så måste en av de viktigaste åtgärderna härvidlag vara en ökad upplysning. Jag vill i det sammanhanget erinra om, hurusom det ifrån s. k. unglyrkligt håll i vårt land framhållits från rektor Manfred Björkquist, att det är på den linjen, som kyrkans direkta arbete mot den antireligiösa propagandan bör gå fram, ty »*med lagstiftning när man på detta område icke det åsyftade målet*». De orden bör motionären väl begrunda och besinna. Vill han sedan efter detta underbetyg, kan man säga, från den unglyrkliga riktningen i vårt land ha ytterligare belegg för riktigheten av denna uppfattning om upplysningens betydelse, kan det vara skäl att erinra om, hur man från präster, som arbeta ute i det levande livet, ser på detta spörsmål.

En av våra ämbetsbröder i Östergötland säger härom på följande sätt:

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
»Upplysningsverksamhet måste bedrivas icke agitatoriskt utan värdigt och sakligt. För denna upplysningsverksamhet bör det vara en huvuduppgift att söka klargöra vad kristendom är. Den skall söka röja undan fördomar och vanföreställningar. Den bör klart och tydligt tala om, vilka de kristna social-etiska grundsatserna äro. Den skall syfta till ett själarnas uppvaknande inför den stora frågan, vad Guds rikets rättfärdighet innebär för lösningen av samhällsproblemen. Det vill med andra ord säga, ett framhållande av att den andliga upplysningen är det viktigaste och förnämsta vapnet, medan alla andra, artificiella hjälpmedel äro odugliga. Jag vet, herr talman, att man mot detta tal kan invända, att i en religiös kris kan man inte på förnuftets väg, med vetandets hjälp eller med intellektuella hjälpmedel överhuvud, bibringa människorna en religiös uppfattning. Det är riktigt. Religion är tro och icke vetande. Men det kan icke nog starkt även här från denna plats framhållas, att om man naturligtvis inte kan intellektuellt bevisa religionens vare sig sanning eller verklighet, så kan man likväl undanröja svåra intellektuella hinder, som faktiskt för miljoner människor av i dag omöjliggöra ett val mellan en religiös och en icke religiös åskådning, och det tillkommer kyrkorna att nedlägga en andlig möda för att på det området tjäna sina medmänniskor.

Jag vill, herr talman, inte tillmäta min egen ringa, skröpliga människa någon betydelse i dessa stycken, men jag har försökt efter fattig förmåga att i någon mån tjäna i detta syfte. Jag kan såsom ett praktiskt exempel i detta hänseende nämna, att för en månad sedan talade jag i Malmö Folkets hus, där det var fullt med folk från golv till tak, över ämnet: Är kristendomen utvecklingsfientlig? Om jag får döma av den hållning, som hela den publiken, som var väl förtrogen med den borgen, visade, så är jag övertygad om att åhörarna vid det tillfället icke gingo hem i syfte att sedan bilda några avdelningar av Arbetarbarnens förbund. Jag vet inte, herr talman, hur det skulle vara, om motionären skulle försöka sig på att, låt oss säga, hjälpa till i en sådan folkupplysningsverksamhet. Det kunde kanske vara gagnande för många människor, om han kunde framställa exempelvis hur den moderna evolutionsläran, så långt ifrån hindrar, att den snarare underlättar, för dem som så vilja, tron på ett viljande intellekt bakom det växande organiska livet. Eller man kanske skulle kunna försöka, så långt lekmannen har möjlighet därtill, att visa upp, hurusom den moderna atomteorien öppnar för den, som vill se det, ett fördjupat perspektiv fram mot en religiös och besjälad världsuppfattning. Kanske tanken i detta förslag är alltför grotesk. Jag vill emellertid framhålla, att ur denna själarnas hemlöshet ofta utlöser sig ett vilt och desperat trots, som slungar sina raa eder och förbannelser mot skyn. Då börjar, som sagt, motionären att bläddra i strafflagen. Man vore frestad att le, om icke tragiken i själarna vore så fruktansvärd.

Men, herr talman, detta andliga krisläge härrör också av andra hinder för tron, som icke äro av intellektuell och teoretisk utan av praktisk art. Någon har sagt, att kristendomen kan liknas vid en flod, vars vatten färgas av den mark, över vilken den rinner fram. Det vill med andra ord säga, att kristendomen inom olika folkraser och kulturer anpassar sig efter den yttre miljön. Det ligger naturligtvis en styrka i denna mångfald med dessa skiftande andliga och religiösa typer, som på olika håll inom mänskligheten växa fram, men däri ligger också en fruktansvärd svårighet och brist. Det är kanske därför det en gång yttrats med en profetisk aning och som en bävande uppfordran till människorna: »I ären världens ljus. I ären världens salt.»

Den officiella kristendomen har ägt en underlig förmåga att alltid kunna anpassa sig, att slå vakt kring det bestående, även där detta bestående stått i diametral motsats mot evangeliets anda och väsen. När exempelvis i vårt

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 land maskinerna började sitt segertåg och industrialismen bröt igenom på allvar och på det sättet för tusentals människor en ny livsföring begynte med ett helt myller av problem. om arbete, bröd och medborgerliga rättigheter, hur mötte då, herr Pehrsson, den officiella kristendomen dessa krav? Jag frågar speciellt honom. Var fanns det då något av profeten Amos' anda, arbetaren och herden från Tekoa, han, som kunde säga: »Ve eder I rike, som sälja den oskyldige för pengar och den fattige för ett par skor», eller när han sedan utbrister: »Hav bort ifrån mig dina sångers buller; jag gitter icke höra ditt psaltarspel, men må rätten flöda fram såsom vatten och rättfärdigheten lik en bäck, som aldrig sinar.» Var hörde man, när de nya problemen för människorna bröto fram och människorna tiggde om bröd och arbete, var hörde man då dessa profetstämor ifrån den officiella kristenhetens sida? Man hörde dem icke. Jag vill icke gå in på den sorgliga tragiken om vad man i stället fick höra för förkunnelse överallt i kulturländerna, i vårt land och vilket annat land som helst. Minnas vi icke alltjämt, hur den heliga synoden i Ryssland med överprokuratorn Pobjedonostsev i spetsen betedde sig, då tsaris-mens kosacker piskade det rättslösa folket? Hur stod icke hela denna kyrka på den gamla ryska statsledningens sida! Och var är den nu? Hur skedde det under Bismarcks dagar, då man bekämpade den tyska arbetarvärlden såsom Vaterlandslose Gesellen? Hur betedde sig icke de kyrkliga hovpredikanterna i Potsdam och Berlin och annorstädes? Och hurudan är den kyrkans ställning i tyskt samhällsliv? Och hur var det i vårt eget land, när industrialismen bröt igenom? Jag vill såsom präst icke gå in på det smärtsamma kapitlet i vår kyrkas historia, men det vill jag ha sagt, herr Pehrsson, att vore det kapitlet oskrivet, vore nog de föräldrar färre, som i sorglig förvildning lära sina barn att spotta på Kristusbilden.

Och hur ställde man sig här till de ideella krafter i folklivet, vilkas organiska samband med evangelium är uppenbart? Hur förgycklade man icke exempelvis fredsiden? Jag tänker på alla dessa ideella krafter i folklivet, som åren före det stora kriget buro upp så många människor. När det genom omständigheternas makt mörknade i världen, vad gjorde man då? Jo, man samlade sig till bondetåg, man gjorde som herr Pehrsson, motionerade om grövre kanoner på Västerberget och drömde om Gula brigaden vid Lützen och annat. Då kom tragiken, icke bara för folken utan också för kristendomen. Då svallade folkhavet för lidelsernas stormar, då sjönk Europas kristenhet tillbaka till ett nationalistiskt gammaltestamentligt gudsbegrepp. Då var det människor, som kallade sig kristna och kyrkokristna och allt möjligt, som anade, att en ny tid skulle ingå. Det finnes en av våra skalder av i dag, som säger ett annat ord om vad de djupa leden kände dessa dagar. Jag tänker på de orden, där han ser framför sig, vad som skulle drabba hela Europa:

Mörka kolonner, gevär vid gevär,
 tåga fram över slätten.
 Vem är den dödsbleke ynglingen där,
 sist på kanonlavetten?
 Känner du ej hans vingar igen,
 och de gudomliga dragen.
 Fredens genius, folkens vän,
 hånad och kedjeslagen.

Vart tog kristendomen och kyrkan vägen under denna helvetes storm? Sögs den icke upp av de nationella instinkternas väldiga svallvågor över allt i länderna? Kanske icke hos alla. Samma natt som Englands krigsförklaring ut-

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 färdades satt en engelsk officer, George Davies, en man, som stod kväkar-
 rörelsen nära, tillsammans med en gammal överste, som också nästa dag skulle
 ut i kriget. Han hade varit anfäktad av tvivel, om han såsom kristen män-
 niska kunde deltaga i kriget eller icke. Nu hade detta tvivel övermannat
 honom och han sade: »Jag kan icke förneka Kristus. Jag kan icke gå ut
 i kriget.» Den gamle översten sade: »Jag har aldrig tänkt på dylika ting, men
 tänker jag klart och rent logiskt, måste jag säga, att du har rätt, men min
 instinkt säger mig liksom tanken på min folkfamilj, som jag icke kan lämna,
 att jag måste gå ut och giva mitt liv för det brittiska riket.» Då svarade
 George Davies: »Kan du giva ditt liv för det brittiska riket, så kan jag giva
 mitt liv för Guds rike.» Han gick sedan och anmälde sig hos generalstaben
 och sade, att han vägrade att gå ut i kriget. Då blev han dömd till döden.
 Hans hustru ville skilja sig från honom och man sökte taga ifrån honom hans
 förmögenhet och allting annat. Han blev visserligen skonad till livet, men
 med honom fingo ett par tusen kväkarare vandra in i engelska fängelser. Det
 var några hundra likasinnade i Tyskland, Frankrike och Italien, som också i
 sina länder fingo vandra samma väg. Om dessa hade varit flera, om de hade
 kunnat räknas i hundratusetal, hade den kristna församlingen levat upp,
 då hade Europas historia varit en annan, och kanske hade dessa dagars elän-
 de icke funnits. Då skapades martyrer men nu: var finnes anden och mar-
 tyrernas mod? Här är det skäl att besinna sig och påminna sig ett skriftens
 ord: Om saltet mister sin salta, varmed skall man då salta? Då är det till
 intet nyttigt utan kastas på marken att förtrampas av hundarna. Ty vi skola
 komma ihåg, att när blystormen bedarrat och jorden druckit sig mätt av blod
 och vapnen föllo ur krigströtta händer, då föllo ej blott riket och kronor, ej
 blott den glada tron på utveckling och civilisation, då föll ock för miljoner
 människor tron på religionens makt att kunna upprätta fridens och rättfär-
 dighetens rike. Är det underligt om hos vissa grupper av unga människor
 livets hopplöshet tar överhand i besvikelsens bittra och hätska, ja, hatfulla
 ord, när de såsom unga stiga ut i en värld, där alla ideal ligga sönderskjutna
 och blödande? Karlfeldt har ömmat och förstått kanske bättre än motionären
 den kris, som mött icke minst efterkrigstidens ungdom, som gått ut i en värld,
 där just dessa andliga värden, som nu attackerats, genom människornas skröp-
 ligheter visade sin otillräcklighet. Det är, där han säger:

Det låg en frostnatt på din barndoms ängar,
 och glädjens blomster sveddes i sin rot.
 Det for en storm igenom tidens strängar,
 och än de darra som i skälvosot.

Det nutida ungdomshjärtats bitterhet stävjas icke, herr Pehrsson, med vare
 sig 100 kronors böter eller ens med fängelse.

Motionären talar om och anbefaller förmodligen också det hindenburgska
 dekretet mot gudlöshetspropagandan. På den punkten vill jag helt instäm-
 ma med motionären, att det är en fruktansvärd gudlöshetspropaganda, som
 har utvecklats sig därnere i Tyskland. Men jag vågar påstå, och det är ett
 tillskott till denna debatt och till undersökningen av problemet, att lika vid-
 rig, som denna propaganda är och naturligtvis fördömlig, lika vidriga äro
 denna propagandas tillskyndare. Ty vad är det för folk, manne, som giva
 daglig näring till denna hätska, omänskliga förföljelse och detta hat mot reli-
 giösa människor i Tyskland. Jag skall tillåta mig här att citera något ur
 ett arbete av de kristna tyska socialdemokraterna. Det är autentiska citat
 från den tyska evangeliska kyrkan av i dag angående dess uppfattning om
 vad kristendomen är och varthän den förpliktar. Här uttalar exempelvis en

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 nationalsocialistisk pastor i tidningen Sonntagsgruss — sabbatshälsning — följande ord: »Jag hälsar nationalsocialisterna, ty de marschera så friskt och hurtigt fram i samhället.» En annan pastor, vid namn Krieger, säger på följande sätt i ett offentligt tal, som hölls i fjol vid den här tiden: »Jag ber varje afton i mitt Fader vår att detta korrumperade republikanska system snart måtte gå under. Jag upprepar även här i församlingen, vad jag redan sagt i Zittau: Mätte då också finnas tillräckligt med rep tillgängliga.» Av en pastor Leuthäuser (Peniger Tageblatt) yttrades för ett år sedan, alltså innan den nuvarande psykosen hade gripit detta folk, följande — och det slår nästan rekordet — jag ber att få uppläsa det på originalspråket: »In Adolf Hitler sehen wir die Kräfte wieder aufbrechen, die einst dem Heiland gegeben wurden» eller på svenska: »I Adolf Hitler se vi ånyo de krafter träda fram, som en gång gävos vår frälsare.»

Herr talman, det är nästan motbjudande att fortsätta denna axplockning av vad vissa delar av den tyska evangeliska världen av i dag anser vara kristendom. Men kanske man kan förstå, att det finnes massor av människor, som inför en sådan förkunnelse tveka, om det är en sådan åskådning, som de böra bekänna sig till. Minister Frick, som säkerligen ingalunda är okänd, anbefallde inom de områden över vilka han härskade före kontrarevolutionen bl. a. en skolbön, som slutar med orden: »Deutschland erwache!» Där åläggas skolbarnen, både borgerliga och kommunistiska, ja, allesammans att låta ett visst partis lösenord ingå i en morgonpsalm, ett åläggande, som man kan förstå, hur det måste verka. Man får icke begära att föräldrar till barn, som utsätts för sådant andligt tvång, sedan frivilligt skola skicka dem exempelvis till en söndagsskola.

Det finnes många andra sådana citat. Här ett stenografiskt sådant, återgivet i en av Berlins större tidningar. Det var pastor Kramer, som yttrade följande vid en begravning av en nationalsocialistisk medlem: »Med djupt rört hjärta står jag här för att hylla detta dyra offer för vår rörelse. Då vi se detta fruktansvärda, som har skett, så måste vi vid denna öppna grav, där vår trogne och djärve kämpe vilar, uttala trons och hoppets ord. Är Gud för oss, vem kan väl då vara emot oss.» Fortsättningen är vämjelig. Det är en jämförelse mellan långfredagens och påskens triumf, som sättes här i paritet med och jämföres med en politisk rörelses blivande framgång.

Jag skall sluta denna citatsamling med att återgiva hur en framskjuten medlem av den tyska evangeliska kristenheten uttalar sig om det, som vi väl ändå anse är det väsentliga i den kristna tron nämligen kärleken. Han säger på följande sätt: »Vi ha hittills tvingats att tro på den oinskränkta kärleken och alla människors likvärdighet inför Gud. Vi ha också läran om den demokratiska likställigheten människor emellan och vi ha fått lära oss om människors rätt m. m. sådana saker. Därigenom har det europeiska samhället utvecklats sig till en vårdarinna av de mindrevärda, de sjuka, de förkrympta, de kriminella och de misslyckade. 'Kärleken' — märk inom citationstecken — jämte humaniteten har blivit en lära, som fullständigt ödelägger alla livsformer för ett folk och en stat.» Sedan kommer en utveckling av något slags övergermansk kraftteori, där kristendomen på sin höjd kan få ställas i bredd med andra ting, varpå ett verkligt samhälle skall kunna uppbyggas. Eller hör, hur till och med evangeliska präster av i dag tala om Kristus själv: »Han var en arier, säger man, en nordisk människa fylld mer än andra av ariskt gudsmedvetande, av hjältemod och ariskt blod, en kampnatur. Hos honom hade det blivit till visshet att endast den ariska människan av Gud skapats till hans avbild» o. s. v. Vi förstå allesammans, att när sådana där läror förkunnas i skolor och i kyrkor, i tal och i skrift, då är det icke underligt, om stora grupper av befolkningen

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

frågar sig: är detta kristendom och är det detta, som vi människor skola bekänna och hylla och är det detta, som vi behöva? Då man talar om denna fruktansvärda hatfyllda antireligiösa propaganda även därnere, måste man förstå att allting har sina orsaker och att dessa människor, som så tala, ha missuppfattat och förvrängt vad kristendomens innersta väsen är. Förstå vi inte den ohyggliga växelverkan mellan den råa tyska gudlöshetspropagandan och denna urspårade »evangeliska kristenhet» i Tyskland. Det hade varit skäl, att man nu hade erinrat om detta ohyggliga faktum. Jag vill, utan att nämna några namn erinra om, hur en mycket stor folkledare ena dagen skickade telegram till fem mördare i vilket telegram han förklarade, att jag är fullt solidarisk med den handling, ni gjort, och någon månad efteråt skickade ut ett telegram över världen, där han påminde om att gudsfruktan är den grund på vilken det nya riket skall byggas upp.

Inför alla dessa bestialiska och hedniska uttryck kan man fråga sig: hur förhåller sig den evangeliska kristenheten, om jag frånräknar dessa ohyggliga citat. Vad gör den övriga kyrkan? Jo, den tiger i en feg och brottslig tystnad. Hur skall sådant kunna vinna folks kärlek och vördnad. För svenska ämbetsbröder, som fara till Tyskland, borde det rent av finnas angelägnare uppgifter än att fara till Lützen och titta på minnena där. Man kunde kanske också tänka på att återföra alla dessa förvillade, ja att bedriva en verkligt missionerande och evangeliskt upplysande verksamhet bland dessa vilsefarna förkunnare. Då skulle kanske gudlöshetens propaganda både där och här mista åtskillig luft under vingarna.

Man kan ju, herr talman, säga, att detta icke så mycket berör oss här i Sverige, men vi veta, att det i religiösa och i kyrkliga kretsar, smärtsamt att säga, finnes motsvarigheter till detta. Det står bland annat i Göteborgs stiftstidning att läsa följande ord: »Från och med söndagen förefaller det oss, som om Tyskland åter blivit en av de få fasta punkterna i vår världsdels kaos. På Genève hoppas väl ingen längre? De svenska tidningarnas hållning vid detta tillfälle är helt enkelt upprörande. Man skriker om frihetens undertryckande. Vad är det för en frihet, man undertryckt? Såvitt vi kunnat finna är det huvudsakligen friheten att ljuga, häda, häna, förföra och mörda. — För vår del få vi bekänna att vad vi några kvällar under valstriden i Tyskland fingo avlyssna i radio av frisk beslutsamhet, redlig vilja till det rätta och ungdomlig entusiasm hör till det mest uppmuntrande vi på länge varit med om.»

Herr talman! Om en sådan anda får sprida sig och vinna efterföljd eller åtminstone mötas med denna komprometterande tystnad, som man från kyrkans sida tyvärr visar inför sådana företeelser, då kan man åtminstone begripa, om denna antireligiösa propaganda får ytterligare luft under vingarna.

Herr talman! Mina ord ha varit präglade, det erkänner jag, av bitterhet och sorg. Men det smärtar mig att se, huru i detta tilltagande kaos i världen människor kunna vara så ohyggligt ensidiga och fåkunniga, att de icke kunna skilja dessa vidriga, råa former av opposition mot religionen från dess djupa orsaker och hur de kunna inbilla sig, att man med lagstiftning kan komma besvikelsens, desperationens och trotsets bittra röster att tystna. Det är ett profanerande av det heliga, det är en, låt vara, oavsiktlig deklassering av de högsta livsvärdena. Man säger, att där bakom står tänkesättet Pehrsson. Nej, det är icke något tänkesätt och inga tankar, det är på sin höjd en metod, det är knektänvar och polissablar i andens värld.

Motionären påstår, att han icke är blind för vikten av att man på den inre vägen sanerar folklivet och att det visst icke är ett antingen — eller utan ett både — och, alltså både en sann levande fostran och undervisning, men att man dazū

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 liksom för säkerhetens skull bör ha censur, böter och fängelsestraff. På något annat sätt kan man i alla fall icke uttrycka detta både — och, som han rekommenderar. Jag tror, att de religiösa och sedliga värdena i vårt land i dessa dagar må bäst av att slippa i fortsättningen bliva föremål för all slags självård från det hållet. Tänk om oss att Galliléens mästare skulle mött smäde-ropen från tvivlare och trotsare med den världsliga maktens resurser. Vilken hädisk tanke, möjlig endast där man aldrig förstätt evangeliets egen evigt oförgängliga ande.

Jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan. Då jag gör det sker det i den vissheten att jag här på denna plats representerar en annan del av den svenska kyrkans både präster och lekmän, som anse att ett bifall till motionen skulle kunna leda till ödesdiger skadegörelse för den andliga utvecklingen i vårt land.

Jag kan som ett slutord citera ett ord från en av de många unga präster, som i sitt broderliga tjänande bland sina bröder sia om ljusare tid: Vi tro på diktarens ord: »Man kuvar icke andarna med svärd.» Kaos skall vika en gång efter möda och strid och Kristus skall segra. Vi misströsta ej ty vi tro — ej på lagar och polis — utan på evangeliet, på de *andliga* krafternas suveräna överlägsenhet och seger.

Herr *Norén* instämde häruti.

Herr *Wallerius*: Herr talman! Jag får med anledning av vad som förekommit i de två sista talarnas anförande först komma med ett par reflexioner.

I den mån man här begagnar sig av det dekret, som utgått i Tyskland, på det sättet, att man velat i motionärernas tankegång inrymma allt vad som passerat därute — och så ha de båda talarna yttrat sig, att man får det intrycket — så vill jag däremot säga, att detta dekret kom ut betydligt tidigare än de händelser, som nu förekommit där. Och jag får tillägga, att detta sätt är ganska anmärkningsvärt. Behöver man tillgripa sådana metoder, måste det man försvarar icke vara så absolut fritt från alla anmärkningar vad sanningen och ärligheten beträffar. Och underbetygen, som så myndigt utdelades åt andra, få vi kanske sätta något litet frågetecken efter. Jag vill fråga, vilken präst i Sveriges rike talat på det sätt, som här citerats. Det gäller här förhållanden, som råda inom vårt land. Jag vill sedan, då det är fråga om den sociala inställningen och viljan att tjäna, säga, att vi vilja lyssna till anmärkningar, som andra göra, till kritik som riktas mot oss. Men om man menar, att vi, som stå på reservanternas sida, icke vilja medverka till att hjälpa i socialt avseende, tror jag, att det omdömet är förhastat. Och vill man säga om vår verksamhet i skilda delar av Sveriges land, att vi ej vilja verka och tjäna på det sociala området, saknas nog förutsättningar för att komma med sådana omdömen.

Om jag sedan nämner om de teoretiska svårigheter, som i dessa dagar möta beträffande religionen och den kristna tron, är det riktigt, som sagts, att det ej beror på den logiska bevisningen, utan, jag skulle vilja säga, det är på en inre åskådning det kommer an. Man rör sig på ett område, som kan ha en motsvarighet till vad vi kalla för aning, den aning, som förekommer ibland hos en och annan och som gör, att han får en sådan förnimmelse, som han sedan är lycklig över, att han följde, därför att han finner, att det var i rätta ögonblicket han skyndade åstad. Det är en inre åskådning det gäller, och att människan med hela sin personlighet omfattar det religiösa, och ej bara med tanken. Det är sådant man också bör tänka på, när man vill hjälpa människor, och ävenså bör man taga i beräkning, att framstående representanter för veten-

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
skapen i våra dagar ofta tala högt om vetenskapens begränsning; och man bör vidare ej fastlåsa sig vid den vetenskapliga åskådningen av anno 1933, utan i ärlighetens namn också taga med den tanken, att om 20 år anses mycket antikvererat, vilket gäller i dag som nymodigt. I det sammanhanget vill jag vidare erinra om vad i det verkliga livet förekommer beträffande de trossatser, som den kristna församlingen av ålder ägt och förkunnat och som vi bekänna, att mången, som under en tid funnit sig hindrad att omfatta den ena eller andra av dem, kommer i ett annat livsläge, kanske efter livets prövningar, att anställa en ny mätning av sina egna resurser och livskampens oeftergivliga krav och då finner, att det, som förut var för honom hinder, är något som han kan komma över, i och med det att han kommer till den inre frigörelse, då livsanningen i hjärta och vilja av honom tillägnas. Jag skall ej längre stanna på detta område och ej beröra utförligare, vad här talats om kyrkans förhållande. Men jag kan ej underlåta att erinra om den materialistiska agitation, som så mycket gått fram och i sin mån bidragit till att denna propaganda vunnit sådan utbredning, och en förkunnelse, som nog mycket rört sig om timligheten och tyckts anse kapitalet som det egentligt onda i världen — åtminstone så länge någon annan har det, eller en levnadsstandard som svarar däremot.

Jag skall ej stanna vid detta, utan övergå till det ämne, som är före i detta utlåtande, och vill då för min del avstå från en geografisk undersökning om, var dessa företeelser kunna förekomma. Vi stå här som ansvariga för hela Sveriges land, och vi ha då också skäl att taga hänsyn till den oro, den djupa oro, som råder hos många människor över dessa företeelser, ej blott därför att det är råhet och brist på hyfsning och behöves polityr eller tvättning för att få bort det, utan därför att det är skador, som hota samhället, familjelivet och de enskilda. Man hör ofta ur folkets led uttalanden som dessa: »hur kunna sådana saker tillåtas, hur kunna de få ske offentligen?» Och de komma gärna från sådana håll, där man känner ansvaret djupt för kommande släkten. Sådana reflexioner och frågor, komma — det erkänner jag — måhända ej så ofta från dem, som mena sig själva stå högt i kulturellt avseende eller anses så av andra. Men de komma från samhällets små, från de djupa leden, från bekymrade hjärtan, som ofta — det ha vi litet var erfarit — visat sig äga en träffsäkerhet i sitt enkla, ja enfaldiga omdöme, en träffsäkerhet, som vid provande tillfällen varit av betydligt större värde än en i kulturellt avseende högtstående.

Nu kanske någon, eftersom vi varit inne på omfattningen av dessa företeelser, skulle önska få en kvantitativ uppmätning av denna opinion för att kunna bedöma, i vad mån den bör tillmätas betydelse. Men, herr talman, mina damer och herrar, det kvantitativa är, tror jag, på detta område ej det till sist avgörande. Jag tror, att de inre skälen kunna bli de, som sist få avgöra.

Ofta har man sagt, och det har även i dag uttalats och förekommer även i detta utskottsbetänkande, att det ej väsentligen är genom lagars stiftande eller deras tillämpning, som man skall åstadkomma ett bättrande eller uppbyggande för allmänt och enskilt väl, och att detta i all synnerhet har sin giltighet, om man har före frågor, som tillhöra det andliga området. Denna sanning är obestridd, den sanningen, att ett uppbyggande kan endast ske så att säga inifrån, och att det är det, som i första rummet behöves. Det har ingen av oss bestritt. Och det skall väl ej behöva väckas särskild motion om andligt uppbyggande, för att man skall befria sig från beskyllningen att man sätter det åsido? Det inre uppbyggandet är nödvändigt, och intet vinnes här annat än på övertygelsens väg, och om dessa positiva strävanden voro borta, skulle det visa sig, att lagar och sedvänjor skulle vara vanmäktiga i och för sig. Det är på andan, åskådningen inom folket det kommer an, t. ex. på det moraliska

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 området, vilken kraft sedelagens bud ha angående inbördes gemenskap och enskild pliktuppfyllelse.

Men om man erkänner, åtminstone i huvudsak, att det är ett inre uppbyggande, som måste ske, och att det är människornas åskådning och dess omsättning i deras livsföring, som bestämmer deras riktning, har man därmed ej sagt hela saken utan endast en del därav. Vill man säga hela saken, måste man för fullständighetens skull taga med i räkningen de antireligiöst verkande krafterna, därför att de försvaga, motverka, förhindra detta uppbyggande. Och denna destruktiva verkan förstärkes, om det ser ut, som om samhället ej toge beaktning därmed.

I detta sammanhang måste jag reagera mot talet om sablar, kaskar och polis. Det låter, som om man tänkt sig, att det vore reservanternas åstundan, att man skulle gå fram med våld. Jag vill bestämt tillbakavisa dessa kraftord, så bra som de än kunna ta sig ut som argument!

Detta tänkesätt, som jag berört, och denna åskådning, som vi vilja främja, de ha i annat avseende drag, som jag ber att få understryka, nämligen deras betydelse att främja det samhälleliga livet, främja fyllandet av uppgifterna och plikterna i samhället. Det är där, som det religiösa har sin betydelse. En moral, som håller medborgarna tillsammans och ställer dem i det rätta förhållandet till varandra, kan ej, mina herrar, bygga på enskildas eller grupper eller klassers intressen eller maktlystnad eller lystnad av vad slag det vara må, ty det blir inbördes strid dem emellan. Men det översinnliga förmår leda och förbinda människoanden, i det den fritt hänger sig åt detsamma. Och historien visar religionens, kristendomens, samhällsbyggande makt.

Dessa tänkesätt äro ej främmande för vår svenska statsförfattning och livet därinom. Det är inte bara så, att de ligga som en tyst förutsättning för detta eller som en dold grund därunder, eller så, att de skulle vara med endast med den motiveringen, att de äro en erinring om kristendomens historiska betydelse för den västerländska kulturen, utan det är verkligen så, att de författningssmässigt äro *med* i vårt samhällsskick och vårt samhällsliv. Jag skall ej upptaga tiden med att draga fram exempel.

Men jag skall tala något om ett annat område, nämligen det rättsliga, med vilket det religiöst-moraliska har inre förbindelse, ehuru denna förbindelse ej alltid tydligt framgår av de uttryck, till vilka rättsreglerna vid varje särskild tid hunnit fram. Men jag vill peka på två saker. När det gäller att för en människa hävda den absoluta förpliktelsen, när det gäller att binda människornas vilja vid det rätta och goda, när det gäller att göra detta levande, vart är det då vi till sist vända oss, om ej till religionens område? Vad som ock är av vikt att betänka är kristendomens fordran att reglerna för den mänskliga sammanlevnaden, inbördes gemenskap och pliktuppfyllelse alltmåra måtte komma att motsvara kristendomens egna inneboende krav.

Mina damer och herrar, jag har här berört oersättliga värden, vilka alstra och nära den höga känslan av plikt och ansvar, som i synnerhet i denna tid, då så många band brista, så många förhoppningar grusas och utsikterna te sig så mörka, torde ha nog mycket av vittnesbörd till sin förmån. Vi ha värden här, som gå över allt slags välstånd, makt, lycka och nöjen, vi ha här sådant, som ej är bundet vid någon klass eller något stånd, ty det är unnat åt alla, och vi ha här — det ber jag att få säga gent emot vad som yttrades av en föregående talare — sådant som verkligen är gemensamt för olika religiösa riktningar som de gemensamt vilja taga tillvara med bortseende från sådant, som för övrigt kan skilja. Men då kommer jag åter till frågan: Måste det ej då vara en berättigad strävan att begränsa det fria spelrummet för sådana antireligiösa företeelser av olika slag — jag vill icke, att den skall

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
vara politiskt betonad — åtminstone företaga en undersökning, i vad mån det är möjligt? Vi anse de positiva strävandena ofrånkomliga. Det äro vi ense med våra antagonister i debatten om. Men man får ej däri söka något skäl till, att de negativa åtgärder, varigenom man vill förebygga och förhindra skadorna, skulle vara absolut onödiga och ej få förekomma. Jag tror, att man i det fallet kommer mera med påståenden än bevis.

Innan jag slutar, vill jag säga ännu en sak. Vi ha i detta avseende, i de frågor som äro före, knappast nog av att med blicken stanna inom våra egna landamären. Jag har dock inte för avsikt att söka föra den längre, än att jag uttalar den tron, att vi i vårt land också utåt ha en uppgift med hänsyn till det dyrbara arv, som jag fått något tala om, en uppgift utåt, som jag vågar beteckna som vägvisarens, vägvisaren, som man sätter så stort värde på, om skymningen faller på och lägrar sig tung. Då kan vägvisaren vara god att ha, och om han är av rätta slaget, känner han ej bara plikten att söka sig fram den goda och trygga vägen, utan är angelägen om att hålla kursen oförvillad genom dimmorna och töcknen för att hjälpa så många andra som möjligt.

Med hänsyn till vad jag förut anfört, får jag alltså herr talman uttala min anslutning till reservationen.

Häruti instämde herrar andre vice talmannen *Magnusson* och *Magnusson* i Skövde.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag har uppmärksamtläst motionen och sökt fatta dess innersta mening, men jag har icke lyckats. Jag har förmodligen saknat förmåga att rätt förstå den. Motionärerna föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning hur man skall komma den anti-religiösa propagandan till livs och motarbeta den. För att nå fram till denna begäran talas om den kommunistiska agitationen för utrotande av kristen tro och livsåskådning. Det vill synas, som om man från motionärernas sida hade en utomordentligt stark tro på agitationens inverkan, som om man trodde, att man genom en utomordentligt stark agitation för en sak, även när det gäller religiösa ting, skulle nå sina syften. Om man sålunda driver en tillräckligt kraftig agitation för kristen tro och livsåskådning, bli människorna kristna, men om man driver en ännu kraftigare agitation för avkristning, så avkristnas folket. Jag måste bekänna, att jag aldrig kunnat tillägna mig denna starka tro på agitationens undergörande inverkan, i varje fall icke när det gäller religiösa ting. Jag är övertygad om att det har icke den ringaste betydelse, hur mycket agitation man än bedriver för eller mot kristen tro och livsåskådning, och jag är lika övertygad om att det icke betyder något, vilken tro man söker inympa på barnen, ty barnatron blir sällan kvar hos människorna, när de nått vuxen ålder. Det är andra ting, som driva människorna i religionens armar eller som driva dem därifrån. Jag är övertygad om att det är en människas personliga läggning och de förhållanden, i vilka hon lever, som kommer att antingen giva människan en personlig kristen tro och livsåskådning eller göra henne till hedning. Se, i varje människa finnes säkerligen ett frö till religiös känsla, ett behov av att i svåra tider, då all mänsklig hjälp synes vara utesluten, ha något övernaturligt att trygga sig till, en önskan att leva kvar, sedan jordelivet tagit slut, icke minst att i ett kommande liv få leva med de människor, som här på jorden stått henne nära. Men om sedan det undermedvetna skall föra fram till kristen tro och livsåskådning eller göra människan till hedning, det beror av de förhållanden, i vilka hon lever. En stor sorg kan göra en människa till varm kristen, under det att en

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 annan människa av samma anledning blir utpräglat antireligiös. Men vad betyder det, om man driver åt det ena eller andra hållet? *Kristen tro och livsåskådning, eller livsåskådning och tro av annat slag, väger väl lika tungt*, skulle jag tro. *Det enda som det kommer an på, det är hur man handlar här i livet. Det är till slut gärningarna, som tala, och icke vad man tänker och tror.*

Jag kan således icke, även om jag än så gärna skulle vilja, tillägna mig tron, att agitationen för eller mot kristen tro har någon som helst betydelse vare sig för kristen tro och livsåskådning eller för livsåskådning och tro av annat slag.

Det är med denna syn på tingen, som jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Gillner-Ringenson: Herr talman! Här ha nu kristna och kyrkliga och politiska personligheter utvecklat sina intressanta och djupsinniga synpunkter på det ärende, som här föreligger. Det kanske är förmätet att på en så här sen timma stå upp och försöka tolka några av de erfarenheter och funderingar, som människor, som stå barn och skolbarn nära, haft och hysa inför denna antireligiösa propaganda. Jag vill icke upphöja mig till någon expertis ovan stridsvimlet, och jag vill icke heller kritisera motionärernas inställning till en tendentiös uppfostran, i den riktning, som deras livsåskådning föreskriver, men jag kan icke förbise, att all uppfostran, om det skall vara någon uppfostran, är tendentiös. Jag vill som sagt bara taga fram några synpunkter, som mödrar och lärare kunna hava på denna sak.

Motionärerna syfta till åtgärder att bland barn och ungdom förhindra och motverka gudlöshetspropaganda. Försåvitt det gäller åtgärder av förbudande karaktär, måste det gälla uteslutande barn i skolåldern. D. v. s. att barn under femton år skulle förbjudas besöka möten eller »söndagsskolor», där antireligiös propaganda veterligen bedrivs. Ett sådant förbud *kan* kanske upprätthållas, men man skyddar icke barn i skolåldern mot antireligiös propaganda på det sättet. Föräldrar eller anhöriga till barnen kunna gå på möten och föreläsningar, som behandla dylika ämnen, och därigenom kunna barnen få kontakt med det, som man velat skydda dem ifrån, i all synnerhet som förbudet säkerligen skulle egga upp nyfikenheten på samma sätt som viss barnförbjuden film kan göra. Alltså, om föräldrar intressera sig för antireligiös propaganda, kan man icke skydda barnen. Icke heller hjälper ett förbud att skydda ungdom över femton år. Där hjälper icke annat än positiva åtgärder, positivt religiösa åtgärder. Det är framför allt nödvändigt, att uppfostrarna själva äro kristna, om de vilja värna om kristen tro hos ungdomen; och så skall man också från kristet håll — och det gör man även — ge ungdomen möjlighet att komma i kontakt med vad den kristna kulturmakten och kristen tro är för någonting. Här tycker jag, att motionärerna visat en skepsis, som egentligen icke anstår dem.

Men kan man icke helt förbjuda den antireligiösa propagandan, så att det icke finnes näring för densamma hos vare sig föräldrar eller barn? Ja, är det icke en naiv inställning och ett hot mot tankefriheten och mot människans frihet, som icke är värdigt ett kultursamhälle? Skulle man söka göra något i den stilen, så skulle man våldsamt aktualisera kravet på en konfessionslös skola och kravet på samling omkring parollen: bort med kristendomen ur folkskolan. Vill man det? Bakom kravet på en konfessionslös skola skulle stå icke bara pionjärklubbarna och kommunisterna utan en god del av de s. k. bildade klasserna. Och — det skulle stå en tro bakom ett sådant krav, en ateistisk tro! Förutom denna försimplande och i utskottets utlåtande såsom

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

förråande betecknade antireligiösa propaganda finnes det en, som fotas på den allvarliga meningen, att tron på det översinnliga är livsförnekande och skadlig för människan. Det är många av samhällets ädlaste och mest djupt tänkande och aktningvärdade medlemmar, som ha denna mening och tro och därför vilja bekämpa kristendomen och skydda barnen för att komma i beröring med en undervisning, som vill utbreda tron på det översinnliga. I den mån dessa äro föräldrar, vilja de hellre skicka sina barn till söndagsskolor och möten, där de kunna få höra antireligiös propaganda, än till en kristen söndagsskola.

Nu ha motionärerna och många med dem bortsett från att det finnes och sedan länge funnits i vårt land en jämförelsevis sund och också vederhäftig antireligiös propaganda, alltså »en organiserad gudlöshetspropaganda». Om *den* säger man icke något i motionen. Man ger i debatten, i utskottet, men icke här, exempel på »förråande propaganda», man nämner sådana exempel, som att barn fått spotta på Kristusbilden eller att de fått bära smaklösa, standar o. s. v. Dessa förråande saker äro naturligtvis beklagliga, om de finnas, och säkerligen finnas de, eftersom trovärdiga och vederhäftiga människor säga sig ha iakttagit det. Men det essentiella är icke, att de ledas av kommunisterna, utan det essentiella är, att de ledas av människor, som äro hätska, obalanserade och i viss mån konstiga. Inom vilket parti de än arbeta och inom vilken religiös riktning de än bedriva en sådan propaganda, blir denna osmaklig, osund och förråande, därför att dessa föreläsare och lärare själva äro utan kultur och utan balans och ansvar. Det är *den människotypen*, som man bör giva mera akt på. Man behöver mindre aktge på den politiska riktning de tillhöra eller på den religiösa eller antireligiösa propaganda de bedriva. Man oskadliggör icke ur barnens synpunkt dessa människor genom att förbjuda dem att verka inom ett enda område, om de få härja inom alla andra. Här hjälper det bara som skydd för barnen i skolåldern, att mödrar och föräldrar upplysas om att de måste fordra omdöme och ansvarskänsla av barnens lärare och ledare även utanför skolan. Ett förbud eller någon slags offentlig förföljelse mot lärare och ledare av den typ, som jag nyss talat om, förbud av annat slag än det vi nu förfoga över, skulle i vissa kretsar renodla det osunda till förfång för barnen. Barn, som äro nog olyckliga att växa upp i en miljö, där antireligiös propaganda har hög kurs, skulle för resten trots all censur råka ut för dessa simpla och hatbefrämjande inflytelser.

Vad den andra typen av antireligiös propaganda beträffar, den mera sunda, den som jag har större erfarenhet av än av den förråande, även om jag icke bedrivit den själv, skulle en kontroll eller en censurering av denna propaganda obönhörligt föra till att man också måste kontrollera och censurera viss religiös propaganda. Man måste då kontrollera vissa lärare och ledare i söndagsskolor och religiösa sammanslutningar, som utanför skolan påverka ungdomen.

Jag vill giva några exempel på vad jag menar med bättre och sundare antireligiös propaganda för att kammarens ledamöter skola kunna jämföra sina egna erfarenheter från någon slags söndagsskola, som ni icke själva anse vara absolut sund och befrämjande för barnens sunda utveckling. Jag hörde en gång en sömmerska hålla en lektion, som skulle illustrera, att det icke finnes ett liv efter döden. Hon talade om att, när mormor är död, kan man icke gottgöra något, man kan icke be henne om förlåtelse. Därför: skulle man vara snäll mot de gamla i hemmet, skulle man vara det, medan de levde, ty sedan vore det för sent. Det var en förnuftig lektion i och för sig. Jag blev inbjuden, att om jag hade något att invända, kunde jag få hålla en lektion om livet efter detta. En annan lektion, som jag hörde, handlade om att det

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 hade inte gjorts några underverk av Jesus, han hade icke gjort de lama friska, och han hade icke uppväckt de döda, utan han hade bara uppväckt den goda viljan. Om man tar en sådan antireligiös lektion och sätter den emot vissa religiösa, som kanske gjort barnen ångestfulla och religiöst grubblande, där de icke gjort dem sådana, att de vänt sig bort från det hela, så vet jag inte vilken som är mest värd censur av en objektivt kontrollerande samhällsmyndighet. Skulle man inskrida mot en sådan här något så när sund antireligiös propaganda, skulle man bara aktualisera och stärka det intresse och den tro, den representerar. Sömmerskan är relativt ofarlig som fri talare, men som en förföljd och censurerad människa kan hon bli farlig. För resten skulle man begå en orättvisa, om man skulle bli tvungen att göra något mot en religiös söndagsskola, som ibland har antireligiösa verkningar, men icke mot den, som ibland har fysiskt och psykiskt nedbrytande inflytande på barnen. En blind och opartisk rättvisa fordrar, att den osunda religiösa propagandan finge dela den antireligiösa gudlöshetspropagandans öde, om man skulle, såsom motionärerna vilja främja de ungas, hemmens och folkets välfärd. Men där ha vi det återigen! Ingen förbjudande makt, inga förbjudande åtgärder kunna hindra dessa religiösa fanatier att trots förbud, kontroll och censur förkunna — med föräldrarnas goda minne — sina läror, och det till på köpet med martyrglorian kring sina huvuden. Min slutsats, och jag tror många mödrars och lärares slutsats, är, att barn och ungdom och föräldrar hjälpas icke genom förbud ifrån den råa gudlöshetspropagandans påverkningar, och icke heller hindrar man fanatiska och hysteriska lärare och ledare genom förbud, men dessa lärores tillskyndare göras farligare och deras verksamhet osundare genom den exklusiva åtgärd, som motionärerna här framför allt önska, nämligen förhindrande av pionjärklubbarnas gudlöshetspropaganda, den viljar på den meningen, att dessa framför allt skulle vara gudlöshetens upprätthållare och förkämpar. Ja, det kan vara sant. Men jag skulle vilja fråga: Är det icke så, att här den politiska rysskräcken är ute och går på religionens och kristlighetens marker? För min ringa del har jag, som jag sade kammarern, hört en bolsjeviktroende sömmerska hålla en lektion om den där nor-modern, men jag har också hört en absolut opolitisk skomakare tala om för barnen, att de skulle klistra papper över bilden av den törnekrönte Kristus. I den mån en viss bolsjevism predikas av en obalanserad, rå och okultiverad människa, för dem, som ha det sämst och äro mest socialt förtvivalade, blir det ett korståg mot tron på det översinnliga, en strid mot samhället och kulturen för övrigt.

Det var någon, som sade, att här hjälper bara sanering genom sociala åtgärder. Det betyder också en moralisk hjälp, men den bör givas utan tillägg av förbudsparagrafer, utan herr Pehrssons »både — och», bara det enda nödvändiga, nämligen att den andliga makten bevisar sin överlägsenhet.

Motionärerna kanske ha lust att framhålla, att de endast begärt en allsidig utredning, huruvida o. s. v. För min del tror jag icke på en sådan utredning. Jag tror icke, att det kan ge mycket mera än en del antireligiöst tryck och så en förteckning på förbud och fiskaliska åtgärder, kanske några flera än de vi redan i den utvärtes anständighetens och kulturens namn skulle kunna företa. En utredning kommer säkerligen icke att kunna visa några nya vägar, som icke genom att förbjuda förvärra eller som äro överlägsna de andliga och uppfostrande krafterna, där dessa äro höga och rena utan bimotoiv, andliga makter, som segra, när de lida. Om de nu måste lida.

Vad nu de många icke särskilt tillfrågade mödrarna skulle säga om en sådan utredning, som antagligen skulle kosta både tid och kanske också pengar, så törs jag icke svara på det, men det kommer mig i tankarna en del av

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 en morgonbön, som visst Geijer eller kanske det var Tegnér har skrivit, där han säger: Giv i dag mig bröd, som Du givit förr, att det höga himlaljus ej rymmer ur min själ för jordiska bekymmer. Jag tror, att många uppfostrare i detta land skulle säga: hjälp oss genom utredningar gärna, men hjälp oss till bröd, hjälp oss från bekymmer, ty svält och nöd skymmer det höga himlaljuset mera än någonsin pionjärklubbar och antireligiös propaganda.

Herr talman! Jag yrkar avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr talman! Då jag begärde ordet, var det för att säga några korta ord om den huvudfråga, som har diskuterats här i afton, men sedan dess har herr Hallén hållit sitt långa anförande, och jag kan icke motstå frestelsen att framföra några randanmärkningar till detta hans anförande.

När herr Hallén talade så starkt kritiskt om den kristna kyrkans vanmakt vid världskrigets utbrott, så satt man och gjorde den reflexionen, att talaren också vid den tidpunkten tillhörde en annan international än den kristna kyrkans, och att denna internationals vanmakt var minst lika uppenbar år 1914. Jag skulle vilja rikta den frågan till herr Hallén: är han beredd att med den utgångspunkten underkasta denna international och dess åskådning en lika kritisk granskning, som han ägnade kyrkan och dess officiella representanter?

En annan anmärkning, man gjorde, när man hörde herr Halléns anförande, var den, att det onekligen är tacksamt, herr talman, att utkasta ett dylikt j'accuse, ett dylikt jag anklagar, men jag skulle vilja till talaren säga, att det gör ett starkare intryck, om man i en sådan domaregärning, som man försöker utföra, mera förnimmer av den ödmjuka känslan och insikten om allt mänskligt begränsning och ofullkomlighet än jag tyckte mig förnimma i talarens ord. Det gör onekligen ett starkare intryck, om man vid en sådan kritisk granskning och översikt förnimmer mera än här var fallet av förmågan att anlägga ett historiskt perspektiv och använda sig av en verkligt human bedömningsgrund och måttstock på det livsområde, man kritiserar. Det är dock för alla, som känna till religionen och dess historia ett faktum, att religionen närmast riktar sig mot det centralt mänskliga och personliga livets område, det individuella livets område, och att religionen i alla tider visat sig ha en i själva verket begränsad förmåga, då det gäller att påverka individen rent samhälleliga och allmänna inställning och uppfattning. Det är ju också känt, att religionen har sina företrädare och representanter inom alla partier, och att religionen och en och samma religiösa åskådning kan förenas och ständigt förenas med de mest skiftande samhälleliga och politiska uppfattningar. Detta är dock fakta, som det hade varit ganska önskligt, att den talare, som jag här vänt mig emot med mina reflexioner, hade lagt mera märke till. När man skall uppträda som överdomare eller som någon sorts överbedömare på det religiösa livets område liksom på andra mänskliga livsområden, får man just på grund av det mänskligas ofullkomlighet och bristfällighet noga se till att man icke förväxlar sin subjektiva, kanske mycket partifärgade uppfattning med den högsta objektivitet och idealitet.

Men herr talman, efter dessa randanmärkningar, som för visso hade kunnat förtjänas att göras flera och längre, skall jag be att få övergå till huvudfrågan, huvudfrågan i det föreliggande betänkandet och också i denna diskussion under dess tidigare skede, nämligen frågan om den samhällesfientliga, antireligiösa propagandan bland skolpliktig ungdom. Detta är onekligen huvudfrågan i dagens debatt och i det föredragna utskottsbetänkandet. Motionen lägger också huvudvikten vid denna punkt, men motionen drar också in

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
andra tidsförhållanden och tidsföreteelser, som delvis åtminstone knappast enligt min mening höra med i detta sammanhang, och som under alla förhållanden icke kunna anföras såsom typiska exempel för den anderriktning, som kommer till uttryck i den nyssnämnda propagandan. Reservanterna ha begränsat sitt uttalande till själva huvudfrågan, och det finner jag vara mycket riktigt gjort.

Sedan jag emellertid uttalat denna invändning mot en viss del av motionens resonemang, ett resonemang, som jag med tillfredsställelse alltså konstaterar icke återfinnes hos reservanterna, så vill jag med några ord beröra själva saken, den kommunistiska pionjärrörelsen bland skolpliktig ungdom och den partipolitiska propagandan bland barn i dessa åldersklasser, från 7 till 12 å 13 år. Detta är verkligen en mycket allvarlig sak, även om det förekommer i en relativt begränsad omfattning. Det är en allvarlig sak, om den politiska striden införes av ovarsamma händer på skolans område överhuvud taget, och framför allt om den införes på det åldersstadium, som folkskolan representerar. Denna sak blir emellertid mångdubbelt allvarligare, om denna partiagitatioon såsom ett av sina huvudmål avser att skapa en negativ, ja, man kan utan överdrift i föreliggande fall säga en hätsk inställning till det samhälle, i vilket barnen växa upp. En påverkan på barnen i dessa åldrar, som avser att skapa en dylik sinnesförfattning till det omgivande samhället, en påverkan, som faktiskt söker att väcka förakt för de andliga, de religiösa och moraliska värden, varpå hela vår västerländska kultur är uppbyggd, en sådan verksamhet måste i själva verket på det allvarligaste äventyra skolans hela fostraregärning. En dylik propaganda kränker barnens rätt, kränker barnens rätt att få under de ömtåligaste åren växa upp i en i möjligaste mån fri och skyddad omgivning. En dylik propaganda innebär, att barnens tanke- och föreställningsliv insnöres i en tvångströja, just därför att de utsätts för densamma i sin mest osjälvständiga och mest påverkbara ålder. En dylik propaganda måste därför äventyra hela deras personliga utveckling och växt och äventyra skolans huvudändamål, nämligen att fostra samhällsdugliga medborgare. I denna propaganda, som förekommit och förekommer i vårt land, framträder i själva verket, och det synes mig vara något av det mest skrämmande, en ny hittills okänd hänsynslöshet, som icke ens gör halt inför barnet och skolan, en hänsynslöshet, som icke förmår något medel för vinnande av sina syften. Denna propaganda förnekar i själva verket icke blott alla psykologiska och pedagogiska lagar, den förnekar i själva verket individens elementäraste rättigheter, den förnekar själva idén om människovärdet. Den riktar sig i själva verket mot grundvalarna för vår kultur.

Den, som lyssnat till den diskussion, som här i afton förts om denna sak, skulle möjligen ha kunnat få det intrycket, att här skulle råda någon mera djupgående olikhet i uppfattning och inställning till denna fråga. Så är emellertid, och det har otvivelaktigt en uppmärksam åhörare också kunnat utfinna av debatten, ingalunda fallet. Utskottets majoritet har tagit avstånd från denna propaganda lika väl som reservanterna, och i debatten ha talesmännen för utskottet tagit avstånd från denna lika bestämt som talesmännen för reservationen. Här har sagts från majoritetens sida — jag tror det var herr Bergström, som sade det — att man ingalunda bestrider denna propagandas förråande inflytande på ungdomen. Min erfarenhet ifrån landets största skoldistrikt säger mig också, att ledamöter av, jag höll på att säga, samtliga partier, men jag menar ledamöter såväl av det stora socialdemokratiska partiet som av de borgerliga partierna, ha varit fullkomligt ense i reaktionen mot hela denna företeelse. Man har varit villig att, om man kunde, råda bot på det onda. Man betraktar det från alla håll, om jag bortser från det håll, som själv

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
bedriver denna propaganda, på samma sätt nämligen som ett brott mot psykologiska och pedagogiska principer, som ett brott mot det uppväxande släktet.

Skiljaktigheterna i uppfattning mellan majoriteten och reservanterna bottna, försåvitt jag förstår, i en större eller mindre tilltro till möjligheten att genom statliga åtgärder komma åt det onda. Jag bortser nu ifrån alla de överdrifter, som kommit fram i debatten, när man velat göra gällande, att motionärer och reservanter huvudsakligen ha velat gå in för polisingripanden o. dyl. Jag har icke kunnat finna någon sådan antydan vare sig i motionen eller i reservationen, men jag tror, att själva skiljaktigheten bottnar i denna större eller mindre tillit till möjligheten att genom statliga åtgärder — dessa behöva ju icke nödvändigtvis resultera i en ny lagstiftning — komma åt själva roten och upphovet till det onda. Jag måste säga, att jag också delar denna tveksamhet, och att jag finner den ganska väl motiverad. Barnens fostran och vård kan icke det allmänna genom skolan ensamt svara för eller sörja för, utan ansvaret måste delas av föräldrarna och hemmen. Exempelvis barnens privata anslutning till pionjärrörelsen torde vara mycket svår att genom statliga åtgärder förhindra. Det måste läggas på föräldraansvaret. Det måste bli hemmen, som få svara för vad som kan ske, om de låta barnen på detta sätt ansluta sig till en sådan rörelse och vilket våld, som då kan begås mot deras själar. Skolan kan icke förhindra detta, och jag tror icke, att man kan tänka sig skolan utrustad med sådana befogenheter, att den skulle kunna förhindra detta och ersätta föräldramyndigheten och hemmen. Här ligger i själva verket det onda rot. Man vinner ju icke mycket, i fall man kunde förhindra deltagandet t. ex. i demonstrationståg o. dyl., om ändå hemmen äro sådana, att i hemmen barnen få denna negativa, denna — jag använder uttrycket, ty det är icke för starkt — denna hätska inställning mot det dem omgivande samhället, detta hat mot olika samhällsklasser etc. Är andan i hemmen sådan, då kommer man icke åt denna företeelse genom några statliga åtgärder.

Härmed är emellertid icke sagt, att icke den lokala skolledningen kunde i sin mån verksamare än hittills bidra till att väcka föräldraansvaret i denna del. Härmed är icke sagt, att det icke kunde göras mera för att kontakten mellan skola och målsmännen bleve livligare, och att man på denna väg kunde bidra till att skapa en starkare reaktion mot det onda. Därför, menar jag, finns det också skäl för att man fäster uppmärksamheten offentligt på denna sak. Jag måste säga, att det finns då icke någon som helst tanke på att man skulle dra sig för att erkänna detta, därför att herr Hallén behagade komma med en sådan grotesk överdrift som den, att ett bifall till motionen skulle innebära en ödesdiger skadegörelse i vårt land. Jag skrev verkligen upp detta ord för ord, och jag tycker, att detta omdöme är fullkomligt gripet ur luften. Vilken objektivitet representeras av en man, som kan utslunga sådana ord? Vilken objektivitet representeras av honom, när han ger sig till att vara domare över en hel samtid, över de religiösa livsformerna och det religiösa livsområdet i samtiden? Det är oerhört belysande för denna utomordentliga, ofta mycket charmerande, ofta mycket fängslande subjektivitet, men icke stärker det anseendet för objektiviteten hos domaren.

Men allt nog, herr talman, jag återvänder till saken. Med anledning av vad jag här har sagt, vill jag, om jag också i mångt och mycket delar tveksamheten, för min del icke motsätta mig en skrivelse av det slag, som reservanterna förorda. Så allvarligt ser jag nämligen på hela denna sak, som här har diskuterats under åtskilliga timmar. Men, herr talman, jag slutar med att säga, att den starkaste garantien mot den skada, som här har förövats och alltjämt förövas, ligger för visso icke i lagstiftningsåtgärder, utan den starkaste garantien ligger dock i den starka, i stort sett enhälliga opinionen i vårt land emot

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.) denna rörelse, en opinion, som säkerligen har en motsvarande talrik representation i riksdagens båda kamrar. Garantien ligger också framför allt däri, att man söker få fram en växande ansvarskänsla hos föräldrarna och hemmen för barnens vård och fostran.

Med herr Holmdahl förenade sig herrar *Anderson* i Norrköping, *Persson* i Fritorp, *Svedman*, *Hagman*, *Hillgård* och *Hagberg* i Malmö.

Herr **Weijne**: Herr talman! Då jag har begärt att få säga några enkla ord i den föreliggande frågan, är det närmast i min egenskap av lärare. Jag är den ende i denna församling, som i min dagliga gärning kommer i direkt beröring med den ungdom, som herr Pehrsson i Göteborg säger sig vilja skydda genom sin motion.

Jag vill då säga, att jag tycker det innebär en oerhörd överdrift, när man vill föra in lärarkåren i resonemanget angående den antireligiösa propagandan. I Sveriges folkskolor undervisa ett par tre tiotusental lärare och lärarinnor, och om ibland dessa skulle finnas icke flera än man kan räkna på fingrarna måhända, som ha på ett sätt, som jag utan tvekan betecknar som olämpligt, uppträtt i de religiösa frågorna gentemot barnen, så ligger det sannerligen ingen orsak häri att springa till riksdagen och tala om den saken.

Jag tror, att om herr Pehrsson ville rannsaka inom sin egen kår, skulle han finna flera medlemmar, som genom sitt uppträdande skada kristendomen i väl så hög grad som den så mycket omtalade läraren högt uppe i Norrboten. Jag tror också, att det bör sägas ifrån, att man icke får taga denna enstaka företeelse till intäkt för en lagstiftning, som avser att binda läraren som människa och medborgare. Det saknades icke anslag till sådana toner i en interpellation i medkammaren härom året. Men läraren är, när han lämnar skolan och katedern, en människa och medborgare såsom andra med rätt att hysa fria och personliga åsikter inom den ram, lagen anger.

Det finns också en annan synpunkt, som jag skulle vilja anföra till tröst för dem, som äro bekymrade, och det är, att barn äro i sanning icke så mottagliga för pionjärrörelsen, som många av herrarna tro. Jag vill visst icke bestrida, att det kan uppstå svårbotliga skador genom en agitation, som icke aktar barnanaturens behov och möjligheter. Men å andra sidan har barnanaturen en underbar förmåga att kunna värja sig själv. Barns intressen äro också avgörande för deras mottaglighet; och även om barn, då det gäller vissa ting, ha ett oerhört intresse, är det tämligen säkert, att om man försöker sig på att bibringa barn en politisk dogm eller en antireligiös dogm, komma de icke att mottaga så värst mycket av detta, utan jag skulle till och med tro, att det kan gå dithän, att de, som äro ivrigast, få erfara, att barn reagera och ställa sig såsom mera mogna människor direkt främmande för dessa åskådningar. Ur denna synpunkt har jag många gånger varit förvånad över den iver för katekesutanläsning, som präglat stora delar av landet. Likaväl som jag tror, att pionjärrörelsen hos ungdomen kan skapa motvilja mot de idéer, som där äro grundläggande, lika övertygad är jag om att ett ovist katekesnit verkar i samma riktning hindrande på barnets intressen och mottaglighet för kristendomen.

När man emellertid, herr talman, går att bedöma den föreliggande motionen, kan man icke undgå att säga några ord om den anda, som präglar motionen, och den anda, som bör prägla handhavarna av de värden, som kristendomsundervisningen vill ge barnen. Jag skall utan tvekan ge tillkänna, att jag anser, att man i 1919 års undervisningsplan funnit en lycklig väg, och jag skall även utan tvekan ge tillkänna, att jag är positivt intresserad av en

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 kristendomsundervisning, då den bedrives i undervisningsplanens anda, ty i den kristendomsundervisningen ligger, att man utan att kränka annorledes tänkande människor skall ge barnet något av det bästa etiska — jag skulle vilja säga — det ur mänskliga synpunkter bästa etiska, som möter i bibeln och även långt utanför kristendomen. Men är det denna toleranta anda, är det denna toleranta kristendom, som ser till de enande men bortser från de skiljande dogmerna, är det denna, som präglar framställningen här? Jag läste för någon tid sedan ett uttalande av kyrkoherde Pehrsson, då han hade äsatt en teaterpjäs, som också flertalet av oss haft tillfälle att se. Om minnet icke sviker mig, talade herr Pehrsson i sitt uttalande om »änglapacket» och den vämjelse, han kände inför det, som bjöds på scenen. Jag har i min hand här ett uttalande av en framstående prästman, nyligen utnämnd till biskop i Strängnäs, vilken, när han erhållit majoritet bland de prästerliga valmännen, måste anses icke stå främmande inför det prästerliga tänkesättet i allmänhet. Han har också uttalat sig om denna pjäs, men utan att på något sätt anföra några kritiska synpunkter. Jag skall heller icke påstå, att han talade berömmande om pjäsens innehåll, men det var en helt annan anda, som präglade detta uttalande än den, som präglade prosten Pehrssons.

Nu kan man säga, att detta är en likgiltig sak. Vad har det med motionen att göra? Det är visst vad det har, därför att när man går att på lagstiftningens väg reglera vad man anser vara skadligt för kristendomen och vad som är den antireligiösa propagandan, så betyda utgångspunkten och den allmänna inställningen åtskilligt. Jag tror därför, att när man vidrör överdrifter från den ena sidan av vad man här kallar för antireligiös propaganda, skall man icke blunda för överdrifter från andra hållet. Man skall, då man klandrar den svenska lärarkåren för enstaka utslag av ett ovist odöme, på det hållet icke glömma, att det finns också utslag av överdrifter på det andra hållet. Man får icke blunda för en kristendomsundervisning, som måhända bibringar barnen den uppfattningen, att en baptist eller en metodist eller en medlem av Svenska missionsförbundet egentligen är en ur religiösa synpunkter ganska märkvärdig och vår Herre främmande varelse. Man möter på västkusten många utslag av ärlig kristendom, en kristendom, som imponerar på varje människa, som har sinne och respekt inför den ärligt kännande, men man märker också vad jag skulle vilja kalla en politisk kristendom. Jag skulle icke ha berört den saken idag, men då det här ryktats, att man vid en blivande votering ämnade begära namnupprop med anteckning till protokollet, har man här ett utslag, avsiktligt eller icke, av just denna politiska kristendom. Jag tycker mig i fortsättningen se det vämjeliga skådespelet, när ute på valmötena man läser upp vallistorna, där rektor Mosesson, ledaren av ett religiöst samfunds utbildningsanstalt, skall framställas såsom den där röstat på kristendomsfiendernas sida, och som icke vill vara med om några som helst åtgärder. Det är därför, som jag dristat mig att beröra detta. Jag dristar mig att erinra om att efter en bekant domprostutnämning i Göteborg blev det rent av en dragkamp mellan ett par borgerliga partier om vilket av dem som var det allra mest kristliga. Härvid fungerade såsom vittne en man, som av herr Hallén här blivit citerad, en man, som sannerligen i detta nu icke imponerar så värst mycket genom sitt bugande för vad som hände nere i Tyskland. Jag tror, herr talman, att när man behandlar denna motion bör det sägas ifrån — och sägas ifrån på allvar — att här är det så, som herr Holmdahl mycket riktigt antydde, att kristendomen och de religiösa åskådningarna gå rakt igenom partierna. Det är möjligt att man genom att utnyttja kristendomen partipolitiskt kan tjäna ett eller annat tusental röster vid valen, men jag är

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
absolut övertygad om att den, som tjänar på detta utnyttjande, är icke kristendomen själv.

Jag vill allra sist, herr talman, när jag yrkar bifall till utskottets förslag, uttrycka den förhoppningen, att denna debatt icke skall vara inledningen till ett förnyat politiskt utnyttjande av kristendomen, utan att man skall ha klart för sig, att praktiskt taget alla äro eniga om att såsom något ont benämna det, som bland annat den socialdemokratiska tidningen Ny Tid i ett uttalande, som jag till alla delar kan underskriva, karakteriserat såsom sådant. Vad som skiljer oss åt här, det är de vägar, man skall vandra, det är åsikten om vad som skall göras, och det är icke så utan, att vi, som rösta på utskottsförslaget i det avseendet, ha åtskilligt större tilltro till kristendomens och de andliga krafternas självläkeedom än de, som rösta för reservationen, även om man gör det med den tvekan, som utmärkte den talare, som upptog talarstolen före mig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyblom: Herr talman, mina damer och herrar!

Det är med mycket stort intresse, som man lyssnat till denna intressanta diskussion, som väl nu lider mot sitt slut eller i varje fall borde göra det. Meningsutbytet har på ett utomordentligt sätt avspeglat de diametralt motsatta uppfattningar, som råda i fråga om metoderna att möta gudlöshetspropagandan med dess vidriga uttryck och former. Flertalet synes vara eniga om icke blott att konstatera utan även att fördöma den förråande och förflockande propaganda, som förekommer. Däremot delar man sig på två läger, då det gäller valet av metod för att häva eller avhjälpa verkningarna av denna kulturfiendliga och nedbrytande verksamhet. Å ena sidan begär man statsmakternas inskridande med lämpliga maktmedel. Å andra sidan sträcker men avvärijande händerna mot varje som helst maktmedel och åberopar de andliga och ideella krafternas förmenta förmåga att ensamma övervinna de mörka makter, som här driva sitt spel.

Vem har rätt?

Båda lägren äro för visso besjälade av en allvarlig och god vilja, och båda företråda stora och betydande grupper av vårt folk. Den ena gruppen har rätt att kräva lika stor respekt som den andra. Äro vi beredda i riksdagen i denna stund att döma mellan de olika parterna? Innebure icke en sådan hastig dom en orättvisa mot den ena parten? Man skulle önska, att den viktiga och betydelsefulla kulturdiskussion, av vilken vi här fått avlyssna ett avsnitt, finge fortsättas och slutföras i en officiell representantkrets, bestående av de främsta bärarna av de olika meningarna. Med all säkerhet skulle denna ömtåliga fråga på detta sätt bäst gagnas och tjänas.

Debatten här har gjort mig ännu mera övertygad än förut om att en officiell utredning bör komma till stånd. Jag tycker också, att kammarens ledamöter skulle kunna gå med på förevarande reservation, då den utredning, som föreslås i reservationen, icke skulle intaga någon bestämd, på förhand avgjord ställning till frågan utan spörja i första hand *hurvida* den antireligiösa propagandan må kunna motarbetas och i andra hand, på vad sätt detta eventuellt skall kunna ske.

Jag vill med dessa korta ord endast vädja till kammarens ledamöter att genom ett bifall till reservationen uppskjuta det slutliga avgörandet av frågan till en senare tidpunkt. Ett sådant bifall kan icke, såsom herr Hallén med uppenbar överdrift ville göra gällande, leda till någon »skadegörelse». Det kanske kan i stället i en ny gemenskap förena dem, som nu vandra åtskilda och se varandra an med mycken mistro, trots att de väl innerst syfta

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
till samma mål: till ett av kristlig kärlek och barmhärtighet präglad samhällsliv.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Flyg: Herr talman! Jag läste en föregående söndag en essay i Nya Dagligt Allehandas söndagsbilaga, skriven av en övertygad högerman, doktor Knut Hagberg. Uppsatsen i fråga handlade om en stor engelsk statsman, en man, som lett det engelska imperiets utomordentliga politiska utveckling fram till den stormakt, som landet nu är. Den mannen var en övertygad religiös och även en övertygat konservativ man. Doktor Hagberg citerade vissa uttalanden av mannen, och ett yttrande har i kväll fallit mig i minnet: »Man säger, att Gud är god, och att Gud är allsmäktig. Ända ser världen ut, såsom den gör.» Jag kan icke hjälpa, att jag måste säga, att det borde prosten Pehrsson tänka litet grand på. Det är ändå en meningsfrände till honom, som har sagt detta, och det gällde i det ögonblick, då det sades, men det gäller i det ögonblick som är med ännu mycket större styrka än någonsin tidigare.

I fjol kom högerns ledande man, herr Lindman, med en motion, däri han begärde lagar mot upprorsmakare och upploppsmakare, skärpta lagar, tjockare stängsel kring fängelsefönstren, starkare murar och mera fängelser för att hindra upprorsandan att breda sig ut i världen. I år kommer hans partivän, en märklig representant även för svenska kyrkan — i varje fall en viss falang inom densamma — prosten Pehrsson och säger: Låt oss skapa lagar mot den antireligiösa propagandan! Han pekar på en rörelse, som kallas för pionjärrörelsen, och han läser citat för att bevisa huru farlig den är ur en tidning som väl härstammar från 1925 eller i varje fall ett år, som ligger rätt långt bort i tiden. Jag hörde, att ute på Lidingön skulle det finnas en mycket farlig pionjärrörelse. Om herr Pehrsson ville resa ut till Lidingön och taga ett mikroskop med sig, så hittade han ändå ingen pionjärrörelse. Om herr Pehrsson reser till några av de platser, som han i övrigt föreläst om och på vilka han stödjer sin förkunnelse, skall han finna precis samma förhållande. Det bevisar, skulle jag tro, till en viss del halten och styrkan av motiven till den argumentation, som prosten Pehrsson ger uttryck för.

En annan sak i detta sammanhang! Herr Pehrsson citerade ett uttalande av den förre chefen för det ryska undervisningsväsendet, Lunatjarski. Jag säger, att vilken människa som endast en gång har gjort sig besvär med att studera den mannens litterära produktion eller endast sökt följa med hans verksamhet i pressen begriper — om han icke har andra möjligheter att förstå det — att detta citat är en förfalskning, en grov lögn. Men prosten Pehrsson, vapendragaren för lagstiftningen mot gudlöshetspropagandan, använder sig, trots att han utan tvivel inser, att det är som jag säger, att det finnes ingen sanning bakom, av denna metod för att visa upp, vilken fara här hotar. Tillåt mig, herr talman, att jag säger, att det må vara någon måtta på hyckleriet. Bekänn färg, herr Pehrsson! Ni är framställd i Nya Dagligt Allehanda som en karlararl med mod i bröstet och djärvhet, som en av den gamla gula brigadens fältpräster, var det visst också. Nåväl, stå fram som en sådan och bekänn färg, vad ni menar med allt detta!

Herr Hallén har citerat Göteborgs stiftstidning. Jag har citerat till hands, även jag, därför att det är mycket lämpligt att använda i detta sammanhang. Jag skall be att få komplettera detta citat ur stiftstidningen med ett litet exempel på, hur prosten Pehrssons föregångsmän i Tyskland där värna mot den antireligiösa propagandan. De herrarna, som upplöst till och med det borgerliga fritänkareförbundet, härja där på ett omänskligt sätt. Det var dessa herrar det var en glädje att lyssna till i radio. En uppfriskande stund! Hör

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 nu Görings senaste tal. Han säger: »Vi ha rensat ut, och vidräkningen för den mest förbannade förbrytelsen i Tysklands historia, vidräkningen för den förbannade november 1918, kommer att bli och skall bli genomförd. När en talare före mig sagt, att marxismen icke mer får återkomma, vill jag säga: den skall icke blott icke komma tillbaka — vi komma att utrota den. Jag kommer att sätta min näve i nacken på dessa kreatur, tills de äro färdiga.»

Någon kanske tänker: vad har det med detta sammanhang att göra? Jo, bakom prosten Pehrssons motion ligger ingenting annat än en önskan att på utredningens och sedermera lagstiftningens väg förbereda en liknande regim; och prosten Pehrsson i Göteborgs stiftstidning kan bli refererad för liknande anföranden som Göring här hållit och som jag givit ett litet stilprov på — mera kan givas om så önskas.

Det har, herr talman, icke ofta givits mig tillfälle att knyta an till anföranden, som hållits av kyrkoherde Hallén, men i kväll skall jag be att få göra det. Jag vill säga — utan att på något sätt ställa mig bakom alla hans synpunkter — att med den upplägning av frågan, som han gjorde från sin riktning inom den svenska kyrkan, är han, menar jag, den ende i denna debatt, som pekat på jordmånen, basen, grunden för hela denna antireligiösa propaganda, som herrarna äro så förfärligt rädda för. Prosten Pehrsson säger, att det är fråga om barnets rätt att få vara barn, och kyrkoherde Wallerius säger, att familjelivet hotas. Ja, det är sant, att det är fråga om barnets rätt i vår tid att vara barn. Herr Pehrsson, det är alldeles riktigt. Och, herr Wallerius, familjelivet hotas i vår tid; det är sant. Arbetslösheten slår sönder hem efter hem, driver ut föräldrarna på olika håll, och kommunen kanske får taga hand om småttingarna: mer eller mindre väl behandlade bliva de. Det är sant. Det finnes i denna stund anledning att säga, att barnet har rätt att vara barn, att det gäller framför allt dessa sex-, sju-, åtta-, nio-, tioåringar, som få börja vid dessa år att brottas med den ohyggliga och skriande fattigdomen.

Vi skola se på frågan ur en vidare måttstock, sade kyrkoherde Wallerius. Jag tänkte: han börjar säkert tala om arméerna av vilda barn runt Berlin, som funnos i över en miljon, innan Hitlerregimen kom till makten; nu börjar han säkert tala om miljonerna av vilda barn från åtta till sexton år, som vandra runt Amerikas landsvägar och som av polisen, när de komma till en stads gräns, få tillsägelsen: gå vidare, ni få icke komma in här!

Det finnes anledning att slå vakt om barnets rätt att vara barn. Men vi skola icke vända oss mot gudlöshetspropagandan utan mot det system, som dömer de fattiga små till en förtvivlad tillvaro och som skapar jordmånen för den för er så förfärliga och förskräckliga gudlöshetspropagandan. Tag bort den jordmånen, herr Pehrsson! Medverka därtill! Visa, att ni verkligen är den där sant kristne, som ni tror er visa er vara genom er motion här i kam-maren! Visa det, när arbetslöshetsfrågan kommer till behandling! Visa det, då det gäller de fattiga bönderna och deras bekymmer! Då tillhör ni de förstockade och rent reaktionära elementen, då kommer ert verkligt kristliga sinnelag till uttryck.

Skolgeneralen Holmdahl har talat nyss från talarstolen. Det var ett mycket intressant anförande. Han sade, att den bolsjevikiska propagandan i skolorna måste vi förebygga, ty den är oerhört allvarlig. Jag vet icke, var herrarna sett denna bolsjevikiska propaganda i skolorna, som är så förskräckligt farlig. Var existerar den? Men däremot vet jag av direkt erfarenhet, att vid lärover-ken i Stockholm bedrives nationalsocialistisk propaganda, och att där arbetar Nationella ungdomsförbundet med en synnerligen målmedveten och väl organi-serad propaganda. Är skolgeneralen inne? Nej! I objektivitetens namn skulle jag be, att han även påtalar faran av den verksamheten. Jag skall ge adress

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
till ett läroverk, där man bland dessa pojkar, som nu äro bara 14—15 år, gör Hitler till en avgudabild och gnider in den nationalsocialistiska sädnen i deras sinnen. Det äro icke herrarna rädda för. Det förfasar ni er icke över. Skjutövningarna vid läroverken ingå i ert kristna moralbegrepp, icke sant? Det skola vi icke lagstifta mot. Nej visst, vi hava en gammal fältpräst från den gula brigadens tid. Det är klart, att han önskar, att skolpojkar i läroverken få lära handhava vapnen. Jag måste säga, att jag tänkte mig, att när högste chefen för skolöverstyrelsen står upp och deltagar i debatten, borde det krävas av honom något av vad som kallas objektivitet och att han icke bara riktar bannstrålen mot en nära nog obefintlig bolsjevistisk eller kommunistisk organisation eller verksamhet utan också gör det mot de verksamheter, som verkligen finnas och som utgöra en verklig fara, som vi icke skola blunda för.

Sedan skall jag be att få göra en bekännelse inför kammaren, herr talman! Jag har många år bedrivit här i landet efter krafter och förmåga och tid och möjligheter antireligiös propaganda. Det har jag gjort som marxist, som socialist. Jag har tidigare, då fredsfrågan behandlades, sagt, att jag är villig göra honnör för en övertygad pacifist. Jag säger, att vi för vårt vidkommande äro också villiga att göra honnör för en övertygad, ärlig kristen. Det är icke vårt fel, att vi så sällan bliva i tillfälle att göra den honnören. Det beror på, att de här, som kalla sig kristna och som genom motioner i riksdagen vilja få särskilt monopol på att vara de verkliga värnarna för kristendomen, icke giva oss anledning att göra honnör eller att giva någon som helst erkänsla åt dem.

Men denna antireligiösa propaganda, vad har den bestått i? Vad är det, som varit arbetarrörelsens gemensamma egendom på området? Vad har jag saknat hos dem, som talat i kväll från socialdemokratiskt håll? Sakna de mod? Eller är det icke i dag opportunt att erkänna, att de hava en arvedel? Ha ni icke på fester landet runt denna vecka firat Marx' femtioårsjubileum? Vad är marxismen? Vad har den att lära om icke förklaringen till religionens uppkomst långt borta i tiderna, dess utveckling under olika förhållanden i olika former och förklaringen till skillnaden i dess gestaltning i nuet av i dag? Marxismen kan till och med användas att förklara prosten Pehrssons existens. Och, herr talman, eftersom jag kommer in på det: jag tycker, att han är en förfärligt otacksam människa. Otacksamhet är ingen kristlig egenskap. Vem har han att tacka för att han fått väcka denna motion? Jo, det är herrar Hagberg och Brädefors. Det är dessa förfärliga människor, det är det parti, för vilket de äro representanter, som indirekt valt in honom. Nu kommer han med en motion mot den propaganda, som valt in honom i riksdagen! Det är en högst okristlig otacksamhet.

Herr talman! Vad jag för mitt vidkommande saknat i denna debatt i dag är emellertid icke bara den klara färgen från socialdemokratiskt håll. Ni äro icke vad ni söka ge er ut för att vara. Ni äro icke så fromma och vackert kristna, som ni i edra tal sökt framställa er. Men vad jag saknat vidare är emellertid ett enda uttryck för den gamla, friska, unga liberalismens unga, friska tankar. Var finnas de? I kungl. biblioteket, innanför böckernas pärmar! Där stå dammiga band, som ingen vågar taga fram. Och hela debatten bevisar ju också, att vi befinna oss i en skymningsperiod, i en nedåtgående period. I sin ungdom, då vägen bar uppåt, hade borgarklassen musklerna spända och mod i bröstet, man var ung och kraftig, man hade djärva, fria tankar och trodde icke på makten där ovan; man litade på sig själv. Man trodde på en teknisk utveckling, som skulle giva ett evigt jordiskt liv och makt. Nu äro vi på vägen utför. Kris och arbetslöshet, moraliskt och kulturellt förfall: i den jordmånen blommar en alltmera reaktionär kristendom, en alltmera om-

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
gjord kristendom, som passar där och vilken kommer med lagar för att värna om det, som håller på att förfalla.

Gå till de miljoner, som lida nöd! Börja med att giva dem en känsla av att de hava något att leva för! Bliv en kämpande kristendom! Då skola ni också finna, att all den ångest och oro, soh ni ha, är tämligen överflödig.

Herr talman! Jag ber till sist att få säga, då det sagts, att här skulle bliva omröstning med namnupprop, att vår grupp kommer i så fall givetvis att rösta för utskottets avslagsyrkande, men det innebär icke, att vi därmed ansluta oss till utskottets motivering. Om denna motivering vore en hel del även att säga, men jag skall icke trötta och upptaga kammarens tid med det.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skulle icke hava vågat begära ordet i kväll, om jag icke märkt den frimodighet, med vilken man från ett annat partis sida gick in att bekänna sin tro, då den förste talaren hållit sitt anförande i debatten. Jag vill säga, att jag liksom den förste talaren beklagar, att det har gått så långt här i landet, att man nu även söker att hos barnen inpränta det där giftet, som avser att tränga ut vad jag menar vara de ädlaste känslorna i människornas själar. Jag beklagar, säger jag, att det är på det sättet. Men å andra sidan kan jag icke liksom den förste talaren och alla, som instämt med honom, tro, att det är de rätta vägarna att försöka att med lagstiftning åvägabringa ett bättre sakernas förhållande. Jag kommer ganska väl ihåg de religionsdebatter, som vi hade här under Råfs och Kjellbergs tid. Herrarna kunna erinra sig, hur mycket de debatterna gävo och hur mycken kristen tro och livsåskådning, som man under de debatterna kunde, så att säga, föra ut över landet. Jag tror, att det var bra litet. Jag tror också, att när herr Pehrsson hört den föregående ärade talaren i kväll, är han icke vidare tillfredsställd över att hava givit ett så utomordentligt tillfälle åt denne att inför öppen ridå slunga ut sina hotelser eller sina teser.

Det är på det sättet, att vilja vi verkligen — och det var ju också herr Hallén inne på — visa människorna vägen att tro på Gud, är bästa sättet, att vi gå den vägen själva. Det är klart, att det är svårt att vandra den vägen så, att det tar sig ut något och så, att människorna bliva övertygade om, att de också böra gå den. Men jag tror, att det är bättre än att försöka genom lagstiftning komma åt de missförhållanden, som det nu här är fråga om.

Jag måste dock säga, att då herr Hallén mot herr Per Pehrsson »anklagade» — som herr Holmdahl uttryckte det — så funderade jag ändå över, om icke herr Hallén skulle hava icke bara talat om vad herr Pehrsson icke har gjort och vad man i Tyskland icke har gjort för att förebygga detta, utan jag tror, att herr Hallén också kunde hava talat om, vad *vi* icke hava gjort. Jag tror icke på demokratiens framtid, om icke i denna demokrati finnes såsom kärna vad i bergspredikan en gång har förkunnats för världen, och jag tror icke, att det går att göra människorna lyckligare genom politiska ingripanden, om icke den goda viljan finnes därinom. Jag tror eljest, att det hela kommer att bliva ett allas krig mot alla. Skulle icke ändå herr Hallén som prästman och inflytelserik å sin sida kunnat verka för, att litet mindre misstänksamhet mot religionen kommit till synes, att litet mindre hat predikats från den sidan under tider, som gått. Jag tror, att från hans sida också man kan göra en självvrannsakan, om man verkligen velat visa vägen genom att *gå* den.

Det är ju tråkigt att behöva tala om partikristendom. Herr Weijne var inne på den historien. Men jag kan icke frigöra mig ifrån att, när man reser omkring i detta land och studerar kristendomen i valrörelsen, blir man ganska betänksam. På slutet av ett valtal får man i regel från många håll höra en

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
bekännelse om kristen tro och livsåskådning, och då söker man hålla fram de kristna värdena. Jag hörde under höstens valrörelse en talare från ett visst parti tala om för oss i Småland, att i hans bygder fanns en ganska antireligiös inställd politisk person inom ett annat parti. Jag vet icke, vad han ville vinna med detta, men det var i alla fall, som om det skulle legat en viss avsikt bakom. Om jag själv just med tanke på dessa bekännelser i slutet av valtalen söker göra klart för mig, vad valtalen innehålla av sanning och ärlighet, då hissnar jag. Jag menar, att vi alla få lov att gå vägen litet bättre, innan vi bekänna vägen så där frankt och frimodigt.

Vart kommer man till slut fram med den lagstiftning, som det här är fråga om? Efter vad jag kan förstå, har det hela tiden under debatten varit ett fall tillbaka i fråga om lagstiftningsingripandet. Varmed slutade herr Holmdahl? Jo, med att yttra, att han egentligen icke trodde på några lagstiftningsåtgärder, utan att han trodde, att roten till det onda fanns i hemmen. Då äro vi sent ute att rädda *barnen*. Det går icke gärna att rädda dem, där far och mor icke tro på Gud. Jag menar, att om vi verkligen skola komma, dit herr Holmdahl vill att vi skola komma, då måste det bli ett verkligt praktiskt samarbete med en stark opinion. Dit kunna vi icke komma genom lagstiftning. Men jag tror icke det hindrar, om det finns så många, som äro intresserade för detta arbete, som det här låter, att vi kunna hjälpas åt med detta utan lagstiftning.

Det är värre att tro på Gud nu, än då jag var barn. Det är ingen, som varit inne på det ämnet. Forskning och vetenskap hava gjort sitt, och en massa litteratur har gjort sitt. Sistnämnda orsaker ha kanske gjort lika mycket till att fördärva vår tro, som det man här talat om. Det är icke bara att tro på att vi gå här på jorden och att det finns en Gud ovan stjärnorna. Det är mycket annat, vi få brottas med. Äro vi ärliga, så få vi litet var bekänna, att vi *brottats*. Men när det brister under oss och svårigheter och nöd komma, då få vi alla känna, att vi behöva något mer att hålla på än de timliga tingen. Då måste vi nog bekänna detsamma, som en man i denna kammarer gjorde, då jag en gång utan omsvep frågade honom: tror du på Gud? Han sade då: »jag kan ej övergiva den enda tröst, jag har.» Det är kanske många, som icke bekänna detta, men det kan hända, att till och med herr Flyg, om han går ned i de djupaste schakten i sitt inre, också någon gång kan få göra den bekännelsen, att han icke vill tro men att han tror ändå. Jag är övertygad om, att om alla de, som här i kväll bekänt sin tro, vilja gå ut i levande livet och där visa sin tro och söka icke bara i riksdagens kamrar och på valmöten bekänna den utan i det liv, där människorna se dem i deras handlingar, då skall det betyda mycket mera för att motarbeta den antireligiösa propagandan än någon lagstiftning. Det är därför, som jag här i kväll icke kan gå in för reservationen.

Det var någon här, herr Nyblom förresten, som sade, att vi icke skulle döma varandra för hårt. Det skola vi icke göra, och jag har icke heller velat döma någon, men jag dömer mig själv som den, som icke alltid gjort vad jag skulle och bort göra för att visa vägen. »Den som är utan synd, kaste första stenen!» Jag tror, att vi vunne mera på att avskriya dessa debatter i riksdagens kamrar och gå ut i levande livet och övertyga folk om att vår tro är sann.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Debatten har rört sig om allt möjligt och förts in på ämnen som icke höra hit. Framför allt vill jag om igen tillbakavisa påståendet, att Tyskland är med i denna motion och har med

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 denna fråga att göra. Så är icke fallet. Det är icke möjligt att i denna sena timme taga upp allt vad här sagts i debatten. I mångt och mycket har den ju också vänt sig emot mig personligen. Men det finns ett par saker, som jag icke vill skulle stå, utan att jag svarat på dem.

Det ena var herr Halléns uttalande, att han fått så många instämmanden från olika håll. Jag skulle också kunna hänvisa till instämmanden och uttalanden från olika håll. Men vad tjänar det till? Däremot vill jag framhålla, att herr Hallén citerade — naturligtvis av ovarsamhet — icke riktigt ett av de mest vägande uttalandena. Det var, när han talade om rektor Björkquist och Sigtunakonferensen. Han råkade stanna, innan han fick med ett uttalande, som står i samma linje som motionen och reservationen. Herr Björkquist talade om att man med lagstiftning på detta område icke når det åsyftade målet, om vilket jag ju förklarar mig vara fullkomligt ense med honom, utan att »striden skall föras med andens vapen i den tro, som är verksam i kärlek». Där stannade herr Hallén. Jag förmodar, att han icke hade fortsättningen till hands. Men det heter omedelbart därefter i den officiella möteskommunikén: »Att barnen skyddas för otillbörlig, förgiftande, hatfull propaganda är uppenbarligen från alla rimliga synpunkter påkallat.» Också det yttrandet går fullt i linje med vår tanke. Vi yrka ju på utredning om *på vad sätt* barnen skola skyddas. Det var ju en utskottsordförandens huvadänmärkning mot oss, att det *saknades direktiv* för utredningen.

Sedan ber jag att få säga herr Weijne, att jag icke hade väntat mig en sådan misstolkning av mitt yttrande, som skulle det innebära ett angrepp mot Sveriges lärarkår. Det är så långt ifrån att det skulle vilja ha något att göra med denna propaganda, herr Weijne, att i stället de båda lärartidningar, som jag studerat i denna fråga, ha med synnerligen skärpa uttalat sig just mot de företeelser, som här föreligga. Jag har svårt att tro, att mina ord med en objektiv och välvillig tolkning kunde tydas som något slags angrepp på vår lärarkår. Det har jag här velat säga alldeles bestämt.

Sedan vill jag icke alls ge mig vidare in på det som här yttrats. Det var endast ett par saker, jag ville tillägga. Jag vill endast säga det, mina herrar, att min erfarenhet från ett långt deltagande i det offentliga livet är den, att *invektiv äro inga argument*. När man tillgriper personliga tillvitelser av den art, som här tillgripits mot mig, göra de, mina damer och herrar, på mig närmast intryck av att de svaga skälen i realiteten fått ersättas med personliga invektiv. Bakom dem synes ligga en uppenbar oförmåga att kunna tänka sig, att det kan ligga en ärlig övertygelse bakom annorlunda tänkandes ord och gärningar. Jag tar endast upp ett yttrande, herr Halléns lyckönskan till mig att kunna med en sådan absolut oberördhet se på dessa ting. Det är icke ofta, som i denna kammare, där det dock fälles hårda ord, det fälls ett yttrande av denna valör. Här har jag under en lång verksamhet haft riktigt tillfälle att känna med och taga hand om barn i allehanda olyckliga situationer, och nu kastas det mig i ansiktet, att jag står med absolut oberördhet inför detta, under det att hela min själ skälver av medlidande med dessa arma barn, som på detta sätt kastas ut i hat och hets i stället för att få behålla sitt barnasinne. Det är en av de största förbrytelser, jag känner till, att förstöra barnasinnen, Guds skönaste skapelse. Jag tillbakavisar detta uttryck, därför att det upprörde mig i mitt innersta. För övrigt tackar jag för den heder, som visats mig med alla dessa invektiv!

Herr talman! När vi väckte denna motion, låg det ju kanske icke så stor förhoppning bakom, att vi skulle få fram det yrkande, vi gjort, men där bakom låg tanken på att man i den lagstiftande församlingen skulle få tillfälle att se denna fråga under ögonen. Huru voteringen än sedan utfaller, är

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
jag glad över att denna fråga härigenom har fått den belysning, som den fått. Tager jag undan ett och annat yttrande, som står på gränsen, måste jag säga, att vi äro överens om att denna gudlöshetspropaganda bland barnen är olycklig och för vårt folk förnedrande. Den synpunkten har blivit det avgörande slutresultatet av debatten, och då betyder det inte så mycket vart-hän omröstningen går ifråga om vägarna att motarbeta den. Skulle det återigen ha blivit så, att resultatet av denna debatt i dag skulle på sina håll med skäl kunna ge anledning till ett jubel över, att denna gudlöshetspropaganda betraktats som något, som icke är värt att fästa sig vid, ja, då vore det en olycka.

Här har talats om vårt ansvar. Jag greps av den siste ärade talarens anförande. Han har rätt, när han talar om kyrkans ansvar, men, mina damer och herrar, Sveriges kyrka är icke en prästkyrka. Den hör oss alla till. Här har talats allvarsord om ansvar. Vi skola allesammans taga dem till hjärtat, ty vi stå under ansvar inför denna sorgliga företeelse, och jag vill säga, att efter vad här i dag förekommit, ligger det ansvaret på oss alla, och ej minst på dem, som motsätta sig varje utredning om hur gudlöshetspropagandan må bekämpas, att då vi inse, erkänna och beklaga, vad som här föregår bland våra unga, vi också efter förmåga och möjlighet på de vägar, som i varje särskilt fall må vara tillämpliga, söka positivt och med alla till buds stående åtgärder hjälpa till att fostra vår ungdom till medborgare, som frukta Gud, till medborgare, som ha känsla av sitt ansvar för sina medmänniskor, för samhälle och folk.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än mitt föregående.

Herr Mosesson: Herr talman! Såväl herr Pehrsson i Göteborg som herr Wallerius reagerade emot, att man hänvisade till Tyskland. Jag skall be att herr Pehrsson i Göteborg ville taga ansvaret på sig själv för att man icke förstår, hur långt han syftar med sina analogier från Tyskland. I den motion, som jag förmodar, att han skrivit, läser jag följande: »I Tyskland t. ex. har den nått den utbredning, att samhället funnit sig nödsakat att med allvar ingripa däremot.» — Det är fråga om denna propaganda. — »Genom ett dekret föregående år har rikspresidenten von Hindenburg förbjudit och upplöst de olika gudlöshetsorganisationerna med till dem hörande institutioner, såsom bokförlag o. s. v., och belagt överträdelser häremot med allvarliga straffbestämmelser.» Jag ber att få fortsätta, och jag vädjar till den, som hör detta, om han kan svara på frågan, om det, som här står i fortsättningen, avser Tyskland eller de förhållanden, som motionärerna önska få införa i Sverige: »Genom statsmaktens klara och bestämda ställningstagande mot denna propaganda har dess illegitimitet och kriminalitet blivit tydligt förklarad. Härigenom har folket fått en stark väckelse till insikt om det mullvadsarbete som pågår. Därmed har ock ett gott stöd lämnats åt alla de goda krafter inom folket, som vilja värna den uppväxande ungdomen och genom positiva åtgärder arbeta för dess sedliga och religiösa fostran och därmed främja de ungas, hemmens och folkets välfärd.»

Jag ber att få fråga, när man i denna motion talar om och hänvisar till de positiva krafterna, om de krafter avses, som finnas i Tyskland och som lösts genom Hindenburgs beslut, eller om det är de krafter, som finnas i Sverige, om vilka utskottets ledamöter talat och om vilkas förekomst vi alla äro ense. Motionärerna få vara så vänliga att icke säga, att vi göra dem orätt, om det är så, att de skriva under en motion, där det ena flyter in i det andra, så att det icke finns möjlighet för den mest välvilliga läsare att avgöra, var det ena slutar och det andra tager vid. Till detta vill jag foga, att när man försäkrar, att

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
de rörelser, som pågå i Tyskland, har man alls icke påpekat, att dessa reaktionära rörelser funnos i Tyskland, innan denna motion skrevs, och det hindenburgska dekretet var ett uttryck för dem.

Så vill jag säga en sak till min aktade vän Wallerius, vars inlägg i sådana här debatter jag med allra största respekt lyssnar till, sakliga och lugna som de äro. Han sade, att det kvantitativa är icke avgörande. Sådana företeelser, som här talats om, förekomma sporadiskt och lokalt, och det kvantitativa är icke det avgörande. Men när man vädjar till riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, så kräves, att det man åsyftar, icke förekommit blott på ett eller annat ställe, och det kräves, att det fått någon kvantitativ omfattning. Varom icke, få vi här i riksdagen hålla på med alla möjliga saker.

Så sade herr Wallerius, att det icke är nödvändigt att väcka en motion för att visa sin tro på andliga faktorer och krafter. Nej, det är det icke. När utskottet satts till att granska en föreliggande motion, har det att pröva, huruvida de vägar, som föreslås i motionen, enligt utskottets mening äro lämpliga eller icke. Denna prövning har gjorts i utskottet. Men för den skull skall man icke replikera, att det icke är nödvändigt att komma med en motion för att visa sin tro på andliga faktorerens verklighet.

Jag skall, herr talman, sluta med att säga, att denna debatt svällt ut vida öfver vad jag i mitt förra anförande trodde skulle ske. Jag vet icke, huruvida det är lyckligt eller lämpligt. Jag må säga, att jag blev förvånad öfver att herr Holmdahl i sitt långa anförande, där han tillkännagav en sådan tveksamhet inför möjligheten att genom skrivelse till Kungl. Maj:t åstadkomma någonting, dock till slut kom till det resultatet, att han gick in för vad reservanterna föreslå. Vad sade då herr Holmdahl? Jo, han sade, att han i sin verksamhet funnit, att bland de allra flesta, med vilka han samarbetat, har det varit samma känsla av ansvar och samma önskan att komma skadliga företeelser till livs. Så sade han vidare, att vad som på detta område ytterligare behöver göras är, att det blir en samverkan mellan hem och skola. Jag skulle verkligen vilja fråga en ämbetsman, en av de högsta vi ha i riket: skall riksdagen verkligen inför en sorglig företeelse av denna art skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall sätta igång en utredning angående det sätt, varpå de krafter, som äro latenta i hem och skola skulle komma i verksamhet och därmed råda bot för missförhållandena. Jag förstår hans tveksamhet, men jag förstår icke på vad sätt man genom en skrivelse till Kungl. Maj:t skall åstadkomma detta som han önskar.

Jag vill i anslutning till vad herr Carlström anförde säga: vad är det annat som griper oss än en känsla av en förfärlig beklämning, att det i samhällslivet finnes så långt efter det kristendomen först förkunnades i vårt land så mycket som vi sörja öfver. Vad är det då vi kunna göra? Icke kan Kungl. Maj:t åstadkomma något. Vi få gå var och en till oss själva och rannsaka oss själva och var och en gå ut i sin lilla del av vårt samhällsliv i syfte att där sätta in de krafter, som ensamma förmå att rädda vårt folk. Jag upprepar det åter: genom lagstiftning och yttre åtgärder åstadkomma vi icke detta, och genom sådant ersätta vi aldrig det som försummas å vår sida.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att om än i korthet göra en personlig deklARATION i den fråga, som föreligger. Jag vill då först på det allra livligaste beklaga den ogudaktiga och därför förråande antireligiösa propaganda, som på sina håll bedrives. Särskilt upprörande är detta, då det är barn och ungdom, som göras till föremål för denna verksamhet. I den mån denna antireligiösa agitation har någon framgång, så nedriver den

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

de högsta värdena i människolivet och undergräver själva grunden för ett lyckligt liv för den enskilde och grunden för samhällets utveckling till bättre förhållanden. Jag måste därför vara intresserad av varje redlig strävan, som går ut på att den kristna tron och livsåskådningen må vinna i styrka och att de nedbrytande krafterna avlägsnas. Men jag måste också fråga mig, vilken är den bästa vägen att gå i detta hänseende, för att vinna detta mål, och då tror jag knappast, att den av motionären anvisade är lämplig. Jag tror i stället i likhet med vad som senast betonades av den näst föregående ärade talareren, att det gäller i första hand för alla kristna i detta land, alla som personligen bäras av en levande kristen tro, att inse vad som kräves och ytterligare stegra sina ansträngningar i det evangeliska arbetet. Och jag vill säga, att jag tror, att läget i religiöst hänseende i vårt land för närvarande är sådant, att det icke är någon anledning för oss att misströsta. Även andra, som utan att i regel positivt deltaga i det kristna arbetet ändock förstå och inse den kristna trons värde för samhället och i sitt hjärtas djup i mer eller mindre grad giva rum åt denna kristna tro, även dessa böra deltaga i det goda verket att söka rycka upp otrons ogräs och främja sanningens växt. Och då det gäller de andliga värden, varom här är fråga och vilka vi vilja värna, tror jag, att detta måste ske på övertygelsens väg och icke med lagbud och fiskaliska åtgärder. Därav följer också, att jag måste anse, att statsmakterna med de medel, som stå till deras förfogande i fiskaliskt avseende, knappast äro skickade att med framgång bekämpa fritänkeriet. Dessa medel kunna, som förut också i denna debatt påpekats, i stället medföra vissa faror och leda till en rakt motsatt verkan mot den man avser. Jag kan därför instämma i utskottets uttalande, där det heter: »Det missförhållande, som det här är fråga om, måste man nog söka att komma till rätta med efter mera positiva linjer. Det är först och sist fråga om en god kulturvård i vidsträcktaste bemärkelse av vårt folk och särskilt vår ungdom. I ett sådant kulturvårdande värv har en vidsynt kristendomsförkunnelse, ett upplyst skolväsende, en vederhäftig press och skiftande samhällliga välfärdsåtgärder en uppgift att fylla, som icke kan övertagas av rent fiskala åtgärder.»

Det, vill jag säga, är alltså detta, att jag just utifrån min egen ståndpunkt som kristen och som intresserad för de kristna livsvärdena, vilka jag sätter högst av alla, är minst sagt betänksam att gå de vägar, som motionärerna önska beträda för främjande av dessa värden.

Jag ville också säga ett par ord gent emot något som förekom i fru Gillner-Ringensons yttrande här för en stund sedan. Då hon talade om de kristna söndagsskolorna, gjorde hon sig enligt min mening skyldig till en oriktig framställning. Hon förmenade, att även denna verksamhet måhända behövde underkastas en viss kritisk tuktan, och hon talade i det sammanhanget något om en osund religiös propaganda. Jag har något litet erfarenhet personligen från arbetet på det nämnda området och har iakttagit en del, och jag vill tillbakavisa den kritik, som framkommit från den nämnda talarinnan, som obefogad. Någon religiös fanatism kan man icke, tror jag, i det sammanhanget tala om. Jag kan som exempel nämna, att numera finnes ju inom de religiösa samfunden, åtminstone är det fallet inom det frireligiösa samfund, som jag tillhör, särskilt utbildade och högt kvalificerade personer, som bl. a. hava till uppgift att bland resp. söndagsskollärarkåren verka för det sundaste och bästa undervisningssättet. Genom kurser och handledning på andra sätt söker man att få denna undervisning både i fråga om innehåll och framställningssätt att bliva i bästa mening sund och riktig. Dessa söndagsskolor, vilka fru Gillner-Ringenson, i viss mån, såvitt jag fattade henne rätt, kritiserade, utföra ett utomordentligt gott arbete, och de böra sålunda på allt vis

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
 stödjas som ett av de bästa medlen att motverka den antireligiösa propagandan just bland de åldersgrupper, vilka det här är fråga om.

Herr Nyblom nämnde i slutet av sitt anförande, att han ansåg, att den fråga vi här diskutera, borde upptagas till behandling i en samling av representanter från de olika kristna samfundet och kyrkorna. Jag tänkte då, att det kunde ju kanske vara en lämplig uppgift för den nyligen bildade ekumeniska föreningen att dryfta denna fråga. Kanske denna sammanslutning kan göra detta friare från åtskilliga synpunkter, som här inverka till skada för objektiviteten. Men utifrån denna synpunkt, som herr Nyblom framförde, tyckte jag, att han icke borde komma fram till det yrkande han gjorde, utan att han snarast hade bort i likhet med vad jag för min del vill göra, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Jag hoppas kammaren har överseende, om jag besvärar blott en kort minut med en replik till prosten Pehrsson, vilken jag anser mig skyldig göra.

Herr Pehrsson förmenade först, att jag citerat otillräckligt och därigenom felaktigt, då jag mot honom spelade ut Manfred Björkquist och därmed nära nog hela den ungyrkliga riktningen i vårt land. Därför skall jag be att än en gång få citera fullständigt, lika mycket som herr Pehrsson. Herr Björkquist säger: »Kyrkans direkta arbete torde främst böra gå ut på en lugn och vederhäftig upplysningsverksamhet, som fjärmade missförstånd och inriktade blicken på det i kristendomen väsentliga — — — Med lagstiftning når man på detta område icke det åsyftade målet. Att barnen skyddas för otillbörlig, förgiftande, hatfull propaganda är uppenbarligen från alla rimliga synpunkter påkallat.»

Den som läser detta stycke i dess sammanhang kan väl inte beskylla herr Björkquist för ett motsatt uttalande. Har han sagt i ena ögonblicket, att »med lagstiftning når man på detta område icke det åsyftade målet», står han naturligtvis fast vid detta. Att han sedan fortsätter och säger: »Att barnen skyddas för denna förgiftande, hatfulla propaganda är uppenbarligen från alla rimliga synpunkter påkallat» — därom äro vi ense, men detta kan väl inte vara detsamma som att herr Björkquist sagt, att detta barnskydd skall effektueras *genom lagstiftning*.

Både herr Carlström och många andra ha ansett — och detta med rätta — att det är på helt andra vägar, som barn uppenbarligen från alla rimliga synpunkter kunna påkalla ett skydd. Jag har alltså inte gjort mig skyldig till någon oriktig tolkning eller något felaktigt citat på den punkten.

Till slut, herr talman, är det ju alldeles uppenbart, att även jag är känslig för det starka sätt, varpå herr Pehrsson reagerade emot mina inledande ord. Han menade, att jag tillgripit invektiv, och att man gör så, då sakskaalen tryta. — Ja, herr talman, om i mitt anförande sakskaalen för ett avslagsyrkande på denna motion tryta, det överlämnar jag med lugn och tillförsikt åt både kammaren och allmänheten att bedöma. Jag vill emellertid säga herr Pehrsson, att han kanske missuppfattar en hel del. Först och främst: vad är ett invektiv? Det är, såvitt jag känner språkets valör, detsamma som att en människa insinuerar moraliskt eller sedligt bristfulla egenskaper hos en annan människa. Detta har jag inte med ett ord varken nu eller någonsin gjort gentemot den ärade talaren. Ty min lyckönskan till herr Pehrssons oberördhet betydde icke, att jag stämplade honom såsom oberörd inför dessa stackars barn, som skola på detta sätt förgiftas; om han uppfattat saken så och på den grund reagerade, kan jag förstå honom. Varken hans filantropiska läggning eller allmänmänskliga medkänsla med sådana barn, i synnerhet med dem, som falla offer för den

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)
antireligiösa propagandan, har jag ett ögonblick ifrågasatt, liksom inte heller att hans nit härvidlag är uppriktigt. Men vad jag ville ha sagt, är detta, att jag i mitt eget sinne känner mig upprörd inför allt detta och över att man kan på detta sätt ta upp sådana här problem utan att med ett enda ord, varken i motionen eller eljest vid behandlingen av frågan, erkänna att skulden, den djupaste skulden, är *vår*, och att det är *vi*, som genom våra misslyckanden i den religiösa och sociala kulturen är den djupaste orsaken till det elände, som människor ha att dragas med. Det är dessa hatfulla, förvildade, ja onaturliga människosjälar, som borde uppkalla en levande medömkan och en fråga, ej blott hur vi skola straffa dem, utan hur vi skola hjälpa *dem* in på bättre vägar. Men hela denna motion är kemiskt fri från sådana synpunkter. Man liksom bara slår ned och konstaterar detta missförhållande utan att med ett ord fråga: Varifrån härleder sig allt detta? Det är denna oberördhet inför vårt eget ansvar, som jag tillätit mig reagera emot.

Så vill jag även till slut, herr talman, säga, att det förvisso var med stor tvekan, som jag — efter flera års betänkande för övrigt — liksom tog upp herr Pehrssons betraktelsesätt och metoder till kritisk granskning. Men jag ångrar inte, att jag gjort detta. Jag kanske i detta sammanhang kan få säga herr Pehrsson, att det räcker inte med att man har ett nit, vars uppriktighet inte betvivlats. Jag anser — och jag vet, att jag inte är ensam om denna uppfattning, utan att kammarens flertal och kanske även flertalet inom den kyrka, vi båda tillhöra, också anse det — att det kan finnas former för herr Pehrssons nitälskan, när det gäller både moraliska och religiösa ting, som kanske äro mera välmående än de äro visa. Om det också är smärtsamt att behöva erinra om detta, gör jag det, inte för att på något sätt komma herr Pehrsson till livs utan av mänhet om den kyrka och de syften vi ändå gemensamt tjäna.

Herr Pehrsson i Göteborg: Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över att också herr Hallén nu givit oss Sigtunacitatet fullständigare. Från vår sida har talats om »åtgärder» i allmänhet för att skydda barnen, och i det nu anförda citatet har det talats om att det är »från alla rimliga synpunkter påkallat, att barnen skyddas för otillbörlig, förgiftande och hatfull propaganda». Detta yttrande ligger således fullt i linje med motionen. Jag är emellertid glad, att vi nu fingo citatet fullständigt.

Det är ju inte trevligt med personliga uppgörelser här, men herr Hallén sade, och det kan knappast misstydas: »Prosten blåddrar i strafflagen! Jag lyckönskar honom till en så absolut oberördhet!» Jag tror knappst, att man kan tolka detta på mer än ett sätt. För övrigt, herr talman, är väl knappast riksdagens andra kammare det forum, där herr Hallén skall föra talan emot mig angående min ställning inom den svenska kyrkan. Jag tror, att detta är ett något olämpligt sätt att gå tillväga, och jag skulle icke vilja följa honom efter i det hänseendet. Därför underlåter jag att inlåta mig därpå.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner, dels att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan, dels ock att kammaren måtte, med avslag å berörda hemställan, för sin del bifalla den vid utlåtan- det fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Pehrsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Ang. motarbetande av den antireligiösa propagandan m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, för sin del bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet ha va röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Herr *Petersson* i Lerbäcksbyn avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 181, angående inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 461, bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av medel, anvisade till anskaffning av stabiliseringsanordningar för flygplan;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Landskrona stad om försäljning av vissa markområden till staden m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för ordnande av viss förläggning för samvetsömma värnpliktiga; samt

nr 99, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar.

§ 8.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 21, rörande förslag till stadga om ersättnings utgående för riksdagsman-nauppgifternas fullgörande;

nr 22, rörande ersättande av ett från kyrkofonden utanordnat tilläggsförskott för nybyggnad å kyrkoherdebostället i Vallentuna församling;

nr 23, rörande efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott;

nr 24, rörande hyresersättning åt biskop;

nr 25, rörande lag om gäldande i visst fall ur kyrkofonden av pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa;

nr 26, rörande lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning;

nr 27, rörande förslag till lag om frikallelse, helt eller delvis, för vissa värnpliktiga från värnpliktens fullgörande under fredstid;

nr 28, rörande åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 30, rörande förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen;

nr 31, rörande förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 11 oktober 1912 (nr 275) om skogsvårdsavgift, m. m.;

nr 32, rörande lag om ändring i 8 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212);

nr 33, rörande förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 34, rörande lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1932 (nr 244) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet;

nr 35, rörande lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 30 juni 1913 (nr 120) om allmän pensionsförsäkring;

nr 36, rörande godkännande av en mellan Sverige och Portugal undertecknad konvention angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom;

nr 37, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritlöner för präster;

nr 38, rörande förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen;

nr 39, rörande ändrad lydelse av 22 kap. 11 § strafflagen; samt

nr 40, rörande väckt motion om utarbetande av nytt förslag till steriliseringslag.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser; och

nr 14, i anledning av väckta motioner angående sådan ändring i grundlag, att förtroendeämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt avlöningstillägg till lappfogden H. A. Cederberg;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av ett av landsfiskal förskingrat förskott;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från tullavgift för ett här i riket förolyekat tyskt luftfartyg; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lägenheten Kaunisvaara 3° i Pajala socken m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 218 med förslag till vissa tillägg till gällande tulltaxa, dels ock två motioner, avseende ändringar i tulltaxan;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vinstmedel hos Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet; och

nr 25, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till begränsning av införseln till riket av trävaror och ved;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 18, i anledning av dels fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till lagar om ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank och av ansvarighetslagen för ledamöter i styrelserna vid riksbankens avdelningskontor ävensom till vissa ändringar i bankoreglementet och i avlöningsstaten för riksbanken m. m. dels ock väckt motion om skrivelse i fråga om reducering bland annat av gällande arvodesbelopp för fullmäktige i riksbanken; och

nr 19, angående beräkning av den period, varunder semester må tilldelas befattningshavare m. fl. i riksbanken och i riksgäldskontoret;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt statsbidrag till kostnaderna för laga skifte i Karesuando kyrkby;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av taken å veterinärhögskolans byggnader;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågan om kontrollstationer för smör jämte en i ämnet väckt motion;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov i vissa fall med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdickningslånefond jämte i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 (nr 63) ävensom i ämnet väckt motion;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om upphävande av § 5 i stadgan den 8 juni 1917 (nr 474) angående hotell- och pensionatrörelse ävensom i ämnet väckt motion;

nr 41, i anledning av väckta motioner om kostnadsfri överlåtelse av äganderätten till en staten tillhörig, för uppförande av läkarbostad i Eds provinssiälkärdistrikt använd tomt; och

nr 42, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst dem frändömt markområde; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående användandet av postsparbankens medel.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Ekman</i>	under	4	dagar	fr. o. m.	den	23	mars,
» <i>Rosander</i>	»	5	»	»	»	20	»
» <i>Olson</i> i Göteborg	»	3	»	»	»	19	»
fru <i>Gillner-Ringenson</i>	»	2	»	»	»	20	»
herr <i>Andersson</i> i Munkaljungby	»	4	»	»	»	19	»
» <i>Landskog</i>	»	2	»	»	»	23	»
» <i>Holmgren</i>	»	2	»	»	»	23	»
» <i>Hansson</i> i Örebro	»	2	»	»	»	20	»
» förste vice talmannen <i>Bengtsson</i>	»	2	»	»	»	20	»
» <i>Molander</i>	»	3	»	»	»	19	»
» <i>Eklund</i>	»	2	»	»	»	20	»

herr *Hällgren*
» *Bergström*

under 3 dagar fr. o. m. den 19 mars och
» 7 » » » 20 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.32 på natten.

In fidem.
Per Cronvall.

Söndagen den 19 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Nils Persson, som den $\frac{9}{2}$ i år undergått operation å Kungl. Serafimerlasarettet, är under ytterligare 14 dagar i behov av vila.

Som intygas

Stockholm den $\frac{18}{3}$ 1933.

G. Söderlund,
leg. läkare, prof.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 460 av herr *Andersson* i Igelboda; och till jordbruksutskottet motionen nr 461 av herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.*

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13 och 14, statsutskottets utlåtanden nr 30—34, bevillningsutskottets betänkanden nr 23—25, bankoutskottets utlåtande och memorial nr 18 och 19, jordbruksutskottets utlåtanden nr 35—42 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 4.

Ordet lämnades nu till herr **andre vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att bevillningsutskottets betänkande nr 23 måtte uppföras först på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 24.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.6 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 20 mars.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Härmed intygas, att Olof Johansson avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i hemmet den $\frac{14}{3}$ 1933 kl. 11.08 e. m., och var den avlidne f. $\frac{15}{11}$ 67; samhällsställning: byggmästare, riksdagsman; bostad: Ovanåkers socken, d:o förs., Edsbyns samhälle; Norredsbyn nr 12.

Huvuddödsorsak: Nomenkl. N:o 1120. Influenza c. ægrotatione pulmonis; bidragande dödsorsaker: Diabetes mellitus (nr 2360). Bronchopneumonia acuta (nr 3520). Insufficiencia cordis (nr 3070).

Norredsbyn den $\frac{19}{3}$ 1933.

C. Cederlund,
provinsialläkare.

På hemställan av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den efter herr Johansson i Edsbyn inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 221, angående vissa åtgärder till stöd åt hantverket;

nr 228, angående godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbeteckningar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925; och

nr 222, angående försäljning av mark från Borgholms kungsladugård i Kalmar län.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 218 med förslag till vissa tillägg till gällande tulltaxa, dels ock två motioner, avseende ändringar i tulltaxan. *Ang. vissa tilläggstullar.*

I en den 17 mars 1933 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 218, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels besluta såsom tillägg till gällande tulltaxa,

att vid införsel från utlandet av varor av följande slag skulle utöver tull, som stadgades i tulltaxan, utgå tilläggstull på sätt nedan sägs:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
ur 268	600	Tvättpulver, ej särskilt nämnda, innehållande fett, olja, harts, vax, tvål eller såpa men utan inblandning av dextrin eller stärkelse E	15: —
		Kläder och andra sömnadsarbeten, ej särskilt nämnda: — — — — — andra slag: — — — — — av yllevävnad:	
605	1168	försedda med broderier, spetsar, foder, uppslag eller annan besättning, vari silke ingår, eller eljest till en mindre del bestående av vara, i vilken silke ingår . . . E	150 % av tullen å den spånadsvara, av vilken artiklarna framstälts.
606	1169	försedda med broderier eller spetsar, vari silke icke ingår E	
634	1206	Paraplyer och parasoller: av spånadsvara, innehållande silke . 1 st.	1: 50
635	1207	andra slag 1 st.	—: 75
		Byggnads-, möbel-, hushålls- och renhållningsgjutgods, ej särskilt nämnt, samt delar därtill: — — — — — andra slag:	
736	1348	emaljerade, förnicklade eller förtenta N — — — — —	7: —

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
960	1695—1700	Metallbearbetningsmaskiner, ej särskilt nämnda, vägande per stycke: högst 10 000 kg 100 kr.	5:—
1116	2044	Etnier, med eller utan tillbehör, samt askar, attrapper, dosor och fodral, ej särskilt nämnda: av läder, skinn eller spånadsvara; ävensom av andra ämnen i förening med agat, bärnsten, elfenben, förgylld, försilvrad eller platinerad metall, prydnadsfjädrar, pärlemor, skinn, sköldpadd, snäckor, spetsar eller med spånadsvara, vari ingår silke eller finare metalltråd:	
1117	2045	utvändigt klädda med eller bestående av spånadsvara, vari ingår silke eller finare metalltråd, eller klädda med prydnadsfjädrar . . E	1 000:—
1118	2046	invändigt klädda med spånadsvara, vari ingår silke eller finare metalltråd E	600:—
1119	2047	andra E andra slag: etnuer med tillbehör E	270:— 150:—
1121	2049	Väskor, vägande per stycke högst 0.5 kg, och necessärer, med eller utan inredning eller tillbehör, samt portföljer, plånböcker och portmonnäer: utvändigt klädda med eller bestående av spånadsvara, vari ingår silke eller finare metalltråd, eller klädda med prydnadsfjädrar E	1 000:—
1122	2050	invändigt klädda med spånadsvara, vari ingår silke eller finare metalltråd . E	600:—

samt att, där enligt anmärkningar till följande tulltaxenummer nämligen 941—943 (stat. nr 1664—1666), 947—948 (stat. nr 1670—1671), 950—953 (stat. nr 1675—1682), 954 (stat. nr 1683), 955—958 (stat. nr 1684—1693), 964—966 (stat. nr 1709—1715), 967 (stat. nr 1716), 974—977 (stat. nr 1733—1747), 985—990 (stat. nr 1758—1763), 991—992 (stat. nr 1764—1765), 993—994 (stat. nr 1766—1767) och 997—1000 (stat. nr 1807—1814),

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

tullen i varje fall skulle motsvara minst 5 procent av varans värde, tullen i stället skulle i varje fall motsvara minst 15 procent av samma värde;

dels ock förklara, att de i det föregående omförmälda tilläggen och ändringarna skulle träda i kraft å dag, som Kungl. Maj:t bestämde.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom motionstiden vid riksdagens början väckta motioner, nämligen II:206 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* och II:203 av herr *Nylander*, båda motionerna avseende önskemål, som vid bifall till propositionen komme att bliva i viss mån tillgodosedda.

Utskottet hemställde

- 1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 218; samt
- 2) att motionerna II:203 och 206 måtte anses besvarade genom vad utskottet under punkten 1) hemställt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är ju ett enhälligt utskott, som står bakom regeringens förslag i denna fråga. I detta bevillningsutskott finna vi även en hel rad gamla s. k. frihandelsvänner, bl. a. Fabian Månsson, som för kort tid sedan förklarade, att det var nödvändigt att taga upp kampen mot tullarna på nytt. Jag betvivlar icke alls, att bevillningsutskottets yrkande också kommer att bli riksdagens beslut, men jag har ändå ansett mig tvungen att yttra några ord i anledning av förslaget.

Själva förslaget bygger principiellt på den tanken, att Sverige skall mota den tyska handelspolitiken med ungefär samma medel, som Tyskland begagnat sig av. Det innebär, att Sverige trampar på i samma protektionistiska fotspar, som man mer än en gång brännmärkt andra länder för att göra. Det betyder — och det är framför allt därför jag anser mig tvungen att säga några ord — ökade bördor för de arbetande massorna i stad och på land genom de prisfördyringar, som ovillkorligen bli följden av de höjda tullarna. Denna aktiva handelspolitik, som regeringen nu träder in för, står i skriande motsättning till det program regeringen eller rättare sagt regeringens parti framträdde med inför väljarna. Jag påminner om att i det valmanifest, som socialdemokratiska partiet släppte ut före valet i höstas, hette det i det avsnitt, där man vände sig mot tullgalenskaperna och de våldsamma rustningarna: »Motsättningarna mellan folken skärpa krisen. Avspärrningspolitiken, som lett till den internationella handels avstannande, ökar alla länders svårigheter. Bakom de höga tullmurarna växer endast armodet. De våldsamma rustningarna trycka ned alla folk.» I detta valmanifest uttalade man sig alltså mot den s. k. aktiva handelspolitik, som består däri, att de olika länderna genom höga tullmurar avgränsa sin handel. Innebörden av en sådan politik, detta att man faktiskt ställer frågan om handelsförbindelserna som en fråga om byte vara mot vara, karakteriserar också enligt min mening ganska tydligt, huru skärpt krisen är och vilka svårigheter resp. stater ha. Jag betvivlar icke alls, att det är svårigheter för den svenska kapitalismen, som orsakat regeringens proposition. Jag betvivlar icke alls, att bakom propositionen står en mycket enig borgerlig opinion, som anser, att dessa åtgärder äro i dess intresse. Men jag är å andra sidan ganska övertygad om, att hos de arbetande massorna kommer man icke att finna mycken resonans för en sådan politik.

Jag läste härom dagen i en tidning, att den nuvarande tyske inrikesmini-

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

stern Göring yttrat, att om han såg danskt smör på en tysk familjs bord, måste han säga, att en sådan familj bestode av landsförrädare. Den avspärrningspolitik man här går in för att genomföra leder till precis samma konsekvenser som den nuvarande tyska regeringens politik i tullfrågan medfört. Det är icke det första steget, det är icke det andra, utan det är det tredje steget, som den nuvarande regeringen tar på den vägen, och det är ganska uppenbart, att varje steg på en sådan väg tvingar fram ytterligare steg. Jag är för min del ganska övertygad om att om man räknar med att genom dessa åtgärder skapa ökade möjligheter till sysselsättning för våra svenska arbetare, så räknar man fel. Jag tror i stället, att det manifest jag nyss citerade bedömer frågan bättre, när det uttalar, att ökade tullmurar i stället för att bereda ökade möjligheter till arbete förorsaka skärpta svårigheter och bringa andra länder att vidtaga motåtgärder. Valet innebar enligt regeringspressen en seger för frihandelspolitiken, och denna seger illustreras snart sagt varje vecka av åtgärder och förslag, som göra allt tal om frihandelspolitik till ett dåligt skämt och som faktiskt innebära, att riksdagen godtager högerns gamla politik, högerns gamla synpunkter i tullfrågan. När vi vända oss mot regeringens förslag, göra vi det icke därför — det vill jag understryka — att vi i princip äro frihandlare. Vi vända oss mot det därför att de tullförhöjningar, som regeringen föreslå, i största utsträckning just komma att lägga bördorna på de fattigaste i samhället, på de arbetande massorna, i det de fördyra de produkter dessa behöva för sitt uppehälle. Vi vända oss mot förslaget därför att vi äro fast övertygade om att dessa åtgärder innebära en uppmaning till andra länder eller rättare sagt en provokation gentemot andra länder att vidtaga liknande åtgärder. Det betyder skärpta handelspolitiska förhållanden, skärpta motsättningar mellan Sverige och andra länder. Vi anse, att den svenska arbetarklassen icke har något intresse av en sådan politik och att den därför måste bekämpas. Slutligen kunna vi icke acceptera denna linje därför att den innebär, att massorna hetsas upp, att massorna ledas in på nationalistiska tankebanor, tankebanor, som man givit uttryck åt icke minst i s. k. arbetarpress under de senaste dagarna, där man öppet propagerat evangeliet »vara mot vara», där man öppet uttalat sig för en aktiv, imperialistisk handelspolitik såsom enda möjligheten för att den svenska arbetarklassen skall få arbete. Det är den tyska regeringens fascistiska politik man skapar förutsättningar för, i det man uppmanar en nationalistisk stämning bland de svenska arbetarmassorna och inbillar dem, att de ha intresse av en sådan handelspolitik.

Med denna motivering yrkar jag, herr talman, avslag på regeringens proposition och bevillningsutskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det finns icke någon större anledning att på grund av herr Hagbergs anförande taga upp en diskussion i frågan. Var och en förstår att vad som från hans sida framförts endast ingår i den kommunistiska taktiken. Det är icke för att vinna ett visst syfte i handelspolitiken, som denna kritik föres, utan den sker i den förhoppningen, att man därigenom skall vinna vissa politiska framgångar ute i landet.

Det kan emellertid ändå finnas skäl att betona, att regeringen i bifallet till föreliggande proposition icke ser något avgörande beträffande principerna för den svenska handelspolitiken. Det har av handelsministern i hans anförande till statsrådsprotokollet uttryckligen betonats, att detta förslag icke innebär något övergivande av den gamla meningen, att för förhållandet mellan nationerna och för utvecklingen av välståndet är det nyttigast, om man

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

kan undvika avspärrningsåtgärder. Förslaget står heller icke i strid med den mening, som förfäktades i det socialdemokratiska valmanifestet, att vägen till normala förhållanden måste gå fram över tullmurarna, måste leda dit hän, att avspärrningen mellan nationerna upphör. När regeringen framlagt föreliggande förslag är det icke, såsom den föregående talaren ville antyda, ett initiativ till någon kamp med ett annat land. I fråga om vårt förhållande till Tyskland liksom till andra länder eftersträvar regeringen att få till stånd avtal, som möjliggöra ett så fritt varuutbyte som möjligt. Man har emellertid icke lyckats uppnå en överenskommelse med Tyskland, och när det traktatlösa tillståndet inträdde, har från Tysklands sida vidtagits sådana tullförhöjningar, som avsevärt skulle försämra det läge, som rådde så länge traktaten gällde. Det förslag, som regeringen framlagt, är ingenting annat än en försvarsåtgärd. Det är som sådan en mycket moderat åtgärd, och det finns ingen anledning att antaga, att förslaget skulle kunna tagas till utgångspunkt för åtgärder mot oss från något annat lands sida. Jag vill gärna uttala den förhoppningen, att det i stället skall verka dithän, att det öppnar nya möjligheter till förhandlingar och uppgörelser, så att man kan få mera reglerade och goda förhållanden i detta avseende.

Herr Hagberg talade här om arbetarmassorna, och jag skulle gärna vilja ställa den frågan till honom, om han verkligen tror, att de svenska arbetarna skulle anse det vara en riktig politik att Sverige skulle utan några skyddsåtgärder för vårt svenska arbete bara finna sig i alla de åtgärder, som andra länder vidtaga för att försvåra möjligheterna till avsättning av de produkter, som tillverkas av svenska arbetare. Jag skulle snarare tro, att arbetarna i denna punkt dela den uppfattningen, att även om det är önskvärt, att ett fritt och obundet utbyte mellan länderna äger rum, ett enskilt land icke kan underlåta att i den tid vi leva i och med de metoder andra länder använda också vidtaga nödvändiga skyddsåtgärder.

Herr Nylander: Herr talman! Då den förste talaren yrkade avslag å bevillningsutskottets här föreliggande betänkande, ber jag att med hänvisning till utskottets enhälliga utlåtande få yrka bifall till detsamma.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag skall endast avge någon replik med anledning av vad statsministern framhöll. Statsministern ansåg det icke vara stora skäl i att taga hänsyn till våra synpunkter, då vårt syfte närmast var att göra politik av frågan. Ja, visst göra vi politik, men det är en politik, som är den svenska arbetarklassens gamla politik. Det är dess gamla politiska inställning vi företräda gentemot regeringen, som lämnat den.

Herr statsministern framhöll också, att det var hans mening, att det vore nyttigast, om man kunde förhindra avspärrningsåtgärder, men att läget vore sådant, att detta icke vore möjligt. Ja, det argumentet är ju högerns gamla argument. När socialdemokratien tidigare uppträtt mot högerns förslag om tullförhöjningar och avspärrningsåtgärder, har socialdemokratien mötts av det argumentet från högerns sida. Vad skola vi göra, har man sagt, när vi leva under nuvarande förhållanden; vi kunna icke göra oss själva vapenlösa och värnlösa, utan vi måste väl betala med samma mynt och vidtaga samma åtgärder som andra länder vidtagit gentemot oss.

Herr statsministern menar, att åtgärden icke kan uppfattas såsom en kamp mot ett annat land. Jag såg i tidningen Socialdemokraten ett försök att klara av saken med att hänvisa till att förslaget icke bara riktar sig mot den tyska handeln utan även mot andra länders införsel av varor. Man tar detta som bevis för att det icke alls är att anse såsom en kampåtgärd mot ett annat

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

land. Enligt min uppfattning är det en ganska underlig logik i detta. Är det så, att statsministern delar den uppfattning tidningen Socialdemokraten givit uttryck åt, innebär det väl, att han också anser, att för den händelse man vidtager kampåtgärder mot alla länder, äro åtgärderna icke att betrakta som kampåtgärder, och att det bara är när de rikta sig mot något särskilt land, som de måste anses som sådana. En sådan logik kan åtminstone icke jag förstå.

Sedan desavuerade statsministern vad han sagt tidigare i sitt anförande, i det han förklarade, att det i alla fall är en försvarsåtgärd, ehuru en försvarsåtgärd av moderat slag. Detta återkallar i mitt minne de gamla argumenten 1914—1918 från de olika krigförande länderna, som samtliga förklarade, att de vidtogo försvarsåtgärder och förde försvarskrig. Jag vill icke tvista om graden och diskutera, huruvida försvarsåtgärderna eller anfallsåtgärderna äro av moderat slag eller om de äro mycket aggressiva. Jag vill bara konstatera, att själva inställningen är den, att det är fråga om en kampåtgärd, låt vara en kamp till försvar men dock en kamp mot andra länder. Vad blir följden av sådana kampåtgärder? Ja, i det socialdemokratiska valmanifestet pekar man på huru det ena landets aggressiva handelspolitiska åtgärder lett till motsvarande aggressiva handelspolitiska åtgärder från andra länders sida. Jag delar för min del icke statsministerns uppfattning, då han uttalar, att man icke kan befara, att åtgärderna skola medföra sådana konsekvenser, att Sveriges förhållande till andra länder kommer att bli spänt. Statsministern hoppas snarare, att därigenom skola öppnas nya möjligheter för ökade handelsförbindelser mellan Sverige och andra länder. Redan däri ligger en förklaring om den aggressiva karaktären i regeringens förslag, i det man i och med detta förslag tror sig kunna bryta en viss politik, som ett annat land fört mot Sverige. Det bestyrker bara vad jag här sagt, att åtgärden är att betrakta som en kampåtgärd. Om det sedan är en försvarsåtgärd eller en anfallsåtgärd, därom kan man tvista; jag tror icke det är så nödvändigt att klara upp den frågan.

Till slut frågade statsministern, om jag trodde, att de svenska arbetarna ha den uppfattningen, att vi bara böra lägga armarna i kors och låta andra länder avspärra sin handel med oss med resultat att de svenska arbetarna bli utan arbete. Den frågan är icke berättigad enligt min mening, åtminstone icke med hänsyn till socialdemokratiens tidigare ståndpunkt, som innebar, att dylika åtgärder, i stället för att leda till en ökad produktiv verksamhet medför motsatsen, endast medför att motsättningarna mellan de olika staterna skärpas. Det är den gamla ståndpunkten, som socialdemokraterna gävo uttryck åt så sent som i samband med valrörelsen. Om man fortfarande accepterar denna ståndpunkt, vilket ju statsministern gör, kan jag icke förstå, hur man kan på det sätt som statsministern gjorde, ställa frågan, om de svenska arbetarna godkänna en politik, som leder till att de bli arbetslösa. Statsministern tryckte i det sammanhanget just på vad jag anförde som ett argument mot denna politik, nämligen den nationalism, som härigenom uppammas inom den svenska arbetarklassen, en nationalism, vars resultat händelserna i Tyskland ge ett utomordentligt belägg på.

Herr Kilbom: Herr talman! Vi ha tidigare haft tillfälle att i denna kamrere deklarerat vår ståndpunkt i hithörande frågor. Att vi icke rösta mot det föreliggande förslaget innebär intet ståndpunktstagande för eller mot frihandel resp. tullsystem. Vår uppfattning i detta avseende är densamma som den alltid varit.

I viss omfattning vilja vi emellertid i vårt ståndpunktstagande i dag inläg-

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

ga en protest mot den politik, som föres av regeringen i det land, från vilket detta förslag framkallats. Ty det har framkallats. Vi finna det alldeles särskilt angeläget att sedan nu debatten tagits upp från det håll som skett betona, att vi icke vilja medverka till ett understödjande av Hitlerpolitiken. Ett avslagsyrkande på här föreliggande förslag är nämligen objektivt taget ingenting annat än det klaraste understödjande av den Hitler-Hugenbergska politiken. Jag överlämnar åt andra att göra det.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag vill göra ytterligare ett par påpekanden.

Herr Hagberg i Luleå framhöll, att det var ganska likgiltigt, huruvida det var fråga om ett anfall eller ett försvar, och han hänvisade till att man alltid vid anfallskrig tvistar om, vem som är den anfallande. I detta fall kan ju inte råda någon tvekan om karaktären hos den åtgärd, som regeringen föreslagit riksdagen. Det har icke från Sveriges sida vidtagits någon åtgärd av ifrågavarande slag utan att denna har varit direkt motiverad av åtgärder, som redan vidtagits från annat håll.

Jag kan också tillägga ett par ord om vad man sade vid valen. Jag skulle kunna hänvisa herr Hagberg till praktiskt taget vilket som helst av de tal, som jag höll under valrörelsen. Denna fråga var så pass aktuell, att man knappast kunde undgå att behandla den vid varje tillfälle. Om herr Hagberg söker upp ett referat skall han finna, att jag mycket energiskt hävdade, att den politik, som kan leda till välstånd, är den, som innebär ett brytande av avspärrningsåtgärderna, men att jag också ständigt har betonat, att i nuvarande situation kan det bli nödvändigt att vidtaga åtgärder, som man eljest icke skulle ha förordat. Detsamma sades av de socialdemokratiska reservanterna inom bevillningsutskottet i fjol. Man var där blott tveksam om, vilken form, som skulle väljas för skyddsåtgärderna.

Det är ett fundamentalt fel i herr Hagbergs resonemang. Han talar, som om vi levde under relativt normala förhållanden. Han vill inte observera, att vi leva under högst onormala förhållanden, där det kan bli nödvändigt att vidtaga åtgärder, som under normala förhållanden icke skulle vara försvarliga.

Herr **Lindman**: Herr talman! Det var ganska intressant att nu kunna konstatera, att man från sillénkommunistiskt håll går emot detta förslag. Det kunna vi konstatera, och vi skola komma ihåg, att de göra det. Herr Kilbom bibehåller sin gamla ståndpunkt, men han går icke emot förslaget, och han anser detta vara särskilt lämpligt på grund av den regering, som man nu har i Tyskland. Jag skall naturligtvis inte gå in på den saken. Jag vill blott erinra herr Kilbom om, att det inte är den nuvarande tyska regeringen, som sagt upp handelstraktaten. Den uppsades ju redan i somras, och den uppsades från tysk sida, icke från svensk.

Vi veta mycket väl, att den gamla traktaten, som vi hade, undergick vissa förändringar år 1930, och det fanns partier här i riksdagen, som starkt gingo emot att traktaten skulle få det utseende, som den då fick. Men lika fullt uppsades den, inte från svensk sida utan från tysk.

Herr Hagberg har nu anmält sitt missnöje med detta förslag. Jag har ju egentligen inte någon anledning att befatta mig med vad han uttalade gentemot det socialdemokratiska partiet. Det har blivit bemött av hans excellens herr statsministern, och det vore ett upprepande, om jag skulle ingå på denna sak. Jag måste emellertid till denne kommunistiske representant av sillénpartiet säga, att hans inställning till detta icke är sådan, att den kan godta-

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

gas, skulle jag tro, av någon mera i kammaren än av hans kollega och honom själv. Det är ju inte, herr talman, fråga om tull eller frihandel i vanlig mening. Det är inte det, vi diskutera. Tvärt om, vi ha kommit alldeles bort från diskussionen om skydd för vissa industrier, för vissa näringsgrenar, genom en avvägning av tullskyddet. Vi ha haft en tullkommitté, som suttit i flera år och som gått igenom den ena näringsgrenen efter den andra och undersökt, om den skulle behöva ett ökat skydd med fem eller tio procent eller om den skulle tåla vid en nedsättning på några procent o. s. v. Allt detta är ju övergivet i detta ögonblick. Här är det ju inte fråga om den saken längre, utan här gäller det att vidtaga åtgärder mot ett land, som redan har vidtagit åtgärder mot oss. Därför förfaller det yttrande, som herr Hagberg hade i början av sitt anförande, då han sade, att det var den svenska kapitalismens kris, som orsakat denna avspärrningspolitik. Det uttalandet faller platt till marken. Det är inte den svenska kapitalismen, det svenska samhället, den svenska regeringen eller den svenska riksdagen, som orsakat detta. Det är ett främmande land, som vidtagit åtgärder mot svenskt näringsliv, beträffande en del varor, så att vi inte kunna sälja dem till detta land. Det är ingenting annat, som vi här göra, än att vi försöka i någon mån skydda oss genom att vidtaga motåtgärder.

När herr Hagberg talar om, att han inte bryr sig om, om det är till försvar eller anfall, han kallar det för kampåtgärder i alla fall, så vill jag säga, att det är ingalunda likgiltigt. Det är ingalunda likgiltigt i det handelspolitiska utbytet, vem som är angripare eller försvarare, lika litet som det är likgiltigt i ett krig. Här är en åtgärd, som man vidtager för att skydda sig själv, och om vi genom dessa åtgärder, som regeringen föreslår, kunna hindra importen från ett annat land, som vidtagit för oss mycket misshagliga och handelspolitiskt beklagliga åtgärder, och skapa någon ersättning för den arbetsförlust, som vi på grund härav åsamkats, genom att med hjälp av dessa tullförhöjningar i stället skapa annat arbete, tycker jag, att även en sillénkommunist borde kunna vara med på ett förslag sådant som detta.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Det är bra litet lönt att försöka övertyga herrarna Hagberg i Luleå och Brädefors med några sakskäl. Det är ju uppenbarligen som att kosta krut på kråkor.

Var och en tänkande och normal människa vet ju och inser, att den åtgärd, som här är föreslagen, är en tvingande nödvändighet för oss.

Herr Hagberg talade i sitt första anförande om att vi skulle genom att antaga dylika förslag orsaka ökade bördor för arbetarna i detta land. Ja, herrar Hagberg och Brädefors behöva naturligtvis inte bekymra sig om eller taga någon hänsyn till, om arbetarna här i landet ha något arbete och något att leva av, och detta är precis i stil med sillénkommunisternas verksamhet i övrigt. Det bjuds väl knappast ett arbetstillfälle, större eller mindre, uppe i våra bygder, där inte dessa herrar äro framme och försöka sabotera bort det genom strejker och blockader och allehanda otyg, och detta är som sagt i stil med deras övriga verksamhet. Ställ in, lägg ner, det är deras lösen, för att vi fortast möjligt skola komma i det ekonomiska tillstånd, där de tro sig ha luft under vingarna för att omvälva detta samhälle. Sådant är deras inställning.

Herr Hagberg säger, att ett sådant här förslag har inte resonans bland arbetarna. Jo, herr Hagberg, hos varje förnuftig människa, han må vara arbetare eller vad annat som helst, har en dylik skyddsåtgärd resonans, men naturligtvis inte hos dem, som låtit sig fostras av och lyssna till de toner, som utgå från sillénkommunisterna i Norrbotten.

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

Han talade vidare om att massorna skulle hetsas upp av ett sådant här förslag. Dessa herrar göra allt vad de kunna för att hetsa upp massorna, men aldrig har jag hört talas om, att när en förnuftig och nödvändig åtgärd vidtages, massorna skola därav upphetsas.

Jag skall som sagt inte gå in på några sakskaäl, ty det är, som jag förut nämnde, inte lönt. Jag har endast velat påpeka och understryka, vad dessa herrar sträva efter.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall breda tystnadens slöja över vad den siste ärade talaren sagt, ty jag lär aldrig kunna övertyga honom om det berättigade i att arbetarna strejka, även om jag försöker det, för att försvara sin levnadsstandard. Jag tror också, att det kan vara tillräckligt att hänvisa till att arbetarna strejkade här i landet långt innan vi fingo ett kommunistiskt parti här.

Emellertid vill jag med några ord bemöta herr statsministern. Han framhöll, att vi nu leva under synnerligen onormala förhållanden, och det vill jag gärna understryka. Förhållandena äro så onormala som de gärna kunna bli, åtminstone om man jämför dem med hur det var för fyra, fem år sedan. Där emot anser jag i och för sig inte, att krisen är ett direkt onormalt förhållande för kapitalismen. Jag accepterar emellertid gärna herr statsministerns förklaring, att förhållandena äro onormala, men, frågar jag, voro inte förhållandena onormala även för ett halvt år sedan? Vi hade även då kris. Vi hade kris även i höstas, liksom vi hade det för längre tid tillbaka. I höstas sade i alla fall socialdemokratien — märk, det var under onormala förhållanden — att den »kräver en aktiv svensk politik utåt för att bryta ned de ödesdigra skiljemurarna mellan folken och göra ett slut på de nuvarande militära rustningarna. Socialdemokratien bekämpar med all kraft högerpartiernas strävan att draga in även vårt land i tullgalenskapens virvlar och fullföljer våra krav på en minskning av vårt lands militära anstalter till nedrustning.»

Detta sade man för knappt ett halvt år sedan, och jag kan för min del inte anse, att det är mindre berättigat att sätta epitetet onormala förhållanden då än det är i dag. I dag liksom då var det onormala förhållanden, men då skrev socialdemokratien på det sätt, som jag här framhållit. Då ansåg man alltså, att en frihandelspolitik var den enda möjliga politiken mot de onormala förhållanden, som uppstått genom krisen.

Herr Lindman ansåg inte för sin del, att man kunde göra krisen ansvarig för den tullpolitik, som nu föres. Ja, det beror ju alldeles på, hur man vill fatta saken. Jag för min del kan inte finna något annat än att krisen varit den direkta anledningen till den protektionistiska våg, som sköljer över världen. Jag vill göra herr Lindman uppmärksam på att det är inte bara Sverige, som är inne på den protektionistiska politikens banor. Jag tror nog, man kan säga, att Sverige där ligger en liten smula efter. Men varför går nu Sverige in för denna linje? Jo, säger man, på grund av andra länders politik, och om de andra ländernas handelspolitik orsakats av krisen — och det har den gjort i mycket stor utsträckning — blir ju konsekvensen den, att även Sveriges politik föres på grund av krisen.

Herr Lindman anser vidare för sin del, att det inte är likgiltigt, om åtgärder företagas till försvar eller till anfall. Jag skulle för min del gott kunna erkänna, att det är en viss skillnad mellan att försvara sig och att anfalla, och det är klart, att den, som försvarar sig, har man alltid sympatierna för, men det är frågan om, i vilkens intresse detta försvar sker. Enligt min mening är inte detta försvar i arbetarklassens intresse, ty det betyder ökade bördor

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

på de arbetande. Det betyder, att de få dyrare betala de produkter, som de behöva, och därför är det inte ett försvar i arbetarnas intresse utan ett försvar i kapitalismens intresse. På den grund kan jag inte acceptera den motivering, som herr Lindman gav för frågan.

Sedan vill jag också göra kammaren uppmärksam på att herr Lindman anförde, att det var mot ett land, mot Tyskland, som dessa åtgärder riktades. Jag fann också, att min gamle vän herr Kilbom fann det vara ett naturligt skäl för att tillstyrka regeringens förslag. Han fann, att det riktades emot det av Hitler styrda Tyskland, och alldenstund detta är fallet, kunde han för sin del helt godkänna det, d. v. s. herr Kilbom är med på krigiska åtgärder, när det gäller ett sådant land som Tyskland. Det är ju enda innebörden i hans förklaring i detta fall. Han kanske kommer att säga, att det är inte lika med krigiska åtgärder, och det är det naturligtvis inte omedelbart, men det är alltid det, som signalerar en hårdare kamp än skärpt handelspolitisk kamp mellan de olika staterna. Det var ju så före världskriget 1914—1918, att detta världskrigs preludium egentligen var en skärpt protektionistisk kamp mellan de olika staterna. Jag tror emellertid inte alls, att detta är herr Kilboms verkliga motivering. Jag hittade nämligen en ledare i Folkets Dagblad för i lördags, däri herr Kilbom bland annat behandlar kaffemonopolet. Han säger där: »Avgörande är emellertid i detta sammanhang icke, huruvida förslaget medför större eller mindre nackdelar för herrar importörer. Avgörande är, att det syftar till utnyttjande av landets utrikeshandel, så att ökade arbetstillfällen skapas.» Han propagerar i denna ledare faktiskt för en slags naturhushållning, och han gör det med den motiveringen, att detta skulle ge ökade arbetstillfällen för svenska arbetare. När herr Lindman och statsministern här kommer upp och säger, att detta förslag syftar till att giva ökade arbetstillfällen åt svenska arbetare, så tror jag, att jag riktigt avslöjar herr Kilboms verkliga motiv, när jag säger, att också han tror, att det ger ökade arbetstillfällen åt svenska arbetare och därför godkänner regeringens proposition. Men han är så pass slipad politiker, förstås, att han vill försöka inbilla Sveriges arbetare, att det är därför att denna åtgärd riktar sig mot Tyskland, som han för sin del accepterar den. Jag vill icke alls påstå, att denna åtgärd bara riktar sig direkt mot Tyskland, men jag vill säga, att om vederbörande tror, att den skall förändra Tysklands handelspolitik, så tror jag, att de räkna ganska fel. Tyskland, som får bära det formella ansvaret för regeringens åtgärd, borde ju i varje fall, om man där överhuvud taget tar intryck av något, fästa avseende vid den omständigheten, att det landet ju säljer mycket mera till Sverige än vad det köper härifrån. Tyskland borde från dessa utgångspunkter ha all anledning att gentemot Sverige föra en så försiktig handelspolitik som möjligt. Det kan man åtminstone tycka, men Tyskland gör i stället motsatsen, och det visar enligt mitt förmenande, att om man tror sig kunna uppfostra Hitler och Tyskland med sådana åtgärder, då räknar man som sagt fel. Jag tror icke heller, att vederbörande i regeringen räkna med en sådan konsekvens, utan denna åtgärd ingår nog, enligt min mening, som ett led i en handelspolitisk orientering, som redan började, när prinsen av Wales var här i landet för en tid sedan.

Jag vill därför understryka, att om det varit regringens avsikt att mot Tyskland vidtaga åtgärder, som avse att demonstrera Sveriges avsky för den regim, som råder där, då ligger saken annorlunda, men jag är för min del fullt och fast övertygad om att detta icke varit meningen. Och även om så skulle varit fallet, så anser jag icke alls, att dessa åtgärder, som regeringen här föreslår, äro acceptabla ur arbetarklassens synpunkt, och därför måste man träda upp mot desamma.

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag vill gärna verifiera vad herr Lindman sade, nämligen att det icke är den nu sittande regeringen i Tyskland, som sagt upp handelstraktaten. Men herr Lindman vet mycket väl, att en dylik förklaring på sin höjd innehåller en fjärdedel av sanningen. Försättningen på tyskarnas uppsägande av handelsavtalet, nämligen höjande av tullen å en rad varor, detta är nått opp den nu sittande tyska regeringens verk. Det skall därför icke glömmas bort, att de åtgärder, som *framkallat* — jag är angelägen att ännu en gång understryka ordet framkallat — de här föreliggande förslagen till svenska åtgärder, det har, observera detta, genomförts av den *nu* sittande tyska regeringen.

Alltjämt förklara vi för vårt vidkommande — vi nöja oss med att tala för vår egen räkning — att vi inlägga i vårt ståndpunktstagande i dag en protest mot det nuvarande systemet i Tyskland, och jag är övertygad om, herr Hagberg, att vi i det fallet tala t. o. m. å herr Hagbergs valmäns vägnar, vilket han icke gör.

Jag förstår för övrigt inte de pacifistiska tongångar, som hastigt och lustigt blivit herr Hagbergs egendom. Han är i upprepade vändningar synnerligen angelägen om att taga avstånd från *försvarstanken*. Jag ber att få säga, att *principiellt* kan varken jag eller mina partikamrater ansluta oss till något dylikt. Då herr Hagberg talade om »krig mot fascismen», och undrar, huruvida herr Kilbom och hans partikamrater skulle vilja vara med om något sådant, så skall jag därpå svara, att Kilbom och hans partivänner anse det vara en självklar sak, att *arbetarklassen* skall bekämpa fascismen och dess metoder.

Herr Hagberg försöker genom någon sorts förklaring eller citat ur en artikel i Folkets Dagblad Politiken i lördags angående kaffehistorien, få fram den slutsatsen, att vi skulle anse, att det nu föreliggande förslaget innebär ökade arbetsmöjligheter. Det finnes ingen siffersammanställning i förslaget om vad det kommer att medföra i form av minskad import eller hur stort belopp importen av de varor det här gäller, representerar för Sveriges handelsbalans. Det veta vi således inte, men vi veta, och *därom* rörde sig F. D:s artikel, att kaffeimporten från Brasilien och de andra kaffeproducerande ländernas vidkommande rör sig om flera tiotal miljoner kronor årligen. Brasilien köper från Sverige för endast $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor, men vi köpa därifrån för c:a 35 miljoner. Om då åtgärder kunna vidtagas, vilka, samtidigt som de rikta sig mot kaffeimportörerna medföra ökad *export* av trävaror, kanske också pappersmassa, malm o. s. v., så må jag då verkligen säga, att jag icke ett ögonblick förstår, att det är nödvändigt eller kan vara någon som helst plikt för en kommunist att gå emot ett sådant förslag. Jag tror tvärtom, att man såsom kommunist mycket väl både kan och bör gå in för detsamma. Det var alltså när det gällde kaffet. I fråga om det nu föreliggande förslaget är vår ståndpunkt redan två gånger förut klargjord.

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag har ju mer än en gång, och detta vare sig den ena eller andra sortens politik varit företrädd i ministären, haft tillfälle att från denna plats i kammaren försvara frihandelsvänliga åtgärder. Då jag nu varit med om detta bevillningsutskottets betänkande, hade jag emellertid, det må jag erkänna, näppeligen väntat, att någon större debatt skulle uppstå i denna fråga, och detta så mycket mer som herr Hagberg nu säger, att man ju alltid bör, om möjligt, ha sina sympatier på den sida, som presterar försvaret och inte hos dem, som gå till anfall. Jag konstaterar härmed kort och gott, att herr Hagberg befinner sig just på den sida, varifrån anfallet såsom sådant har kommit.

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

Vad här föreslås är intet annat än en försvarsåtgärd. Jag har många gånger ute bland det svenska folket haft tillfälle att tala om handelspolitik överhuvud och i den mån jag begriper densamma. Jag har icke underlåtit att säga, att jag tror, att det är icke bara för svenska folket och Sveriges land utan för världen såsom sådan nyttigt och nödigt, om vi kunna följa sådana grundlinjer i handelspolitiskt hänseende, där man reser de minsta möjliga hinder för det handelspolitiska utbytet. Men när en situation sådan som den, som nu är till finnandes, uppkommer, då har jag också sagt, att ett land måste vara berett att vidtaga vissa försvarsåtgärder, och den situationen, herr Hagberg, den är till finnandes här i dag.

Har herr Hagberg möjligen gjort sig besvär med att räkna ut, i vad mån situationen förvärrats från i höstas och tills nu? Har han gjort sig besvär med att räkna ut, hur mycket detta eventuellt skulle kunna betyda med hänsyn till möjligheten för människor att få arbete tack vare den höjning av olika positioner i tulltaxan, som det här är fråga om? Jag vore tacksam om han kunde ge ett svar på dessa frågor. Jag vill också säga honom, att när man har att göra med i handelspolitiskt hänseende välsinnade länder, då äro vi, därom är jag övertygad, och det har regeringen och statsministern förut sagt, alltjämt att finna på samma linje, där vi förut stått. Men detta betyder inte, att man kan låta sig misshandlas på vilket sätt som helst.

Vad beträffar utsugningen av det svenska folket på hithörande punkter, vill jag säga, att om herr Hagberg lagt tulltaxan och den kongl. propositionen bredvid varandra framför sig och studerat de där sakerna och försökt att komma underfund med, vilka svårigheter man kanske haft för att komma fram till ett resultat utan att rubba mer än just så mycket som är absolut nödvändigt, när det gäller att så att säga lasta över bördan på det svenska folket, om han hade gjort detta, då förmodar jag — det är kanske en oriktig förmodan, men jag säger det ändå — att han icke skulle ha hållit det anförande, som han gjorde här för en stund sedan. Det finns positioner i tulltaxan, som det skulle vara synnerligen tacknämligt att taga med, men som man, bara därför att det skulle drabba en stor del av det fattiga svenska folket alltför hårt, samvetsgrant uraktlåtligt att taga med i den proposition vi nu behandla. Det finnes emellertid motioner därom, och det kan hända, att vi på den punkten kunna få tillfälle att ytterligare resonera med varandra en liten smula.

Herr talman! När jag har biträtt detta utlåtande, anser jag mig icke i någon mån ha frånfallit de synpunkter, som både socialdemokratien såsom sådan överhuvud taget intar och som jag såsom enskild ledamot av denna kammare också intar. Jag har många gånger förklarar, att det kan vara nödvändigt att i vissa situationer vidtaga försvarsåtgärder. En sådan situation är det som vi behandla i dag och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag vill framföra ett tack till herr Kilbom för att han verifierat, vad jag sade i mitt anförande. Jag bekänner, att det var djärvt av mig att draga den slutsatsen ur herr Kilboms anförande, att han pläderade för naturhushållning i detta land, men han har nu själv så utomordentligt motiverat det riktiga i min slutsats, när han talade om, att vi köpa för 35 miljoner kronor mera varor från Brasilien, än vi sälja till samma land, och att det var vansinnigt. Han ställer sig alltså på den ståndpunkten, att man bör byta vara mot vara precis som i den s. k. gamla goda tiden, d. v. s. innan kapitalismen bröt igenom med sina handelsprinciper. Detta

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

är herr Kilboms handelspolitik av i dag, och det är därför riktigt, när man med utgångspunkt från detta hans konstaterande av ställningen till Brasilien i handelshänseende drar den slutsatsen, att han verkligen har samma utgångspunkter för sitt ställningstagande till Tyskland i handelspolitiskt avseende, ty det förhåller sig ju så, att Sverige köper betydligt mera från Tyskland än det säljer till detta land.

Gentemot herr Björklund vill jag däremot säga, att när han försvarar regeringens åtgärder därmed, att de äro försvarsåtgärder, anser jag icke, att han har argumenterat mot den ställning till frågan, som jag har intagit. Jag erkände i mitt förra anförande, att man i detta fall kan tala om en försvarsåtgärd från den svenska kapitalismens sida, men det är icke en försvarsåtgärd från den svenska arbetarklassens sida, i varje fall är det en försvarsåtgärd, som arbetarna få betala.

Herr Kilbom ville protestera mot Hitlerregimen genom att låta svenska arbetare få betala mera för de kläder och övriga produkter, som de köpa. Jag påstår icke, att herr Björklund ville protestera mot Hitlerregimen, men han ville försvara den svenska handelspolitiken gentemot detta land, vilken politik går ut på att lägga ökade bördor på dem, som måste köpa de produkter, som man nu söker utestänga eller avsevärt fördyra. Detta är innebörden i dessa åtgärder, och därför kan jag icke godtaga uttrycket försvarsåtgärd såsom riktigt beträffande arbetarklassen. Herr Björklund frågade vidare, om jag hade räknat ut vad dessa åtgärder skulle betyda i ökade arbetstillfällen. Jag skulle vilja ställa en motfråga. Jag har icke räknat ut detta och jag kan överhuvud taget icke gå in på att göra en sådan beräkning, då jag har den uppfattningen, att dessa åtgärder i stället för att giva ökade arbetstillfällen leda till minskade arbetstillfällen, därför att andra länder automatiskt komma att vidtaga motåtgärder. Detta kommer att skärpa krisen och minska arbetsmöjligheterna. Jag tror, att jag talar å hela den svenska arbetarklassens vägnar, när jag uppmanar herr Björklund att räkna ut hur mycket ökat arbete det blir för svenska arbetare genom dessa åtgärder.

Jag tror, att herr Björklund för övrigt har alldeles rätt, när han säger, att det föreligger stora svårigheter, när det gäller att räkna ut, hur man skall gå tillväga härvidlag. Jag tror att svårigheterna för vederbörande icke bli de minsta, när det gäller att bevisa, att läget helt och hållet förändrats på några fattiga månader eller att finna motivering för det förhållandet, att de, som då intogo en klart antiprotektionistisk ståndpunkt, nu gå i spetsen för protektionistiska åtgärder och applådera en av protektionismens främsta talesmän i detta land, nämligen herr Lindman.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag tycker, att det är alla skäl att icke taga herr Hagbergs i Luleå anförande för allvarligt. Jag tycker emellertid, att herr Nilsson i Antnäs tillerkände herr Hagberg motiv, som jag icke skulle tilltro herr Hagberg ha i detta sammanhang.

Jag har suttit och hört på debatten och funderat över, om det verkligen kunde vara herr Hagbergs mening att för att stödja Hitlerregimen gå in för den ståndpunkten, som han här intager. Jag tror, att det finnes andra motiv. Jag vet icke huru många av kammarens ledamöter, som observerat, att sillénarna i Stockholm ha verkställt en del insamlingar för de arbetslösa. Den utdelning till de arbetslösa, som har förekommit, har bestått i att man delat ut en ask lutpulver till var och en. Nu föreslås här en höjning av tullen på lutpulver och tvättpulver och jag misstänker, att herr Hagberg är rädd för att riksdagen genom detta beslut skall försvåra sillénarnas arbetslöshetspolitik.

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Det är ju för var och en i denna kamrars bekant vilken oerhörd betydelse trävaruindustrien har för stora delar av Norrbottens län. Den är ju ägnad att giva arbete och bröd åt tusenden och åter tusenden, om den kan hållas i gång. Jag tycker verkligen ändå, att herr Hagberg borde göra sig en föreställning om, vad förnuftigt folk bland arbetarna skola säga om hans inställning till denna fråga. Jag börjar nästan tro, att t. o. m. herr Hagberg anser, att det härigenom skulle beredas nya arbetstillfällen, ty eljest skulle han icke gå så frenetiskt mot detta förslag, som han här gör.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Björklund: Herr talman! Jag anser icke, att jag har någon särskild anledning att diskutera utrikespolitik med herr Hagberg. Det överlåter jag åt andra, som finna nöje däri och som kanske äro nödsakade att göra det. Jag anser emellertid icke, att jag behöver göra det.

När herr Hagberg tycks förfäktat den uppfattningen, att ingenting skulle ha inträffat från hösten förra året och till nu, vill jag hänvisa honom till att studera arbetslöshetsstatistiken. Det torde då möjligen gå upp för honom, att det är åtskilligt, som har hänt under denna tid. Man behöver bara se den arbetslöshet och den nöd, som faktiskt existerar i landet. Jag vill råda herr Hagberg att icke söka förneka riktigheten av den uppfattningen, att en del och kanske en icke så oväsentlig del av vad man här föreslår i viss mån beror på de avspärrningsåtgärder, som förekommit i vissa länder, och som vi i någon mån här i dag söka att lägga till rätta. Vad vi från vår sida vilja, herr Hagberg, är icke att söka framkalla något vanvettigt tullkrig. Vi vilja genom lämpliga medel söka åstadkomma ett sådant sakernas tillstånd, att vi i handelspolitiskt hänseende skola med såväl Tyskland som med andra länder kunna intaga en välsinnad ställning. När man emellertid nu har sådana herrar att förhandla med, som man har i detta fall, då är det nödvändigt, herr Hagberg, att vidtaga åtgärder av det slag, som här föreslås.

Jag har icke annat yrkande än det yrkande, som jag förut framfört, nämligen om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det där materialet, som skulle visa, att vissa arbetare skulle få arbete genom regeringens åtgärder, har herr Björklund glömt att lägga fram, men han kanske rättar till den saken sedan.

Jag vill till herr Andersson i Stockholm säga, att det finnes många olika möjligheter, när det gäller att motivera en ståndpunkt, och när herr Kilbom misslyckats att motivera sin ståndpunkt med att det gällde att kämpa mot den tyska fascismen, vill jag konstatera, att herr Andersson hittat några lutpulveraskar, som kunna vara lämpligare som motiv för vederbörandes ställningstagande i saken.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag har, kan jag säga, till min skadeglädje sett, att herr Hagberg ofta i sin politik stått till höger om kilbommarna, men nu måste jag säga, att situationen börjar bli litet kuslig för mig. Jag har icke med den traditionella oron sett på förhållandenas utveckling i vårt södra grannland, men jag kan därav icke draga sådana slutsatser som att vårt land skulle läggas som ett ekonomiskt lydland under Tyskland. När jag därför hörde herr Hagberg yttra sig om den ekonomiska politiken blev jag betänksam, ty det ser ut som om herr Hagberg nu t. o. m. befinner sig till höger om den, som han i sin tidning kallar för den ökande fascismen Meyerhöffer.

Ang. vissa tilläggstullar. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav först propositioner angående utskottets hemställan i mom. 1), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Luleå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 1) av utskottets förevarande betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Därefter blev på herr andre vice talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. 2) av kammaren bifallen.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens beslut i det uti nästföregående paragraf omförmälda ärendet.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 218 med förslag till vissa tillägg till gällande tulltaxa; samt

från jordbruksutskottet:

nr 101, i anledning av väckta motioner om utfärdande av föreskrifter rörande ursprungs-beteckning för importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av ett S. Holmgren, Vilhelmina, beviljat lån för anordnande av kalktillverkning; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av viss ändring av den mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutade konventionen angående ordnandet av det samfällda laxfisket i Torneå och Muonio älvar.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial:

nr 43, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1932 försålda eller bortbytta tomter; och

nr 44, angående överlämnande till särskilda utskottet av vissa till jordbruksutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan om arbetslöshetens bekämpande.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Björklund</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 23 mars,
fru <i>Nordgren</i>	» 5 » » » 24 » och
herr <i>Hagberg</i> i Malmö	» 6 » » » 23 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.